

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТР
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»**

**Сборник тезисов научных трудов
XXIV МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ:
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ»**

«29» ноября 2017

**Санкт-Петербург – Астана – Киев – Вена
2017**

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТР
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»

Сборник тезисов научных трудов

**XXIV МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ:**

**«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ»**

«29» ноября 2017

Збірник тез наукових праць

**XXIV МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ:
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ»**

«29» листопада 2017

Abstracts of scientific papers

**XXIV INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE:
«ACTUAL PROBLEMS OF MODERN SCIENCE»**

November 29, 2017

Санкт-Петербург–Астана–Киев–Вена
2017

ББК 20
УДК 001
А-43

Актуальные проблемы современной науки: сборник тезисов научных трудов XXIV Международной научно-практической конференции (Санкт-Петербург–Астана–Киев–Вена, «29» ноября 2017 года) / Международный научный центр, 2017. — 114 с.

В сборнике представлены материалы XXIV Международной научно-практической конференции: «Актуальные проблемы современной науки».

Материалы публикуются на языке оригинала в авторской редакции.

Редакция не всегда разделяет мнения и взгляды автора. Ответственность за достоверность фактов, имен, географических названий, цитат, цифр и других сведений несут авторы публикаций.

При использовании научных идей и материалов этого сборника, ссылки на авторов и издания являются обязательными.

© Авторы статей, 2017
© Международный научный центр, 2017
© Международный научный журнал
«Интернаука», 2017

Редакционная коллегия

Глава редакционной коллегии: **Тарасенко Ирина Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Заместитель главы редакционной коллегии: **Коваленко Дмитрий Иванович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Заместитель главы редакционной коллегии: **Золковер Андрей Александрович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Румянцев Анатолий Александрович** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Сергейчук Олег Васильевич** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Беликов Анатолий Серафимович** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Мельник Виктория Николаевна** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Наумов Владимир Аркадьевич** — доктор технических наук, профессор (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Луценко Игорь Анатольевич** — доктор технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Пахрутдинов Шукриддин Илесович** — доктор политических наук, профессор (Республика Узбекистан)

Член редакционной коллегии: **Степанов Виктор Юрьевич** — доктор наук по государственному управлению, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Дегтярь Андрей Олегович** — доктор наук по государственному управлению, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Дегтярь Олег Андреевич** — доктор наук по государственному управлению, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Колтун Виктория Семеновна** — доктор наук по государственному управлению, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Щербан Татьяна Дмитриевна** — доктор психологических наук, профессор, Заслуженный работник образования Украины, ректор Мукачевского государственного университета (Украина)

Член редакционной коллегии: **Цахаева Анжелика Амировна** — доктор психологических наук, профессор (Российская Федерация, Республика Дагестан)

Член редакционной коллегии: **Сунцова Алеся Александровна** — доктор экономических наук, профессор, академик Академии экономических наук Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Денисенко Николай Павлович** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Международной академии инвестиций и экономики строительства, академик Академии строительства Украины и Украинской технологической академии (Украина)

Член редакционной коллегии: **Кухленко Олег Васильевич** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Чубукова Ольга Юрьевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Драган Елена Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Захарин Сергей Владимирович** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Скрипник Маргарита Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Ефименко Надежда Анатольевна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Мигус Ирина Петровна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Смолин Игорь Валентинович** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Шинкарук Лидия Васильевна** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Национальной академии наук Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Гоблик Владимир Васильевич** — доктор экономических наук, кандидат философских наук, доцент, Заслуженный экономист Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Заруцкая Елена Павловна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Вдовенко Наталия Михайловна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Копилюк Оксана Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Ниценко Виталий Сергеевич** — доктор экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Шевчук Ярослав Васильевич** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Рамский Андрей Юрьевич** — доктор экономических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Мухсинова Лейла Хасановна** — доктор экономических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Задерей Петр Васильевич** — доктор физико-математических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Байчоров Александр Мухтарович** — доктор философских наук, профессор (Республика Беларусь)

Член редакционной коллегии: **Ильина Антонина Анатольевна** — доктор философских наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Сутужко Валерий Валериевич** — доктор философских наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Стеблюк Всеволод Владимирович** — доктор медицинских наук, профессор криминалистики и судебной медицины, Народный Герой Украины, Заслуженный врач Украины (Украина)

Член редакционной коллегии: **Щуров Владимир Алексеевич** — доктор медицинских наук, профессор, главный научный сотрудник лаборатории коррекции деформаций и удлинения конечностей (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Свиридов Николай Васильевич** — доктор медицинских наук, главный научный сотрудник отдела эндокринологической хирургии, руководитель Центра диабетической стопы (Украина)

Член редакционной коллегии: **Иоелович Михаил Яковлевич** — доктор химических наук, профессор (Израиль)

Член редакционной коллегии: **Сопов Александр Валентинович** — доктор исторических наук, профессор (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Свинухов Владимир Геннадьевич** — доктор географических наук, профессор (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Сенотрусова Светлана Валентиновна** — доктор биологических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Кузава Ирина Борисовна** — доктор педагогических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Бабина Юлианна Ивановна** — докторантка (Республика Молдова)

Член редакционной коллегии: **Коньков Георгий Игоревич** — кандидат технических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Русина Юлия Александровна** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Белялов Талая Энварович** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Сибирянская Юлия Владимировна** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Щепанский Эдуард Валерьевич** — кандидат экономических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Криволапов Василий Сергеевич** — кандидат экономических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Саньков Петр Николаевич** — кандидат технических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Артюхов Артем Евгеньевич** — кандидат технических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Филева-Русева Красимира Георгиева** — кандидат психологических наук, доцент (Республика Болгария)

Член редакционной коллегии: **Баула Ольга Петровна** — кандидат химических наук, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Вавилова Елена Васильевна** — кандидат сельскохозяйственных наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Вицентий Александр Владимирович** — кандидат математических наук, доцент (Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Мулик Екатерина Витальевна** — кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент (Украина)

Член редакционной коллегии: **Олейник Анатолий Ефимович** — кандидат юридических наук, профессор (Украина)

Член редакционной коллегии: **Химич Ольга Николаевна** — кандидат юридических наук (Украина)

Член редакционной коллегии: **Фархитдинова Ольга Михайловна** — кандидат философских наук (Украина)

СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ 1. АРХИТЕКТУРА.....	10
Александрова Наталья Игоревна	
Преимущества проектирования с использованием технологии BIM ..	10
Клоченко Максим Олегович	
Проблемы внедрения BIM-технологий	14
СЕКЦИЯ 2. ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ НАУКИ.....	18
Мирза-Сіденко Валентина Миколаївна	
Становлення природно-заповідної справи в Кіровоградській області (1940–2017 рр.).....	18
СЕКЦИЯ 3. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ	23
Омельчак Екатерина Александровна	
Правовые основы государственного регулирования рынка земель в Украине	23
СЕКЦИЯ 4. МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ.....	26
Альмухамбетова Рауза Кадыровна, Жангелова Шолпан Болатовна, Капсултанова Дина Амангельдиновна, Абдыханова Салтанат Ринадовна, Салимбаева Жамиля Батыркызы, Аманбаева Куралай Шакировна	
Синдром Эйзенменгера у больной 35 лет (случай из практики).....	26
Альмухамбетова Рауза Кадыровна, Кузнецова Алина Сергеевна, Малабаева Динара Камалитдиновна, Моминова Гульчехра Хусановна, Искакова Индира Магадалиевна, Матымова Мерuert Кундызбековна, Кайсаева Айзада Аликкызы, Қасымбекова Гүлсім Әуезқызы	
Дилатационная кардиомиопатия у беременной (клинический случай)...	30
Альмухамбетова Рауза Кадыровна, Капсултанова Дина Амангельдиновна, Абдашева Махаббат Шорабаевна, Жылысбаева Балмира Кайраткызы, Зайнулла Сая Әлиасқарқызы, Кемелбекова Мөлдір Жұмағалиқызы	
Роль и значение ЭКГ в дифференциальной диагностике коронарогенных и коронароподобных изменений.....	36
Жангелова Шолпан Болатовна, Альмухамбетова Рауза Кадыровна, Капсултанова Дина Амангельдиновна, Шакеева Жансая Жанайкызы	
Шәдіберген Гүлден Бағланқызы, Үбіғалиева Ақмарал Қуандыққызы	
Лекарственные взаимодействия в условиях хирургического вмешательства у пациента высокого риска (клинический случай).....	40

Жангелова Шолпан Болатовна, Жангелова Майра Бельгибаевна, Альмухамбетова Рауза Кадыровна, Асан Эльвира Жанболатқызы, Қасейқызы Әсел, Ташимова Дамира Ғалымжанқызы, Төлеубаева Қалампыр Ықыласқызы К ранней медицинской кардиореабилитации на стационарном этапе.....	45
СЕКЦИЯ 5. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ.....	50
Гоблик Володимир Васильович, Щербан Тетяна Дмитрівна, Смочко Наталія Михайлівна, Дем'ян Ярослава Юріївна Міжнародна академічна мобільність в євроінтеграційному освітньому просторі.....	50
Ястремська Світлана Олександрівна Аналіз термінологічного ряду «Коуч», «Ментор», «Тьютор», «Фасилітатор», «Едвайзер» в контексті дистанційної освіти	54
СЕКЦИЯ 6. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ	58
Щербан Тетяна Дмитрівна, Щербан Ганна Вікентіївна, Волошин Надія Петрівна Психологія аналізу художнього твору.....	58
СЕКЦИЯ 7. ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИЕ НАУКИ.....	61
Yaschenko Kateryna Phytotherapy — from raw materials to finished products.....	61
СЕКЦИЯ 8. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ	63
Postnikova Lyubov, Deitch Ulyana, Shmelev Stanislav Interpretation of concepts: expenses, costs, spending	63
Sohatska Hanna, Kotova Nataliia Commercial intermediary activity of the enterprise on the domestic market.....	66
Галстян Анна Леоновна, Кравченко Оксана Валерьевна Организация управленческого учета по центрам ответственности в сельскохозяйственных организациях	69
Гаранжа Анна Олександрівна Зарубіжний досвід класифікації витрат виробництва.....	72
Дунець Алла Анатоліївна, Кур'євич Світлана Євгенівна Особливості впливу візуального мерчандайзингу на продаж товарів...75	75
Кисіль Світлана Сергіївна Генезис та еволюція поглядів на економічну сутність інновацій	80
Лобачева Ірина Федорівна, Жук Анастасія Олегівна Прогноз споживання цукру по Вінницькій області на 2017–2021 роки	84

Лобачева Ирина Федорівна, Фурман Дар'я Володимирівна Метод масового обслуговування як передумова мінімізації витрат процесів обслуговування споживачів.....	89
Удовицька Марія Ігорівна Розвиток сільського зеленого туризму: зарубіжний та вітчизняний досвід	95
СЕКЦИЯ 9. ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ.....	99
Козирева Валентина Петрівна, Масло Наталія Миколаївна Уведення в господарське судочинство інституту свідка	99
Лукманова Ирина Николаевна, Муратова Альмира Раисовна Юридические факты и условия возникновения обязательства по независимой гарантии	103
Мейрамов Еркін Эсенгельдинович Новый Трудовой кодекс Республики Казахстан в урегулировании трудовых споров	109

Секция 1. АРХИТЕКТУРА

Александрова Наталья Игоревна
магистрант кафедры архитектуры
Липецкого государственного технического университета
г. Липецк, Россия

ПРЕИМУЩЕСТВА ПРОЕКТИРОВАНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ТЕХНОЛОГИИ BIM

Внедрение современных технологий в процессы строительства и проектирования набирают все большую актуальность. Повсеместно внедряется технология BIM — информационное моделирование здания или информационная модель здания. Данная технология позволяет взаимодействовать с различными продуктами и вспомогательными инструментами, путем обмена информацией и файлами.

Проанализируем преимущества использования технологии на каждой стадии жизненного цикла проекта (рис. 1).

Стадия: планирование, предпроект

Решаемые задачи:

- создание концепт-модели будущего объекта, переходящей без потери данных на следующую стадию;
- многовариантное проектирование;
- получение ТЭО;
- размещение объекта строительства в существующую застройку;
- представление проекта на рассмотрение заинтересованным лицам;
- оценка стоимости вариантов.

Преимущества использования BIM-технологии Autodesk:

- оперативное воплощение концепции проекта планировки и объемно-планировочного решения в 3D модели;
- удобная визуальная оценка предлагаемых проектных решений;
- возможность изучения нескольких вариантов и выбор оптимального на основе проектных данных и оценочной стоимости строительства;
- предварительный анализ энергоэффективности;
- ТЭО объекта строительства;
- предварительный анализ видимости;

- предварительный анализ затенённости;
- ускорение процесса проектирования за счет использования данных предпроектной стадии на последующих этапах без потери данных.

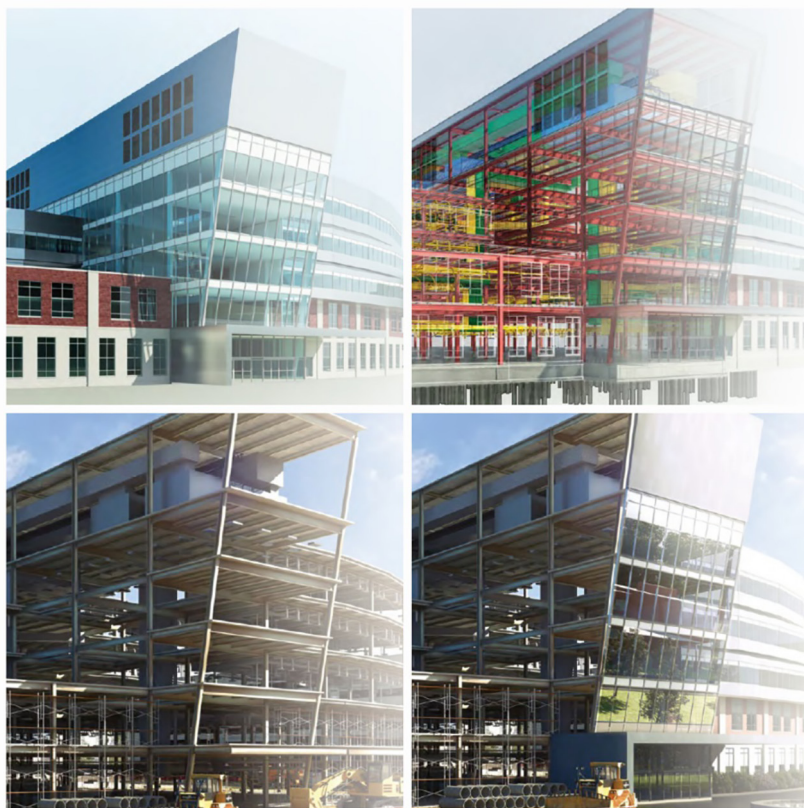

Рис. 1. Стадии проекта: 1 — планирование, 2 — проектирование, 3 — строительство, 4 — эксплуатация

Стадия: проектирование

Решаемые задачи:

- качественное проектирование согласно установленным срокам;
- создание информационной модели;
- коллективная работа территориально отдаленных коллективов;
- координация всех разделов;
- получение рабочей документации;
- однозначное понимание, кто и каким образом изменил данные;

- отсутствие дублирующихся данных.

Преимущества использования BIM-технологии Autodesk:

- устранение ошибок в проекте за счет сборки всех разделов в едином пространстве;
- устранение потерь проектной информации при передаче данных между отделами и платформами;
- эффективная коллективная работа;
- повышение наглядности и качества передаваемой информации;
- снижение сроков рассмотрения проблемных мест и принятия решений;
- поиск проектных ошибок и устранение до того, как они выявятся на стройплощадке;
- отслеживание внесения изменений;
- выпуск аккуратной и актуальной проектной документации;
- импорт и экспорт файлов в формате DWG: обмен данными с субподрядчиками;
- оптимизация подъездных дорог для строительной техники.

Стадия: подготовка к строительству и строительство

Решаемые задачи:

- взаимодействие проектного отдела со строителями;
- подготовка организации и управления строительством;
- сроки-4D — календарный и сетевой график производства работ;
- стоимость — 5D-укрупненный расчет стоимости строительства;
- расчет потребности в материалах;
- организация и управление строительством;
- осуществление строительного надзора;
- отслеживание динамики выполнения работ;
- сравнение плана и факта;
- контроль отклонений (совмещение облака точек с моделью);
- своевременная сдача объекта.

Преимущества использования BIM-технологии Autodesk:

- устранение ошибок в проекте за счет сборки всего проекта в едином информационном пространстве;
- наложение календарных графиков из программ планирования на модель и визуализация;
- возможность создания инвестиционного плана на основе точных цифровых данных;
- поиск и разрешение пространственно-временных коллизий;

- доступ всех участников к информации: связь проектного бюро, управленцев, строителей и подрядчиков;
- централизация данных: связь проектного бюро, управленцев, строителей и подрядчиков;
- отслеживание процессов ввода оборудования в эксплуатацию;
- обеспечение комплекса мер по охране труда;
- снижение временных затрат и устранение дублирования информации в системе по ходу строительства;
- сокращение ошибок.

Стадия: эксплуатация

Решаемые задачи:

- быстрый поиск информации по объекту строительства;
- достоверная информация;
- связь с системами эксплуатации.

Преимущества использования BIM-технологии Autodesk:

- возможность получения и внесения информации по эксплуатируемому объекту;
- наглядность;
- построение системы эксплуатации на основе точных цифровых данных об объекте;
- повышение скорости и качества технического обслуживания и ремонта.

Проанализировав выше изложенные данные, мы можем сказать что использование BIM технологии позволяет значительно сократить сроки моделирования, облегчает труд проектировщика, сокращает затраты на процесс моделирования.

Литература

1. BIM технологии [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://genpro.ru/vnedrenie-bim-tekhnologii>
2. Шатунова, О.В. Информационные технологии: Учебное пособие / О.В. Шатунова. — Елабуга: Изд-во ЕГПУ, 2007. — 77 с.
3. BIM [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/BIM>
4. Родионова Е. С., Попова Г. Н., Скляднєв А. И. Альтернативные методы строительства / Е. С. Родионова, Г. Н. Попова, А. И. Скляднєв // Тенденции развития современной науки сборник тезисов докладов научной конференции студентов и аспирантов Липецкого государственного технического университета: в 2-х частях. — 2017. — С. 457–459.

Клоченко Максим Олегович
*Магистрант кафедры архитектуры
Инженерно-строительного факультета
Липецкого государственного технического университета
г. Липецк, Россия*

ПРОБЛЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ BIM-ТЕХНОЛОГИЙ

Введение. Учитывая современный подход к строительству, который включает в себя различные факторы, такие как климатические, экологические, социальные, архитектурно-конструкторские требования, влияющие на развитие строительства в целом. Следует учесть, что необходимо модернизировать и усовершенствовать процессы проектирования и моделирования будущего здания в 3D графике. Поэтому с каждым днем набирает популярность в использовании BIM-технологий. Она позволяет взаимодействовать с различными продуктами и вспомогательными инструментами, путем обмена информацией и файлами, тем самым помогает процесс моделирования удешевить, упростить задачи визуализации модели, сократить сроки проектирования.

В данной статье на основе социальных опросов и анализа применения BIM-технологий в различных крупнейших строительных организациях, выделю основные проблемы использования данной технологии проектирования на территории России. Формулировка решений этих проблем зависит от общей картины использования программ на строительных предприятиях за последние 10–15 лет стабильной работы проектирования.

Определение BIM-технологий. Зачастую многие специалисты в области строительства сталкиваются с непониманием понятия BIM-технологий. Для многих BIM-технологий это некая модернизированная 3D графика модели, макета или иного компонента строительства. Отчасти сложившееся мнение верное, но недостаточное для полного понимания определения. Итак, BIM-технология — это индивидуальный современный подход к проектированию, в котором каждый специалист закреплен в конкретной области задач, используемый не только во время проектирования, но и на стадии строительства.

Совершенно другой подход к возведению, оснащению инженерными системами, эксплуатации, ремонту здания, контролированию окружающей территорией, экономической составляющей здания. На смену двухмерной графике приходит многофункциональная систе-

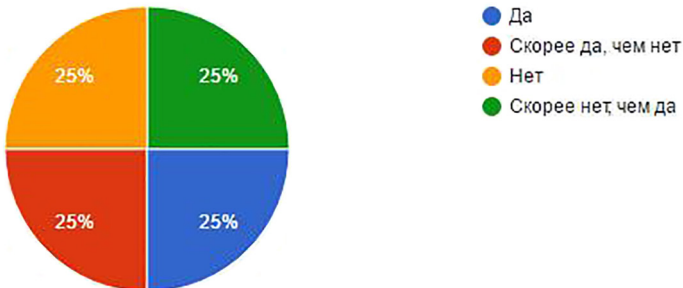
ма, которая учитывает все факторы и воздействия проектируемого объекта в комплексе.

Преимущества использования BIM-технологий в строительной организации. BIM-технологии 4 марта 2014 года получили одобрение на государственном уровне в соответствии с решением президиума Совета при Президенте РФ. Тем самым допуская возможность, строительным организациям, не использующим пакет BIM-технологий перестать быть конкурентными, что в дальнейшем приведет к вытеснению организаций на строительном рынке. В настоящее время на территории России идет постепенное внедрение технологий, где большинство организаций не понимают существенных преимуществ технологий.

Выделим основные преимущества BIM-технологий для строительных организаций: 1) улучшенная виртуальная модель; 2) решение индивидуальных задач (вентиляционных, водопроводных, экономических, геологических и т.д); 3) подробная и качественная проектная документация; 4) быстро изменение неточностей в проекте; 5) обследование 3D модели в различных условиях; 6) контроль на этапе строительства; 7) контроль дальнейшей эксплуатации, с выявлением преждевременных разрушений; 8) интеграция данных воедино отдельных компонентов объекта; 9) сократить сроки проектирования; 10) сократить расходы на строительство объекта; 10) выполнение своевременной реконструкции здания.

Анализ выявления основных проблем внедрения BIM-технологий. Проанализировав некоторые строительные организации, получил данные об использовании программ:

- Autodesk Revit — 25% ;
- Autodesk Autocad — 75% ;
- SOFiSTiK — 25% ;
- Tekla Structures — 50% ;
- SCAD — 50% ;
- Allplan — 0% ;
- ЛИРА — 25% ;
- GRAPHISOFT — 0% ;
- САПФИР — 25% .

Таким образом, с уверенностью можно сказать, что BIM-технология используется: на 100% в проектной документации, на 66% в расчете конструкции и получения качественного изображения (визуализации) 3D модели, на 10% в сметном расчете.

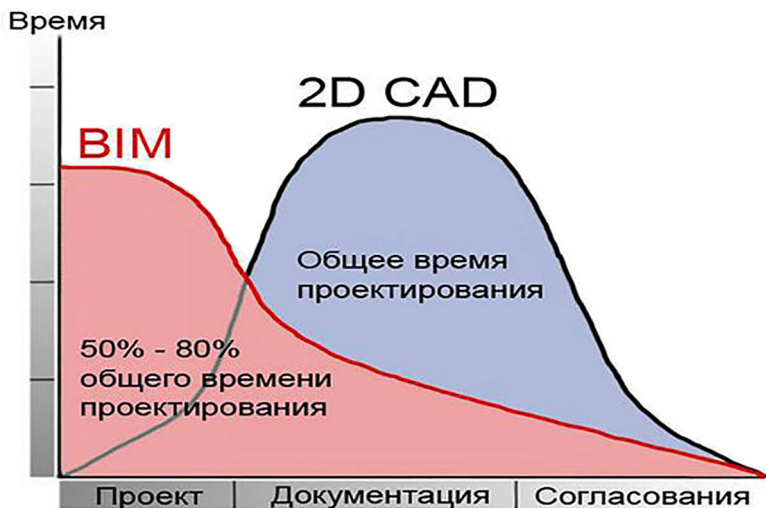

Рис. 1. Кривая Макклими, показывающая распределение времени в BIM программе по сравнению с двухмерным графиком проектирования

На основании диаграмм, анализа и опроса, подвожу итог основных проблем внедрения BIM технологий на территории России:

1. На сегодняшний день полный переход к новой системе, специфике работы, кадрового состава, обученных специалистов, требует большого вложения средств, отсюда возникает малая заинтересованность.

2. Недостаток квалификации специалистов. Обучение в некоторых учебных заведениях до настоящего времени остается на базе двухмерного проектирования. Отсутствие возможности прохождения специальных курсов по BIM-технологиям.

3. Недостаточная корректность работы при экспорте и импорте моделей в другие программные продукты. Проще выполнить работу в проверенной временем программе, нежели тратить силы на исправление при переводе файлы. Также некоторые действия и задачи современных программ не до конца проработаны.

4. Высокая цена программного обеспечения, которая в среднем колеблется от 100 до 1 000 000 рублей, что не позволяет потянуть многим строительным организациям.

Литература

1. Сусоев И. С. Плюсы и минусы внедрения BIM технологий в строительстве / И. С. Сусоев // Вестник науки и образования — 2016. № 6(18). — С. 116–117.
2. Постнов К. В. Применение BIM технологий в процессах управления проектными организациями / Научное обозрение. — 2015. № 18. С. 367–371.
3. Родионова Е. С., Попова Г. Н., Складнев А. И. Альтернативные методы строительства / Е. С. Родионова, Г. Н. Попова, А. И. Складнев // Тенденции развития современной науки сборник тезисов докладов научной конференции студентов и аспирантов Липецкого государственного технического университета: в 2-х частях. — 2017. — С. 457–459.

Секція 2. ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ НАУКИ

Мирза-Сіденко Валентина Миколаївна
*доцент кафедри географії та геоєкології
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

СТАНОВЛЕННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ (1940–2017 рр.)

Перший етап формування мережі природно-заповідних територій та об'єктів в межах сучасної території Кіровоградської області був започаткований 1940 року. Згідно постанови уряду Деревознавчу дослідну станцію «Веселі Боковеньки» було перетворено у державний заповідник та передано до Управління заповідниками при РНК УРСР. Спеціальною постановою від 29 серпня 1951 р. заповідник «Веселі Боковеньки» був реорганізований у Веселобоковеньківську деревознавчу дослідну станцію та перепідпорядкований Інституту лісу Академії Наук УРСР.

Постановою Ради Міністрів УРСР № 105 (1960 р.) затверджений список найбільш видатних парків, взятих під охорону держави, до переліку увійшли дендрологічний парк республіканського значення «Веселі Боковеньки» та парк — пам'ятка садово-паркового мистецтва республіканського значення «Онуфріївський парк». З утворенням 1967 р. Державного комітету УРСР з охорони природи та його представництва у Кіровоградській області розпочався етап цілеспрямованого виявлення та заповідання унікальних природних об'єктів регіону — скель, джерел, дерев, боліт, балок, лісів тощо. Рішеннями облвиконкому були створені 4 «Докучаєвських лісосмуги» у Маловисківському р-ні (1968 р.), засновано 8 пам'яток природи місцевого значення («Бірзуловські горби», «Каскади», «Холодні ключі», «Дуби — велетні» та ін.) (1971), 4 парки — пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення («50 років Жовтня», «Міський сад», «Ковалівський», «Парк Космонавтів»)(1972). 1975 року засновано 2 природно-заповідних об'єкти загальнодержавного значення: парк — пам'ятка садово-паркового мистецтва «Хутір Надія» та гідрологічна пам'ятка природи «Болото «Чорний ліс».

Станом на 1.01.1980 р. мережа природно-заповідного фонду Кіровоградської області складалась із 26 територій та об'єктів. На початку 80-х рр. зростає чисельність об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення. Постановами Ради Міністрів УРСР було утворено ландшафтний заказник «Чорноліський» (1980) площею 3491 га та орнітологічний заказник «Редьчине» в Олександрівському р-ні (1983). Впродовж 1984–1991 рр. кількісно зростає мережа природно-заповідних об'єктів місцевого значення. Створено заповідні урочища у Долинському («Наталіївське», «Олександрівська дача») (1984), Світловодському («Барвінкова і тюльпанова гора») (1987), засновано заказники і пам'ятки природи у Новомиргородському («Балка Троянівська») (1988), Новгородківському («Білопіль»), Знам'янському («Бочки»), Компаніївському («Інгульська жила») (1989) та ін. 1991 року засновано 5 лісових заказників місцевого значення в межах Новомиргородського району («Окіп», «Луки», «Коробчино»...), орнітологічний заказник «Аджамський» (Кіровоградський р-н).

Якісно новий етап науково обґрунтованої оптимізації природно — заповідного фонду області був започаткований навесні 1991 року укладанням угоди між Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища Мінприроди України в Кіровоградській області та міжгалузевою комплексною лабораторією наукових основ заповідної справи Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного і Мінприроди України (керівник експедиції д.б.н., проф. Андрієнко Т. Л.). Наукова концепція співробітництва передбачала проведення польових експедиційних досліджень на всій території області з метою дослідження біологічного і ландшафтного різноманіття, визначення місцезнаходжень популяцій та складання списків раритетних видів флори і фауни (ендемів, реліктів, рідкісних та тих, що включені до Червоних книг), рослинних і тваринних угруповань, типових і унікальних природних ландшафтів, виявлення перспективних для заповідання природних територій і природних об'єктів, підготовка їх наукових характеристик та здійснення Держуправлінням організаційних заходів щодо їх заповідання. Впродовж 1991–1994 рр. проведено 6 польових експедицій, обстежено 149 природних ділянок, підготовлено 126 наукових обґрунтувань на перспективні для заповідання території. Наприкінці 1991 р. мережу природно — заповідного фонду Кіровоградської області склали 45 територій та об'єктів місцевого і загальнодержавного значення. За 10 років вона зросла на 19 природно-заповідних територій.

1999 року наукова експедиція працювала на територіях Чорного лісу та Чутівсько-Дмитрівського масиву, маючи за мету створення національного природного парку «Чорноліський». Тривали наукові

дослідження території проєктованих регіональних ландшафтних парків «Світловодський» та «Білецьківські плавні» у Придніпров'ї. Польові експедиційні дослідження охопили територію проєктованого регіонального ландшафтного парку «Веселобоківський» у Долинському районі.

1999 року мережа ПЗФ області зростає до 130 природно-заповідних територій і об'єктів. Серед них: заказники загальнодержавного значення: «Монастирище», «Когутівка», «Чорноташлицький», «Власівська балка», «Витоки Інгульця», «Велика Вись», «Редьчине» та ін.

Результати проведених експедиційних досліджень опубліковано у працях: «Рослинний світ гранітних відслонень Кіровоградщини та його охорона» (1995), монографії «Заповідні куточки Кіровоградської землі» (1999, 2009), «Рідкісні види рослин лісостепової частини Кіровоградщини» (2001), «Класифікація лісової рослинності ур. Чорний ліс...» (2002), «Флора і рослинність Південного Правобережного Лісостепу на межиріччі Дніпра — Синюхи» (2006), «Флора і рослинність проєктованого Чорнолісько-Дмитрівського національного природного парку» (2008) та ін.

Станом на 2017 рік в Кіровоградській області функціонує 222 природно-заповідних територій і об'єктів загальною площею 100,3 тис. га, з них 26 — загальнодержавного значення (табл. 1, 2).

Таблиця 1

**Динаміка кількості природно-заповідних територій
в межах Кіровоградської області впродовж 1940–2017 рр.**

Роки	Кількість ПЗТ	Площа, тис.га	% заповідності території
1940	1	0,1	0,0
1960	2	0,16	0,0
1968	6	0,2	0,0
1980	27	3,95	0,16
1990	39	4,3	0,17
1995	114	8,4	0,34
2000	150	8,8	0,36
2005	178	11,3	0,46
2010	196	36,9	1,5
2012	215	98,5	4,01
2017	222	100,3	4,04

**Мережа природно-заповідного фонду Кіровоградської області
(на 01.01.2017 р.)**

Категорії заповідних територій та об'єктів	К-ть	Площа, га	З них			
			загально-державного значення		місцевого значення	
			к-ть	площа, га	к-ть	площа, га
Заказники, у тому числі:	104	18493,0	21	5728,0	83	12765,0
<i>ландшафтні</i>	56	13662,9	7	3844,4	49	9818,5
<i>ботанічні</i>	27	1624,9	9	741,5	18	883,4
<i>лісові</i>	8	1145,6	1	43,5	7	1102,1
<i>зоологічні</i>	4	247,3	1	27,0	3	220,3
<i>орнітологічні</i>	7	1240,0	2	503,6	5	736,4
<i>ентомологічні</i>	1	4,3	-	-	1	4,3
<i>гідрологічні</i>	1	568,0	1	568,0	-	-
Дендрологічні парки	1	109,0	1	109,0	-	-
Пам'ятки природи, у тому числі:	52	534,6	2	9,1	50	525,5
<i>комплексні</i>	8	135,3	1	7,1	7	128,2
<i>ботанічні</i>	28	331,5	-	-	28	331,5
<i>гідрологічні</i>	11	57,8	1	2,0	10	55,8
<i>геологічні</i>	3	9,5	-	-	3	9,5
<i>зоологічні</i>	2	0,4	-	-	2	0,4
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	7	168,2	2	63,7	5	104,5
Заповідні урочища	55	3192,8	-	-	55	3192,8
Регіональні ландшафтні парки	2	77850,7	-	-	2	77850,7
Разом	222	100348,2	26	5909,8	196	94438,4

Зважаючи на високий ступінь техногенної трансформації природних ландшафтів, на території Кіровоградської області переважають заповідні об'єкти площею від 25,1 до 100,0 га (37,8% від загальної кількості), до 10,0 га (32,8%), від 10,0 до 25,0 га (18,4%). Крупних об'єктів — понад 500 га усього 6.

В межах області відсутні біосферні та природні заповідники, національні природні парки. Ключовим природним ядром правобережної частини національного Галицько-Слобожанського лісостепового екокоридору має стати проєктований національний природний парк «Чорноліський». У його межах збережені найбільш крупні плакорні масиви широколистяних лісів на південній межі їх поширення у Східній Європі. Чорний ліс віднесений до числа 8 найважливіших ботанічних територій України за критеріями ІРА [1, с. 37].

Література

1. Методичні аспекти впровадження міжнародної програми «Важливі ботанічні території в Україні»/ Під заг. ред. Т.Л. Андрієнко та В.А. Онищенко. — К.: Арістей, 2008. — 43 с.

Секция 3. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

Омельчак Екатерина Александровна
*аспирант кафедры публичного управления и землеустройства
Классического частного университета
г. Запорожье, Украина*

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ЗЕМЕЛЬ В УКРАИНЕ

Правовые основы государственного регулирования земельных отношений в Украине были заложены Постановлением Верховной Рады от 18 декабря 1990 г., в котором речь шла о необходимости проведения земельной реформы. В тот же день была принята первая редакция Земельного кодекса Украины. Но как показало время, содержание этого кодекса не соответствовало развитию общественных отношений и требованиям государственного строительства. Поэтому 13 марта 1992 г. был принят новый Земельный кодекс. Но и этот кодекс не смог стать основным земельным законом, поскольку его положения противоречили принятой в 1996 г. Конституции, другим законам и указам Президента Украины, регулирующим земельные отношения. Решением этих проблем послужило принятие 25 октября 2001 г. действующего на сегодняшний день Земельного кодекса Украины.

Действующий Земельный кодекс определяет: цель и задачи государственной политики в сфере земельных отношений и охраны земель; принципы формирования земельных отношений; соотношение земельного законодательства с законодательством других отраслей права, в первую очередь с гражданским; земельные права, их ограничения, гарантии, основания и порядок изъятия земельных участков, установление сервитутов; основы государственной политики по регулированию охраны земель и управлению земельными ресурсами; органы, уполномоченные принимать решения в сфере землепользования; законодательное регулирование отдельных категорий земель, полномочия органов местного самоуправления в регулировании земельных отношений.

С целью уточнения отдельных положений Конституции Украины, более детального урегулирования отношений, прописанных в Земельном кодексе, в последующие годы было принято большое количество подзаконных нормативно-правовых актов: постановлений Верховной

Рады Украины, указов Президента Украины, постановлений Кабинета Министров Украины и многочисленных ведомственных нормативно-правовых актов. Большое количество нормативно-правовых актов различной юридической силы, как правило, приводит к усложнению применения правовых норм, что снова обуславливает необходимость систематизации земельного законодательства и разработки новой редакции Земельного кодекса.

Наряду с Земельным кодексом и многочисленными законами, большое значение для регулирования земельных отношений имеют указы Президента Украины, которые прямо или косвенно касаются урегулирования земельных вопросов и осуществления земельной реформы. За последние двадцать шесть лет количество таких нормативных актов составляет более трех десятков. Однако наиболее многочисленными правовыми актами в сфере землепользования являются Постановления Кабинета Министров Украины, которые на данный момент выступают в роли основного регулятора земельных правоотношений.

Нельзя не отметить место и роль в процессе регулирования земельных отношений таких нормативных документов как стандарты, строительные нормы и правила, санитарные нормы и акты органов местного самоуправления. Таким образом, подавляющая часть нормативно-правовой базы состоит в целом из подзаконных актов — постановлений Кабинета Министров Украины, указов Президента Украины, ведомственных приказов и инструкций и характеризуется отсутствием определенной иерархии, системы соподчинения норм и системы их взаимодействия. Это приводит к тому, что наиболее важные вопросы решаются на уровне ведомственных инструкций; отсутствует преемственность между актами, принятыми ранее и актами, изданными в последующие годы, в связи с чем создается значительный массив актов земельного законодательства, несогласованных и противоречащих друг другу [1].

Несмотря на огромное количество законов и подзаконных нормативно-правовых актов, принятых после 2001 года, закон о рынке земель до сих пор не принят. Среди основных причин такой ситуации наиболее часто указывается отсутствие совершенных инструментов регулирования рынка земель. В связи с этим в Украине продлен мораторий (запрет) на продажу земельных участков сельскохозяйственного назначения, который существенно сдерживает создание цивилизованного земельного рынка и вместо решения существующих проблем, приводит к накоплению новых. Меморандум с МВФ об экономической и финансовой политике Украины в рамках третьего пересмотра программы расширенного финансирования ERF содержит

положение о том, что Украина должна принять закон об обороте сельскохозяйственных земель до конца мая 2017 года [2].

Учитывая возможные риски, которые могут быть связаны с функционированием рынка земель сельскохозяйственного назначения, принципиальными задачами принятия Закона «О рынке земель» должны быть: определение принципов и механизмов государственного регулирования рынка земель; разработка и конкретизация механизмов предупреждения продажи земельных участков по заниженным ценам и создания субъектами рынка монопольного положения; детализация условий гражданско-правовых договоров, по которым может осуществляться отчуждение имущественных прав на земельные участки; предупреждение спекулятивных операций с земельными участками сельскохозяйственного назначения; совершенствование системы ведения государственного земельного кадастра; стимулирование рационального использования и охраны земельных угодий.

Литература

1. Врублевский А. Развитие земельного законодательства в Украине 1990–2011 годы. Историческая справка [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://old.csi.org.ua/?p=2244>.
2. Минфин опубликовал полный текст меморандума с МВФ на украинском языке [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://news.mail.ru/politics/29316624/?frommail=1>.

Секция 4. МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ

- Альмухамбетова Рауза Кадыровна**
*кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Жангелова Шолпан Болатовна**
*кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Капсултанова Дина Амангельдиновна**
*кандидат медицинских наук,
доцент кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Абдыханова Салтанат Ринадовна**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Салимбекова Жамиля Батыркызы**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Аманбаева Куралай Шакировна**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*

СИНДРОМ ЭЙЗЕНМЕНГЕРА У БОЛЬНОЙ 35 ЛЕТ (СЛУЧАЙ ИЗ ПРАКТИКИ)

ДМЖП (дефект межжелудочковой перегородки) — встречается наиболее часто, причём как в изолированном виде, так и в составе многих других пороков сердца. Среди врожденных пороков сердца (ВПС) частота данного порока варьирует от 27,7 до 42%. Частота критических состояний при ДМЖП составляет около 21%. Нарушения гемодинамики при ДМЖП обусловлены сообщением левого желудочка с высоким давлением и правого желудочка с низким давлением (в норме в период систолы давление в левом желудочке в 4–5 раз выше, чем в правом).

Значительное повышение давления в малом круге кровообращения при больших дефектах межжелудочковой перегородки способствует возникновению легочной гипертензии. Повышение легочно-сосудистого сопротивления вызывает развитие сброса крови из правого желудочка в левый (обратного или перекрестного шунтирования), что приводит к артериальной гипоксемии (синдром Эйзенменгера). Большие ДМЖП, имеющие размеры более 1/2 диаметра устья аорты или более 1 см, проявляются симптоматически уже в первые 3 месяца жизни новорожденных, приводя в 25–30% случаев к развитию критического состояния. В ряде случаев возможно спонтанное закрытие дефекта межжелудочковой перегородки к 1–4 годам жизни или в более позднем возрасте. В остальных случаях показано хирургическое закрытие ДМЖП [1, с. 250–298; 2, с. 307–405].

Целью нашего исследования явился анализ истории болезни больной К., 35 лет с диагнозом: ВПС. Транспозиция магистральных артерий. Аорто-легочное соустье. ДМЖП. Правосторонняя дуга аорты. Легочная гипертензия IV степени. Нарушение ритма по типу желудочковой экстрасистолии по Лауну 2 градации. ХСН2А-Б. Тромбоэмболия верхнедолевой сегментарной легочной артерии слева. Внебольничная двухсторонняя пневмония смешанного генеза (инфарктная, бактериальная, застойная), тяжелое течение. Хроническое легочное сердце IV степени. Вторичный эритроцитоз. Первичный субклинический гипотиреоз. Нарушение толерантности к глюкозе. Хронический пиелонефрит, ремиссия ХБП3А.

Материалы и методы. Больная К., 35 лет, поступила в экстренном порядке в городской кардиологический центр (ГКЦ) с диагнозом: острый коронарный синдром.

Результаты и обсуждения. Жалобы при поступлении: на боли в левой половине грудной клетке, одышку усиливающиеся при глубоком вдохе, при малейшей физической нагрузке, в покое, чувство нехватки воздуха, выраженную слабость, учащенное сердцебиение. Из анамнеза — больна с детства. В 3-х летнем возрасте в Институте сердечно-сосудистой хирургии им. Бакулева верифицирован диагноз:

ВПС. ДМЖП. Аорто-легочное соустье. Учитывая высокую легочную гипертензию, оперативное лечение не проведено. Неоднократно получала стационарное лечение. Последние 3 года отмечает нарушение ритма по типу желудочковой экстрасистолии. Полмесяца назад после КТ с контрастированием выявлена тромбоэмболия верхнедолевой сегментарной легочной артерии слева и плевропневмония левого легкого.

При поступлении: Положение ортопноэ. Удовлетворительного питания, Рост — 166 см, В — 59 кг ИМТ — 21 кг/м². Выраженный цианоз кожи и видимых слизистых. Акроцианоз. Ногти в виде часовых стекол, пальцы — «барабанных палочек». Экзофтальм. Периферические отеки стоп, нижней трети голени. Ниже угла лопатки притупление легочного звука. На фоне везикулярного дыхания, разнокалиберные хрипы с обеих сторон. ЧДД 42 в мин. Тоны сердца приглушены, над всей областью сердца систолический шум; ритм правильный, тахикардия, прерывается экстрасистолами. АД 100/70 мм.рт.ст., пульс 125 уд в мин. Язык влажный. Живот мягкий, безболезненный. Печень у края реберной дуги. Селезенка не пальпируется. Симптомы раздражения брюшины (-). Стул без особенностей. Диурез свободный, безболезненный. Симптом «поколачивания» (-) с обеих сторон.

В общем анализе крови: эритроцитоз — $6,8-8,75 \times 10^{12}$ лейкоцитоз — $20,6 \times 10^9$ СОЭ-4 мм/час. Д-димер — 1950–2290 (норма до 500нг/мл), VNP — 467,8 нг/мл (норма — до 100 нг/мл). Общий анализ мочи — без патологии.

На ЭКГ: синусовая тахикардия, прерывается желудочковыми экстрасистолами, с ЧСС 125 в мин. Резкое отклонение ЭОС влево. Неполная блокада ПНПГ. Блокада передней ветви левой ножки пучка Гиса. Перегрузка правого предсердия. P-pulmonale. Диффузно-дистрофические изменения в миокарде.

Рентгенологически: признаки выраженной легочной артериальной и умеренной венозной гипертензии. Гиперволемия. Признаки 2-х сторонней нижнедолевой застойной пневмонии с выпотом слева до 4 ребра. Тень сердца увеличена влево, в объеме, интенсивная. Аорта уплотнена.

ЭхоКГ: исследование проводилась на фоне нарушения ритма. Дилатация всех полостей сердца. Аневризматическое расширение восходящего отдела аорты, дилатация синусов аорты. Дилатация легочной артерии, в просвете легочной артерии визуализируется продольная линейная структура, начинающаяся в средней трети и продолжающаяся в сторону бифуркации-аномалия развития. Гипокинез МЖП, в базальной трети МЖП визуализируется дефект диаметром 2,0 см, со сбросом справа налево (-19 мм рт ст), премебранозный ДМЖП. Сократительная функция ЛЖ значительно снижена (по Симпсону

38%), ПЖ умеренно снижена. Значительная легочная гипертензия (мах ДЛА — 127 мм рт ст). Регургитация на МК до 1 ст, АК 0–1 ст, ТК до 2 ст, ЛК 2–3 степени.

МСКТ грудной клетки с контрастированием — КТ картина тромбозболии верхнедолевой сегментарной легочной артерии слева. Плевропневмония нижнедолевая левого легкого. Перикардит. Явления легочной гипертензии малого круга кровообращения. Признаки дегенеративных изменений межгрудинного синхондроза и грудного отдела позвоночника.

Таким образом, у больной своевременно не была проведена хирургическая коррекция ДМЖП, в сосудах легких в процессе склерозирования развилась высокая легочная гипертензия — синдром Эйзенменгера. Наличие большого дефекта (2,0 см), транспозиции магистральных сосудов, аорто-легочное соустье. Правосторонняя дуга аорты, безусловно, способствовали развитию дилатации всех камер сердца, тромбообразованию. Выделяют множественные большие дефекты МЖП, по типу «швейцарского сыра», имеющие неблагоприятное прогностическое значение.

Учитывая крайне тяжелое состояние больной, обусловленное глубокими изменениями в МКК крайней степени, хирургическое лечение не показано, проводилась посиндромная медикаментозная терапия. В связи с нарастанием дыхательной недостаточности больная была переведена на ИВЛ. На фоне прогрессирующей сердечной и дыхательной недостаточности внезапно наступила остановка сердечной деятельности по типу асистолии. Проведенные реанимационные мероприятия оказались без эффекта, была констатирована биологическая смерть.

Литература

1. Болезни сердца и сосудов. Руководство Европейского общества кардиологов / Под ред. А. Д. Кэмма, Т. Ф. Люшера, П. В. Серруиса. — Пер. с англ. — М.: ГЭОТАР-Медиа, 2011. — 1480 с.
2. Врожденные пороки сердца: справочник для врачей / Под ред. Е. В. Кривошековой, И. А. Ковалева, В. М. Шипулина. — Томск: 8ТТ, 2009. — 286 с.

- Альмухамбетова Рауза Кадыровна**
*кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Кузнецова Алина Сергеевна**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Малабаева Динара Камалитдиновна**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Моминова Гульчехра Хусановна**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Искакова Индира Магадалиевна**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Матымова Мерuert Кундызбековна**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Кайсаева Айзада Аликкызы**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*
- Қасымбекова Гүлсім Әуезқызы**
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*

ДИЛАТАЦИОННАЯ КАРДИОМИОПАТИЯ У БЕРЕМЕННОЙ (КЛИНИЧЕСКИЙ СЛУЧАЙ)

Дилатационная кардиомиопатия (ДКМП) является наиболее распространенной из всех кардиомиопатий. По определению, она характеризуется расширением камер сердца со снижением систолической функции левого желудочка и наличием диастолической дисфункции различной степени. ДКМП является терминальной стадией течения многих заболеваний сердца. Несмотря на все достижения медицины, смертность этих пациентов в целом составляет 50% за 5 лет, 19% из них требуется стационарное лечение в первый год после установления диагноза. За последние 50 лет статистические показатели смертности мало изменились. Прогноз в поздних стадиях столь же плох, как и при злокачественных опухолях.

У беременных — заболевание начинается в последний месяц беременности или в течение 5 месяцев после родов. Не должно быть других причин сердечной недостаточности, диагностированных прежде или во время этого промежутка времени [1, с. 29–40; 2, с. 47–97].

Целью нашего исследования явился анализ истории болезни пациентки А., 36 лет, беременность 26 недели.

Материал и методы: Больная получала стационарное лечение в НИИ кардиологии и внутренних болезней с диагнозом: Рецидивирующая пароксизмальная фибрилляция предсердий. Вторичная легочная гипертензия II степени. Состояние после ЭФИ РЧА по поводу предсердной тахикардии (2010 г), ХСН IIА, ФКП, Диффузный зоб I степени, Медикаментозный эутиреоз, Беременность 26 недель, Многоводие, Первородящая старшего возраста.

На фоне проводимого лечения на УЗИ плевральной полости обнаружен левосторонний экссудативный плеврит. Произведены плевральные пункции 3 — хкратно, эвакуированы 550,0 мл, 450,0, 450,0 мл при цитологии плевральной жидкости: нейтрофилы 22%, эозинофилы 2%, лимфоциты 51%, клетки мезотелия 25%, атипические клетки не обнаружены, проба Ривальта положительная. Учитывая отсутствие положительной динамики на фоне лечения, больная была переведена с диагнозом: Левосторонний экссудативный плеврит неясной этиологии с ДН 0–1 степени в Национальный научный центр фтизиопульмонологии в специализированное отделение для уточнения диагноза и лечения. Результаты проб на туберкулез отрицательны.

Результаты и обсуждения. При поступлении: жалобы на одышку в покое и при физической нагрузке, вынужденное положение, чувство сердцебиения, утомляемость, выраженную слабость. Считает

себя больной в течение последних 8 лет, когда появились вышеуказанные жалобы и диагностирован: «Неревматический миокардит инфарктоподобная форма, тяжелое течение. Сложные нарушения ритма и проводимости: пароксизмальная суправентрикулярная тахикардия преходящая синоаурикулярная блокада II степени, политопная экстрасистолия, миграция водителя ритма, преходящие пассивные ритмы из АВ-соединения, предсердий, внутрипредсердная блокада, блокада правой ножки пучка Гиса. Пневмония правого и левого легкого, субтотальная, осложненная плевритом справа. ДН 2 ст. Диффузно-токсический зоб 2ст. Тиреотоксическое сердце». Была проведена ЭФИ РЧА, со слов больной, приступы прекратились. 14 лет назад — лобэктомия нижнего отдела правого легкого с подозрением на эхинококкоз, который, со слов больной, не подтвердился. 2 года назад ухудшение состояния, появились отеки на лице, конечностях после физических нагрузок, наружных половых органах. Данное ухудшение — последние 2–3 дня, когда усилилась одышка и narosли отеки, в экстренном порядке госпитализирована.

Общее состояние тяжелое за счет легочно-сердечной недостаточности. Сознание ясное, адекватна. На вопросы отвечает правильно. Положение вынужденное. Удовлетворительного питания. Вес 53 кг. Температура тела 36, 6 С. Кожные покровы бледной окраски, имеется герпетическая сыпь на кожных покровах в области ягодиц. Периферические лимфоузлы не увеличены, безболезненные. Суставы внешне не изменены, деформации нет. Грудная клетка цилиндрической формы, левая половина несколько отстает в акте дыхания. В легких везикулярное дыхание, ослабленное в нижних отделах, отсутствует. ЧДД 22 в мин. Справа в грудной клетке имеется послеоперационный рубец. Тоны сердца приглушены, ритм правильный. АД 110/70 мм. рт.ст. ЧСС 100 ударов в минуту. В остальном, в пределах физиологической нормы при беременности. При обследовании: в общем анализе крови и мочи и биохимических анализах — патологии нет. По данным СМАД среднее значение АД в течение суток в пределах нормы. Отмечаются разовые эпизоды систолической гипотензии до 85–78 мм.рт.ст в 22:38, 03:20–03:50, 04:50. На ЭКГ — Ритм синусовый, правильный. ЧСС 75 уд в мин. ЭОС не отклонена. Низковольтная ЭКГ. Групповые «залповые» предсердные экстрасистолы. Неполная блокада правой ножки пучка Гиса. Гипертрофия левого желудочка. Нарушение процессов реполяризации.

Экг по Холтеру: Основной ритм синусовый. максимальная ЧСС 208–214 уд/мин (20:17 при хаотической предсердной тахикардии), минимальная ЧСС 60 уд/мин (11:16), средняя ЧСС 91 уд/мин. В течение суток регистрируется рецидивирующая предсердная тахикардия

в т. ч. единичная хаотическая предсердная тахикардия, с максимальной ЧСС 208–214 уд/мин в 20:17, с максимальной длительностью до 5 секунд в 22:17. Частая наджелудочковая экстрасистолия (НЖЭС) 12978 за сутки (составляет 10,4%), с короткими эпизодами бигемии (11:39), тригемии, частые парные НЖЭС (16:36, 02:34...), групповые НЖЭС (11:46,...). Одиночные желудочковые экстрасистолы 43 за сутки (составляет менее 0,1%). Пауз более 2,0 сек нет. Значимых изменений сегмента ST не выявлено.

Заключение ЭхоКГ: Аорта без особенностей. Полости обеих предсердий умеренно расширены. Пролапс МК 1ст с МР 1–2ст. Показатели систолической функции миокарда умеренно снижены — 39%. Умеренная легочная гипертензия.

Рентгенологически: легочные поля без очаговых теней. Легочный рисунок усилен, сгущен в прикорневой области. Слева в легком, начиная с 4 ребра по передним отрезкам до купола диафрагмы гомогенное интенсивное затенение с косым внутренним контуром за счет наличия жидкости в левой плевральной полости. Справа — синус свободный, плевральные наслоения по костальной плевре с частичной облитерацией синуса. Справа — легкое оперированное (нижняя лобэктомия). Кардиомегалия. Сердце — расширено, конфигурация изменена..

Проведено лечение: Антибактериальная и противовирусная терапия, бисопролол (конкор) по 2,5 мг* 1 таб. 2 раза в день, диуретики — фуросемид 2,0 в/м, торасемид(бритомар) по 5 мг в сутки, антикоагулянты (фраксипарин 0,3 ЕД п/к № 4), препараты железа (ферровит), эутирокс, иодомарин, кальций Д3. С целью уточнения этиологии плеврита 29.06.2017 г. произведена диагностическая миниторакотомия с биопсией плевры слева.

На 6-ой день пребывания в стационаре состояние больной внезапно ухудшилось, посинела (лицо, шейно-воротниковая зона). Сознание и дыхание отсутствуют. Пульс на сонной и периферических сосудах не определяются. Реанимационные мероприятия в полном объеме в течение 30 минут, без эффекта, и констатирована биологическая смерть.

Патолого-анатомический диагноз: Основное заболевание — идиопатическая ДКМП в стадии декомпенсации.

Осложнение — хроническая сердечно-легочная недостаточность.

Непосредственная причина смерти — фибрилляция желудочков.

Сопутствующие заболевания — мускатный цирроз печени. Спленомегалия. Микрофолликулярный коллоидный зоб. Викарная эмфизема левого легкого. Полисерозиты: очаговый склероз мягкой мозговой оболочки, неспецифический двусторонний продуктивный плеврит с выраженным склерозом, выраженные спайки в средостении, правой и левой плевральных полостях, диафрагме, перикарде.

Ателектаз правого легкого с началом пневмофиброза. Хронический пиелонефрит. Хронический гастрит. Выраженные спаечные процессы в средостении, в правой и левой плевральных полостях, диафрагме.

Описано около 75 разных причин. Но даже среди пациентов с ДКМП, которым проводилась эндомикардиальная биопсия, в 51% случаев заболевание было расценено как идиопатическое. Второй наиболее важной причиной является миокардит (9,2%), далее ИБС (7,7%) кардиомиопатия беременных и родильниц (4,5%), артериальная гипертензия (4,2%). Амилоидоз, ВИЧ-инфекция и хронический алкоголизм являются причиной 3% случаев ДКМП. Прием лекарственных препаратов вызывает менее 3% случаев, недавно к этому списку был добавлен интерферон. Установление специфического гистологического диагноза с помощью эндомикардиальной биопсии возможно только в 16%, при этом наиболее часто выявляется миокардит. Эндомикардиальная биопсия важна для диагностики и выбора тактики лечения, но она не влияет на долгосрочные показатели смертности.

В клинической практике для выявления отягчающих факторов у пациента с обострением застойной сердечной недостаточности необходимо собрать подробный анамнез и провести полный врачебный осмотр. Значение хорошо собранного анамнеза трудно переоценить. Многие из этих отягчающих факторов можно устранить, поэтому важно своевременно и точно идентифицировать.

Необходимо исключить: приступообразные аритмии, чаще всего тахисистолическую форму фибрилляции предсердий; повышение температуры и вообще любые инфекции, тяжелая физическая нагрузка усугубляют течение ДКМП и ХСН. некоторые лекарственные препараты, эффективность которых подтверждена, например, ингибиторы АПФ и бета-адреноблокаторы, либо назначены в недостаточной дозе, либо применяются неправильно (быстрое увеличение дозы бета-адреноблокаторов или назначение субтерапевтических доз).

Беременность противопоказана при: легочной гипертензии (давление в ЛА > 75% системного давления); кардиомиопатии с сердечной недостаточностью III–IV класса по классификации Нью-Йоркской кардиологической ассоциации (NYHA).

Эти заболевания имели место у нашей больной. Были отягчающие факторы: приступообразные аритмии, тахисистолическая форма фибрилляции предсердий. Хроническая герпетическая инфекция в стадии обострения, которые, безусловно, усугубляли течение ДКМП.

Электрокардиостимуляция показана для поддержания сердечного ритма (с предварительной аблацией) и для обеспечения атриовентрикулярной синхронизации и оптимизации атриовентрикулярной задержки. Классическим показанием к проведению кардиостимуляции

с аблацией АВ узла является рефрактерная тахисистолическая форма фибрилляции предсердий. Накапливается все больше данных, свидетельствующих о большей эффективности двухкамерной стимуляции по сравнению со стимуляцией правого желудочка.

Поскольку частота возникновения желудочковых нарушений ритма и аритмической внезапной смерти у таких пациентов высока, многие из них становятся кандидатами на имплантацию автоматического кардиовертера-дефибриллятора с возможностью двухкамерной стимуляции в сочетании с приемом амиодарона.

Таким образом, у нашей больной А., 36 лет, предварительно прошедшей ЭФИ и РЧА (в 2010 г.) сохранялись рецидивирующая пароксизмальная фибрилляция предсердий. Рецидивирующая пароксизмальная предсердная тахикардия. Предсердные экстрасистолы. На фоне хронического легочного сердца и вторичной легочной гипертензией II степени. Беременность ей была противопоказана, при наличииотягчающих факторов: приступообразных аритмий, хронической герпетической инфекции в стадии обострения, что, закономерно, привело к усугублению сердечной недостаточности и развитию внезапной аритмической смерти.

Литература

1. Диагностика и лечение сердечно-сосудистых заболеваний при беременности. Российские рекомендации / Российский кардиологический журнал 2013; 4 (102), приложение 1.с. 29–40.
2. Guidelines on the management of cardiovascular diseases during pregnancy: the Task Force on the Management of Cardiovascular Diseases during Pregnancy of the European Society of Cardiology (ESC). Eur Heart J. 2011; 32:3147-97.

Альмухамбетова Рауза Кадыровна
кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан

Капсултанова Дина Амангельдиновна
кандидат медицинских наук,
доцент кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан

Абдашева Махаббат Шорабаевна
врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан

Жылысбаева Балмира Кайраткызы
врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан

Зайнулла Сая Әлиасқарқызы
врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан

Кемелбекова Мөдір Жұмағалиқызы
врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ЭКГ В ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНОЙ ДИАГНОСТИКЕ КОРОНАРОГЕННЫХ И КОРОНАРОПОДОБНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Целью нашего исследования явилось изучение результатов тред-мил теста у больных ОКС при уровне риска по шкале Грейса менее 108 единиц (низкая категория).

Материал и методы. Под нашим наблюдением находились 196 больных ОКС, поступивших в экстренном порядке в городской кардиологический центр (ГКЦ) в возрасте 43–72 года (средний возраст $59,3 \pm 1,2$), из них мужчин 112 и 84 женщины. По шкале Грейса учитывали клинические признаки: возраст больного, частота сердечных сокращений в минуту, систолическое артериальное давление, уровень креатинина сыворотки в мкмоль/л, класс сердечной недостаточности (по классификации Killip), остановка сердца (на момент поступления), девиация сегмента ST, наличие диагностически значимого повышения уровня кардиоспецифических ферментов. При уровне риска по шкале Грейса менее 108 единиц (низкая категория) внутрибольничная смертность составляет менее 1% ; при уровне от 109 до 140 единиц (средняя категория) смертность в пределах от 1 до 3% и при уровне свыше 140 единиц (высокая категория) смертность превышает 3% .

Критериями исключения для проведения тредмил-теста были: острый инфаркт миокарда, нарушения ритма, аортальный стеноз, выраженная ХСН, ТЭЛА, расслоение аорты, острые воспалительные заболевания, артериальная гипертензия 3 ст., пациенты с ЭЖС. После улучшения состояния на фоне лекарственного лечения при отсутствии повышения кардиомаркеров больные выполняли тредмил-тест по варианту ступенчато возрастающей нагрузки до достижения субмаксимальной (75% максимальной) ЧСС в зависимости от пола и возраста. При оценке состояния учитывались клинические, гемодинамические и ЭЖГ показатели.

Результаты и обсуждение. Отказались от проведения пробы (усталость, боли в икроножных мышцах) 17 пациентов, также 8 пациентов не достигли субмаксимальной ЧСС при отсутствии ишемии на ЭЖГ. Как отрицательная проба (при достижении субмаксимальной ЧСС и отсутствии ишемии на ЭЖГ) была оценена у 89 (45,4%) и у 82 (41,8%) как положительная. При тщательном анализе категории больных с отрицательной пробой было установлено, что 65 пациентов (33,2%) имели изменения на ЭЖГ при поступлении — депрессия сегмента ST на 0,1 мм и более во время спонтанного или вызванного приступа болей. Ангинозные приступы появлялись и в покое. 80% составляли женщины пред- и климактерического возраста. Коронароангиография (КАГ) выявила неровность контуров у 14 (21,5%), мышечные мостики у 5 (7,7%) и у 46 (70,8%) пациентов сосуды без обструктивных поражений. Коронарные артерии описываются как «чистые», т.е. без атеросклеротического поражения. Такая стенокардия получила название как микроваскулярной. При проведении КАГ просвет такой артерии действительно не имеет выраженного сужения. Именно последнее обстоятельство опасно для больного — поскольку

при КАГ сосуды без атеросклеротического поражения, эти больные не наблюдаются у врачей, не получают лечения. При КАГ выявляются изменения в крупных артериях, тогда как не диагностируются поражения мелких сосудов. Одна из причин ишемии миокарда у больных с интактными и малоизмененными коронарными артериями — спазм мелких коронарных артерий вследствие эндотелиальной дисфункции. 24 (12,2%) пациента с отрицательным тредмил-тестом не имели ИБС, что было установлено по отсутствию характерной клиники, изменений при проведении КАГ [1, с. 112–148]. При тщательном анализе жалоб, данных анамнеза, результатов ФГДС и ЭХОКГ исходные изменения на ЭКГ в конечной части желудочкового комплекса расценены как проявления относительной коронарной недостаточности. У 8 пациентов (4%) были обнаружены заболевания желудочно-кишечного тракта. Коронароподобные изменения ЭКГ в клинической практике могут наблюдаться при различных заболеваниях желудка, кишечника, поджелудочной железы, желчного пузыря и желчных путей. В клинической практике необходимо учитывать и рефлекторные воздействия на ЭКГ со стороны других органов, в частности со стороны желудочно-кишечного тракта [2, с. 104–188]. У 16 пациентов — кардиомиопатии; у 3 (1,5%) на фоне алкогольного поражения и у 13 (6,6%) — гипертрофическая кардиомиопатия.

Из 82 (41,8%) пациентов с положительной пробой 55 пациентов (28,1%) имели место признаки ишемии на ЭКГ при отсутствии клиники, что позволило нам предположить безболевою ишемию миокарда (БИМ), которая характеризуется кратковременными эпизодами ишемии на ЭКГ (чаще депрессией сегмента ST) при отсутствии жалоб. У некоторых больных, у которых первым проявлением ИБС стал инфаркт миокарда или внезапная сердечная смерть, в действительности уже в течение длительного времени имела место «немая» ишемия. Действительно больные с БИМ представляют серьезную опасность, поскольку у них отсутствует сигнал о возникшей ишемии, позволяющий регулировать уровень повседневной физической активности в соответствии с возможностями коронарного кровообращения, соответственно, наличие БИМ у больных ИБС неблагоприятно влияет на прогноз жизни. У больных стабильной стенокардией и документированным ИМ преходящие эпизоды БИМ в течение суток встречаются в 50% и более от общего числа коронарных событий, причем в одной трети случаев БИМ может сохраняться, несмотря на проводимое медикаментозное лечение. После ИМ эпизоды БИМ могут наблюдаться у 30–40% больных.

Признаки преходящей ишемии на ЭКГ у больных с клиникой стенокардии при нормальных уровнях кардиомаркеров выявлены

у 27 (13,8%) пациентов. Все эти больные в прошлом перенесли ИМ, что дало нам возможность предполагать о постинфарктной стенокардии. При постинфарктной стенокардии возникновение или учащение приступов стенокардии наблюдается через 24 часа и до 8 недель после развития инфаркта миокарда (ИМ). Часто ее разделяют на раннюю и позднюю постинфарктную стенокардию. В первом случае сроки ее возникновения условно ограничены 2 неделями от момента развития ИМ, во втором — более поздним периодом заболевания. Клинические наблюдения свидетельствуют о том, что ранняя постинфарктная стенокардия протекает по типу спонтанной стенокардии, в то время как поздняя постинфарктная стенокардия, как правило, выявляется при активизации больного. Согласно литературным данным, частота постинфарктной стенокардии колеблется от 20 до 60% у пациентов различных групп. При наличии ранней постинфарктной стенокардии летальность больных; перенесших ИМ, в течение 1 года повышается с 2 до 17–50%.

Таким образом, установление первичного диагноза стенокардии представляет определенные трудности не только из-за того, что ЭКГ изменения нивелируются вне приступа, но и в ряде случаев: при постинфарктной стенокардии, безболевой ишемии миокарда (БИМ), микроваскулярной стенокардии (синдром Х). Наличие на ЭКГ признаков ишемии миокарда, появляющихся во время приступа боли и сохраняющихся в межприступный период требует проведения дифференциальной диагностики. Результаты ЭКГ нагрузочной пробы — тредмил-теста с низкой степенью риска по шкале Грейса с учетом клинических и инструментальных данных позволяют выявить коронарогенные и коронароподобные отклонения на ЭКГ, что, безусловно, важно при определении тактики ведения больных.

Литература

1. М. Габриэль Хан. Быстрый анализ ЭКГ. Пер. с англ. Под общей ред. Проф. Позднякова Ю. М., М., Издательство БИНОМ., 2011., 405 с.
2. Орлов В. Н. Руководство по электрокардиографии. Медицинское информационное агентство. М., 2007, 523 с.

Жангелова Шолпан Болатовна
*кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*

Альмухамбетова Рауза Кадыровна
*кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*

Капсултанова Дина Амангельдиновна
*кандидат медицинских наук,
доцент кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*

Шакеева Жансая Жанайқызы
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*

Шәдіберген Гүлден Бағланқызы
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*

Үбіғалиева Ақмарал Қуандыққызы
*врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан*

**ЛЕКАРСТВЕННЫЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ
В УСЛОВИЯХ ХИРУРГИЧЕСКОГО
ВМЕШАТЕЛЬСТВА У ПАЦИЕНТА ВЫСОКОГО
РИСКА (КЛИНИЧЕСКИЙ СЛУЧАЙ)**

Пациентка Л., 1948 г.р., находилась на стационарном лечении в туберкулезном диспансере с клиническим диагнозом: Туберкулезный спондилит, Th5–6, ограниченно-деструктивная форма, активная стадия, осложненный паравертебральным абсцессом, болевым синдромом, спастическим парапарезом нижних конечностей и нарушением функции тазовых органов малого таза по типу задержки мочи и кала, II категория. Тип — другие. Рецидив. МБТ(–).

Сопутствующий диагноз: Артериальная гипертензия 3 степени, Риск 4. ИБС. Стабильная стенокардия. ФК II. Трепетание и фибрилляция предсердий 1 тип (истмусзависимая), пароксизмальная форма, ХСН 1-2 ФК. Сахарный диабет 2 типа, субкомпенсация, Хронический пиелонефрит.

На ЭхоКГ было отмечено снижение сократительной способности миокарда ЛЖ с локальными нарушениями сократимости. Пациентке выполнялись рекомендации кардиолога по лечению: Стол 10, ривороксабан 20 мг, бисопролол 5 мг, лозартан, ацетилсалициловая кислота 100 мг, амиодарон 200 мг 3 раза в день. Кардиологом рекомендовано после лечения в туберкулезном диспансере по поводу основного заболевания, повторный осмотр кардиолога / аритмолога для решения вопроса о проведении в/сердечной ЭФИ и аблации.

Перед операцией на консилиуме сделали заключение: исходя из высоких рисков развития жизнеугрожающих состояний (инфаркт миокарда, фибрилляции желудочков) в интра и послеоперационном периоде необходима коррекция имеющихся нарушений и выполнение рекомендаций кардиохирурга до операции для принятия решения об оперативном лечении и тактики ведения в условиях национального центра проблем туберкулеза. По жизненным показаниям оперативное лечение не противопоказано.

Так как симптомы сдавления спинного мозга нарастали и отсутствовал эффект от консервативного лечения, в виду формирования паравертебрального абсцесса, который сопровождался упорным болевым синдромом в грудной клетке, спастическим парапарезом нижних конечностей и нарушением функции тазовых органов малого таза по типу задержки мочи и кала на фоне рецидива основного заболевания туберкулезной этиологии больной по жизненным показаниям была проведена операция: торакотомия справа, абсцессотомия, секвестрнекрэктомия тел Th5–6 позвонков, декомпрессия спинного мозга на этом уровне. В конце операции при наложении швов на кожу произошла остановка сердца. Реанимационные мероприятия в полном объеме без эффекта.

По данным патологоанатомического вскрытия и микроскопии: со стороны ССС: кардиомегалия, кардиосклероз, дилатация аорты до

8 см, стеноз левой коронарной артерии до 50% подтверждают наличие ИБС, артериальной гипертензии, атеросклероза и нарушение ритма и проводимости... Узловая гиперплазия надпочечников и артерио-лонефросклероз были фоном артериальной гипертензии.

А также полностью подтверждено наличие туберкулезного процесса во многих органах и лимфоузлах, увеличение лимфоузла в средостении туберкулезной этиологии — также послужило и причиной расширения сосудистого пучка и могла стать причиной раздражения предсердий.

Кардиальные осложнения составляют до 42% от всех возникающих осложнений. Летальность при развитии кардиогенного шока до 80%. В данном случае были соблюдены рекомендации Европейского общества кардиологов «Внесердечные хирургические вмешательства у пациентов с сердечно-сосудистыми заболеваниями» от 2014 года: Оценка риска хирургического вмешательства у данной пациентке — операция среднего риска 1–5%; сама пациентка по фоновому заболеванию относилась к группе очень высокого риска, когда операции проводить можно только по жизненным показаниям. Операция была выполнена также по желанию пациентки: она требовала хирургического лечения, так как тяжесть состояния, упорный болевой синдром, снижение качества ее жизни не могли примирить пациентку и ее родственников с состоянием ее здоровья. Пациентка осознанно решилась на операцию, зная о риске летального исхода. На заключительном этапе операции у пациентки развился прогнозируемый кардиогенный шок (аритмогенная форма), который явился причиной смерти.

Возможно, было бы целесообразно сначала проведение радикального лечения фибрилляции предсердий а затем хирургическое лечение туберкулезного процесса — это должно было быть совместное решение консилиума из аритмологов, кардиохирургов, кардиологов, фтизиатров, пульмонологов, анестезиологов, хирургов, но ведь времени не было... Индуцированное удлинение QT основными заболеваниями, которые приводят к формированию фрагментированного миокарда: ИБС, сахарного диабета, кардиосклероза, сопутствующего планового приема амиодарона, противотуберкулезных препаратов, а также лекарственными средствами во время анестезии и реанимации, и механическим раздражением во время операции нервных окончаний на уровне Th5–6 и декомпрессия спинного мозга, симпатических нервных окончаний (больная лежала на животе во время операции) вызвала еще большее удлинение QT на ЭКГ с развитием на этом фоне угрожающей жизни полиморфной желудочковой тахикардии (torsades de pointes) с быстрым переходом в фибрилляцию желудочков и внезапной смерти (нарушения фазы реполяризации потенциала действия отмечено на всех ЭКГ пленках функционалистами).

Интраоперационно необходим был тщательный мониторинг электролитов (Са от 1 июня 1,2 (чуть выше нормы), а также магния и больной были противопоказаны препараты, удлиняющие QT интервал: пациентка получала амиодарон, допамин, СаCl₂ (антагонист магния) на фоне анестезии. Критическое удлинение QT во время операции вызвало фибрилляцию желудочков. Перегрузка кальцием вызвало спазм коронарных артерий и на фоне фибрилляции желудочков усугубилась критическая ишемия миокарда, которая и послужила причиной острой сердечной недостаточности по типу кардиогенного шока.

В плане выбора анестезии: согласно рекомендациям необходимо было использовать нейроаксиальную анестезию, которая не приводит к снижению частоты развития инфаркта миокарда или смертности, но ассоциируется с более низким риском других осложнений, и в связи с этим, может рассматриваться у больных с сердечно-сосудистыми заболеваниями или факторами риска при отсутствии противопоказаний

В плане периоперационной терапии, направленной на достижение заданных параметров (goal-directed therapy, GDT): Целью данной терапии является оптимизация работы сердечно-сосудистой системы, позволяющей достичь нормальный или даже повышенный уровень доставки кислорода к органам и тканям посредством улучшения инотропной функции, ориентируясь на ряд predetermined целевых параметров гемодинамики. GDT ориентирована на гемодинамические объемные характеристики, такие как ударный объем, ответ на инфузию жидкости, изменения ударного объема или пульсового давления, оптимизация сердечного выброса (не было достигнуто увеличение ФВ, не было мониторинга пульсового АД, оставалась диастолическая дисфункция левого желудочка до операции) [1, с. 59–63; 2, с. 1–8; 3, с. 241–250].

Проблема индуцированного лекарствами удлинения QTc, остается еще плохо изученной. Неизвестна частота возникновения torsades de pointes; врачи не имеют сведений о препаратах, которые способны вызывать данное осложнение, в связи с чем не соблюдают должной осторожности и часто не могут выявить причинно-следственную связь между лекарственным средством и развитием аритмии. Удлинение QTc и torsades de pointes чаще развиваются у женщин и лиц пожилого возраста [4, с. 760–781]. Лекарственные взаимодействия остаются «ахиллесовой пятой» специалистов здравоохранения даже в странах, где в практику аптек и лечебно-профилактических учреждений широко внедрены специальные компьютерные программы, способствующие быстрому их выявлению.

Литература

1. Рекомендации ESC/ESA по предоперационному обследованию и ведению пациентов при выполнении внесердечных хирургических вмешательств 2014 / Российский кардиологический журнал. — 2015. — No 8. — С. 59–63.

2. Фурман Н. В., Шматова С. С. Клиническое значение удлинения интервалов QT и QTc на фоне приема лекарственных препаратов / Рациональная фармакотерапия в кардиологии, 2013, 9(3), <http://cyberleninka.ru/article/n/klinicheskoe-znachenie-udlineniya-intervalov-qt-i-qtс-na-fone-priema-lekarstvennyh-preparatov#ixzz4CnLaRl8q>

3. Rautaharju P. M., Surawicz B., Gettes L. S. AHA/ACCF/HRS Recommendations for the Standardization and Interpretation of the Electrocardiogram Part IV: The ST Segment, T and U Waves, and the QT Interval A Scientific Statement From the American Heart Association Electrocardiography and Arrhythmias Committee, Council on Clinical Cardiology; the American College of Cardiology Foundation; and the Heart Rhythm Society. *Circulation* 2009; 119:241-250.

4. Kannankeril P., Roden D. M., Darbar D. Drug-Induced Long QT Syndrome. *Pharmacol Rev* 2010; 62(4):760–781.

- Жангелова Шолпан Болатовна**
кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан
- Жангелова Майра Бельгибаевна**
доктор медицинских наук,
профессор кафедры лабораторной диагностики
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан
- Альмухамбетова Рауза Кадыровна**
кандидат медицинских наук, доцент,
профессор кафедры внутренних болезней № 3
Казахский Национальный медицинский университет
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан
- Асан Эльвира Жанболатқызы**
врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан
- Қасейқызы Әсел**
врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан
- Ташимова Дамира Ғалымжанқызы**
врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан
- Төлеубаева Қалампыр Ықыласқызы**
врач-интерн
Казахского Национального медицинского университета
имени С.Д. Асфендиярова
Алматы, Республика Казахстан

К РАННЕЙ МЕДИЦИНСКОЙ КАРДИОРЕАБИЛИТАЦИИ НА СТАЦИОНАРНОМ ЭТАПЕ

Стратегическая цель реабилитации больных с болезнями системы кровообращения: предупреждение преждевременной смерти (снижение общей и сердечнососудистой смертности), увеличение средней продолжительности жизни, существенное улучшение течения болезни.

Медицинская реабилитация больных с болезнями системы кровообращения (далее — кардиореабилитация) состоит из трех этапов и является индивидуализированной и дифференцированной в зависимости от тяжести состояния, функциональных резервов системы кровообращения больного, стадии и осложнений основного заболевания, наличия сопутствующей патологии и вариантов течения послеоперационного периода.

Продолжительность курса кардиореабилитации составляет на раннем этапе: I этапе — индивидуально и на II этапе — 12–14 дней в условиях кардиостационара; и на III этапе — 10–20 дней — в амбулаторных условиях.

У нас по Республике Казахстан 100% больных с острым коронарным синдромом охвачены реабилитационной помощью на первом этапе медицинской кардиореабилитации, но она не полная, так как полностью отсутствует физическая реабилитация на данном этапе, нет системы организации «Школы здоровья» в стационаре — они предусмотрена только на поликлиническом этапе. Кардиологи стационаров, оказывающих помощь пациентам с ОКС не владеют методиками физической реабилитации. Согласно международным стандартам каждый кардиолог стационара должен специализироваться по кардиореабилитации пациентов с ОКС или пациенту оказывает помощь мультидисциплинарная команда, которая включает — и кардиолога и реабилитолога.

Методика реабилитации больных ОКС после прямой реваскуляризации миокарда (ЧКВ) [1, с. 1–25; 2, с 8–67; 3, с. 1–22]. В полном объеме кардиореабилитации пациентов с ОКС и ЧКВ должна включать:

Первый этап кардиореабилитации. Место проведения — стационарное отделение анестезиологии и реанимации/ кардиологическое отделение. Ведение пациента — лечащий врач (анестезиолог-реаниматолог или кардиолог). *Физические методы реабилитации:* начинают сразу, как только позволяет клиническое состояние. Назначаются и контролируются — лечащим врачом совместно с врачом по лечеб-

ной физкультуре. Выполняются — врачом по лечебной физкультуре или инструктором-методистом/инструктором по ЛФК. Включают в себя следующие мероприятия: дыхательная гимнастика, лечебная гимнастика, прогулки по коридору. Мероприятия по физической реабилитации проводятся при отсутствии следующих противопоказаний:

симптомы кардиогенного шока; симптомы острой сердечной недостаточности (отек легких, сердечная астма); тяжелые формы аритмий (над-, и желудочковая тахикардия, полная атриовентрикулярная блокада, групповая экстрасистолия); наличие более стенокардитического характера; повышение температуры тела выше 38 °С. В среднем на 7–14 сутки физическая реабилитация больных строится с учетом показателей объективной характеристики переносимости физической нагрузки (по результатам ВЭМ). Вне зависимости от сроков лечения в стационаре перед выпиской всем больным должна проводиться проба с физической нагрузкой. **Образовательная программа в «Школе здоровья»:** проводится 1–3 занятия медицинским персоналом, имеющим соответствующую подготовку. **Психологическое консультирование** проводится по показаниям медицинским психологом.

Второй этап кардиореабилитации. Доля больных с острым коронарным синдромом, направленных на второй этап медицинской кардиореабилитации, из числа всех больных с острым коронарным синдромом должна составлять 30% согласно международным стандартам. У нас в Республике остается низким охват пациентов вторым этапом, обычно проводится в стационарное отделение кардиореабилитации, которое находится вне кардиоцентра (было бы правильно, чтобы данный этап проводился в том кардиостационаре, в котором больному сделано ЧКВ, в котором хорошо организована служба кардиореанимации и проводилась врачом кардиологом совместно с врачом ЛФК. **Физические методы реабилитации:** начинают при поступлении в отделение кардиореабилитации. Назначаются и контролируются — лечащим врачом совместно с врачом по лечебной физкультуре. Выполняются — врачом по лечебной физкультуре или инструктором-методистом/инструктором по ЛФК. Включают в себя следующие мероприятия: лечебная гимнастика, дозированная ходьба, физические тренировки малых мышечных групп, тренировки на велотренажерах (VELOЭРГОМЕТРАХ или ТРЕДМИЛАХ). **Принципы организации контролируемых групповых физических тренировок:** При составлении программы физической реабилитации исходить из оценки функционального состояния больных (ФК по результатам пробы ВЭМ), а также учитывать степень имеющейся физической и психологической подготовленности к конкретному виду медицинской реабилитации. Начало физических тренировок на велотренажере — на 10–14 сутки после ЧКВ. Трениров-

ки на велоэргометре проводятся через день или ежедневно, в первой половине дня, не ранее, чем через 1,5 часа после еды; дозированная ходьба — во второй половине дня. **Контролируемые физические тренировки на велоэргометре состоят из 4 частей:** I — разминка, 3 мин; II — выполнение работы на велоэргометре с целью вработывания мускулатуры и адаптации сердечно-сосудистой системы к нагрузке (мощность нагрузки при этом составляет 50% уровня тренирующей или 25% пороговой мощности, продолжительность 3 мин); III — выполнение работы на велоэргометре с целью тренировки. Интенсивность тренирующего воздействия на первом занятии должна составлять 50% нагрузки пороговой мощности (максимальной для данного больного в настоящий период заболевания); IV — выполнение работы на велоэргометре с целью постепенной реадaptации сердечно-сосудистой системы к нагрузке и снятия физического воздействия (мощность нагрузки 50% уровня тренирующей или 25% пороговой мощности), продолжительность 3 минуты. Общая продолжительность выполнения III части физических тренировок на велоэргометре составляет 10–20 минут. При хорошей переносимости физических нагрузок интенсивность тренирующего воздействия увеличивается через 1 занятие на 10 Вт. Максимальная тренирующая мощность физических нагрузок не превышает пороговый уровень.

Принципы организации дозированной ходьбы:

- Рекомендуемый индивидуальный темп ходьбы и длительность расстояния определяются формулой (Л. Ф. Николаева и Д. М. Аронов, 1984): $P=0,029x+0,12y+72,212$, где x — пороговая мощность нагрузки (кВт/мин); y — частота сердечных сокращений на высоте нагрузки.
- Пройденное расстояние может контролироваться посредством шагомера.
- При пороговой мощности 50 Вт больные проходят 3–5 км за 3–4 приема в день, при пороговой мощности выше 50 Вт — 5–10 км за 3–6 приемов.

Таким образом, соблюдение методики и мониторинга кардиореабилитации на раннем этапе в кардиостационаре после острого коронарного синдрома и прямой реваскуляризации миокарда (ЧКВ) — становится требованием современной кардиологии [2, с. 5–14; 4, с. 1; 5, с. 894–904]. Полный охват пациентов кардиореабилитацией отразится на выживаемости пациентов и снижении риска сердечно-сосудистых осложнений.

Литература

1. Урванцева И. А., Мамедова С. И., Нохрин А. В., Милованова Е. В., Крашанова В. Г. Проведение медицинской реабилитации пациентам с болезнями системы кровообращения после оперативного лечения / Методические рекомендации для врачей медицинских организаций Ханты-Мансийского автономного округа-Югры, г. Сургут. — 2016 год, 25 с.
2. Острый инфаркт миокарда с подъемом сегмента ST электрокардиограммы: реабилитация и вторичная профилактика. Российские клинические рекомендации, Москва 2014, 98 с.
3. Реабилитация пациентов после инфаркта миокарда. Рекомендации по диагностике и лечению. Под ред. Ф. И. Белялова. Иркутск, 2015. — 22 с.
4. Ferrari R. Preface / *Eur.J.Cardiovasc. Prev. Rehabil.* — 2009. — Vol.16, Suppl.2. — P. 1.
5. Schomig A., Mehilli J., Seyfarth M. et al. A meta-analysis of 17 randomized trials of a percutaneous coronary intervention-based strategy in patients with stable coronary artery disease / *J. Amer. Coll. Cardiol.* — 2008. — Vol.52. — P. 894–904.

Секция 5. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Гоблик Володимир Васильович
*доктор економічних наук, професор
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

Щербан Тетяна Дмитрівна
*доктор психологічних наук, професор
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

Смочко Наталія Михайлівна
*кандидат географічних наук, доцент
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

Дем'ян Ярослава Юріївна
*кандидат економічних наук,
старший викладач
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

В умовах євроінтеграційних процесів властивих ХХІ століттю значимість держави визначається насамперед рівнем соціального розвитку та світової конкурентоспроможності її економіки. Найважливішим показником останніх є виробництво високотехнологічної, наукоємної продукції, в тому числі знань та освітніх послуг. Важливим напрямом такої роботи є переорієнтація роботи університетів, оновлення програм академічної мобільності.

Метою програми зовнішньої міжнародної академічної мобільності є надання можливості громадянам України отримати освітні послуги (пройти короткотермінове стажування, отримати досвід викладання і наукової роботи в закордонних країнах) як на безоплатній основі за рахунок приймаючої сторони, так із повною або частковою оплатою. Правовими підставами для функціонування програми є двохсторонні договори про науково-освітнє співробітництво з університетами країн — партнерів.

Для українських юнаків і дівчат, перш за все з російськомовних сімей, російські вузи починаючи з 1990-х років були найбільш привабливими. Особливо помітно збільшилася кількість вихідців з України в російські вищі навчальні заклади за 2013/2014; 2014/2015 навчальні роки (з 12,8 тис. чол., до 20,3 тис. чол., понад 60 відсотків з яких навчалися на денних факультетах).

Цей пріоритет був досягнутий майже виключно за рахунок жителів східних і ряду південно-східних областей. В той же час молодь центральної і західної частини України вчилася у вузах Польщі, Німеччини, Словаччини, Угорщини, Чехії.

Причому в останні три роки саме Польща стала провідним напрямом академічної мобільності для молодих українців число яких суттєво збільшується в польських вузах*, німецьких вузах [1], а також ряду інших країн (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл вихідців з України, що навчалися у вузах зарубіжних країн в 2013–2014 академічному році

№ п/п	Приймаючі країни	Число українських студентів, людина	Частка, у %
1.	Польща	15 123	29,2
2.	Росія	12808	24,8
3.	Німеччина	6 144	11,9
4.	Чехія	2098	4,1
5.	Італія	1 903	3,7
6.	США	1 464	2,8
7.	Угорщина	1 169	2,3
8.	Франція	1 131	2,1
9.	Канада	1 110	2,1
10.	Великобританія	1 035	2,0
11.	Австрія	964	1,9
12.	Словаччина	834	1,6
13.	Іспанія	678	1,3
Інші країни		5 272	10,2
Всього		51 733	100,00

* Частина вихідців з України в контингенті іноземних студентів польських вузів складає 42 відсотки в 2012–2013 н.р., 50,7 відсотка в 2013–2014 н.р., 53,5 — в 2014–2015 н.р.

Підраховано по: Rocznik Statystyczny Rzeszypołsolitej Polskiej 2015. Rok LXXV. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 2015, p. 363–364.

В 2014–2015 н.р. число українських студентів у вузах Польщі виросло до 23 392 чол., а в 2015–2016 н.р. — до 30 589 чол., у вузах Німеччини в 2014–2015 н.р. — зросло до 9 379 чол., Чехії до 2 256 чол. [2].

В абсолютних цифрах число українців які навчалися у вищій школі Польщі, за 10 років збільшилися більш ніж в 11 раз (з 2,7 тис. чол., до 30,6 тис. чол.).

Міжнародна академічна мобільність українських студентів (їх налічувалося в 2013–2014 академічному році 1,7 млн чол.) була невеликою — всього 3 відсотка з них (51,7 тис. чол.) навчалося за кордоном. Це дещо менше числа іноземних студентів в українських вузах (59391 чол.), серед яких переважали громадяни Туркменії (14,1 тис. чол.), Азербайджану (7,6 тис. чол.), Індії (3,6 тис. чол.), Нігерії (також 3,6 тис. чол.), Китаю (2,4 тис. чол.). Через конфлікт на сході країни іноземний студентський контингент у вузах України в 2014–2015 н.р. скоротився до 56933 осіб [3].

Особлива роль у реалізації міжнародної академічної мобільності у освітньому просторі провідних європейських держав належить прикордонним регіонам України, зокрема Закарпатській області, яка межує з країнами Європейського Союзу: Польщею, Угорщиною, Словаччиною та Румунією [4–7]. З 2015 року у Мукачівському державному університеті (МДУ) реалізуються Програми Міжнародної академічної мобільності а саме:

- програма «Подвійний диплом» з Вищою Лінгвістичною Школою (WSL) м. Ченстохова в Польщі. Учасниками даної програми є 14 студентів освітніх ступенів бакалавр та магістр спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Філологія (Англійська)». Навчання у WSL відбувається у форматі Зимової та Літньої шкіл, які проводяться під час канікул і тривають 10–14 днів, завершується захистом випускної роботи. Результатом навчання є отримання другого (паралельного) диплому державного зразка Польщі;
- програма семестрової академічної мобільності в Академії ім. Яна Длугоша (AJD) м. Ченстохова в Польщі, за умовами якої студенти безкоштовно вивчають фахові дисципліни тривалістю 3 місяці в рамках Міжнародної програми обміну студентів, що фінансується за кошти ЄС. Після закінчення Програми відбувається перезарахування прослуханих предметів, за умови їх успішного складання, виключно за змістом програм цих дисциплін. У I семестрі 2017/2018 н.р. учасниками даної Програми є 23 студенти МДУ за спеціальностями «Туризм», «Філологія (Англійська)», «Музичне мистецтво».

Участь в Програмах академічної мобільності дає змогу молоді Мукачівського державного університету паралельно стати студентом закордонного університету, зберігаючи місце постійного навчання в Україні, розвивати особистий інтелектуальний потенціал, розширювати культурний діалог і кругозір, набувати нові унікальні професійні навички та удосконалювати навички володіння іноземними мовами та отримати другий (польський) диплом.

Можна прогнозувати, що в найближчі 10 років основні напрями міжнародної академічної мобільності в Україні не тільки збережуться а з кожним роком зростатимуть.

Література

1. Bildung and Kultur. Studierende an Hochschulen. Wintersemester 2014/2015, Fachserie 11 Reihe 4.1. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt, 2015, s. 55.
2. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2014/2015 навчального року. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2015.
3. Миграция студентов в Чешскую Республику 2000–2015: история и перспективы / Сборник материалов международной конференции // <http://www.gostudy.cs/mezhfunarodnaya-konferentsiya-migratsiya-studentov-v-ches>
4. Життєздатний економічний розвиток регіону: колективна монографія / В. П. Мікловда, В. В. Гоблик, С. В. Сембер, С. С. Слава [та ін.]. — Ужгород, 2009. — 432 с.
5. Регулювання трудовіграційних процесів в транскордонному регіоні: колективна монографія / За заг. ред. д. е. н., проф. Пітюлича М. І. / М. І. Пітюлич, В. В. Гоблик, Т. Д. Щербан [та ін.]. — Мукачево: Вид-во МДУ, 2015 р. — 148 с.
6. Смочко Н. М. Сучасний стан освітньо-наукового простору Закарпатської області: суспільно-географічні аспекти / Н. М. Смочко // Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мукачево, 14–15 травня 2015 р.). Том 2 / Ред. кол.: Щербан Т. Д. (гол. ред.) та ін. — Мукачево: Вид-во «Карпатська вежа», 2015. — С. 65–67.
7. Русняк М. М., Дем'ян Я. Ю. Всеукраїнським науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка» — 2010 / Теоретико-методологічні підходи дослідження єврорегіонального співробітництва України та Польщі.

Ястремська Світлана Олександрівна

кандидат біологічних наук

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО РЯДУ «КОУЧ», «МЕНТОР», «ТЬЮТОР», «ФАСИЛІТАТОР», «ЕДВАЙЗЕР» В КОНТЕКСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Термінологія є найбільш динамічною сферою лексики, оскільки термін не є особливим типом лексичних одиниць, а лише функцією, видом її вживання. Це зумовлює проблему *узувальної полісемії* (множинності застосування), коли науковці позначають одним терміном різні по суті поняття. Ця проблема в сфері педагогічної науки посилюється на тлі процесів глобалізації та модернізації освітнього простору. Сучасні процеси гуманізації і гуманітаризації породжують інноваційні форми організації освітньої діяльності. Оскільки значна кількість методичних новацій у сучасній вищій освіті приходять в Україну із західних культур, то і понятійний апарат, який слугує для позначення відповідних освітніх реалій, виникає спершу в іншомовному варіанті, й тільки потім набуває український еквівалент. Звідси й поява у вітчизняній педагогіці значної кількості запозичених термінів.

Західна система освіти раніше почала використовувати підхід, зорієнтований на студента (*learner-centered approach*), тому й новітні функціональні ролі викладача, що розвиваються у сучасній освіті на початку ХХІ століття, стали позначатись англomовними запозиченнями. Тому об'єктом дослідження у статті є термінологічний ряд запозичених синонімів сфери дистанційної освіти, що представлений термінами *коуч*, *ментор*, *тьютор*, *фасилітатор*, *едвайзер/едвайзор*.

У сучасному міжнародному розумінні «*коуч*» — це фахівець, який сприяє успішному досягненню певної мети (шляхом вибору мети, розробки маршруту, вивчення можливих ризиків, складання плану, оцінювання наявних ресурсів), отриманню позитивно сформованих результатів у діяльності. У груповій роботі професійна роль коуча полягає в допомозі учасникам команди працювати більш ефективно. Основними ознаками хорошої роботи коуча є відсутність готових порад і рішень, партнерські взаємини з клієнтом, здатність надихнути його на самостійний вибір дій, досягнення гарантованого результату.

Ментор (від лат. Mentos — намір, мета; mon-i-tor — наставник) — керівник, учитель, наставник, невідступний наглядач. «Менторство» передбачає відносини наставництва між людиною, в якій відсутній досвід у певній сфері, та досвідченим фахівцем. В освіті менторство розуміється як дидактичні, особистісні довготривалі взаємини між досвідченим наставником і студентом-новачком, які дозволяють останньому розвиватися професійно, академічно або особистісно [4]. Характер цих відносин може бути різним.

Тьютор (англ. Tutor від лат. Tuaeor — спостерігаю, піклуюся) — особливого типу викладач, який грає роль консультанта, наставника, організатора самостійної діяльності студентів з освоєння змісту курсу й особистісно-професійного розвитку. Змістовно цей термін поєднав у собі елементи з різних сфер діяльності: викладання, консалтинг, тренінги, коучинг, наставництво [1, с. 11]. Однак соціальний статус тьютора в дистанційному навчанні дає змогу проявитися новим аспектам його діяльності. Так, на думку В. П'яніна, тьютором є така позиція викладача, яка супроводжує, підтримує процес самоосвіти, індивідуальний освітній пошук, здійснюючи підтримку розробки й реалізації індивідуальних освітніх проектів та програм [3, с. 5]. Тобто тьютор є консультантом студента, який працює за принципом індивідуалізації та супроводжує побудову і реалізацію індивідуальної освітньої програми. У своїй діяльності тьютор виконує такі функції: проектувальна, організаційна, інформаційно-консультаційна, аналітична, рефлексивна, однак у дистанційному навчанні його основною функцією є створення і проектування інформаційного освітнього середовища.

Едвайзер/едвайзор (advisor) — це викладач, який виконує функції академічного наставника студента, який навчається за певною спеціальністю. Едвайзер надає допомогу студенту у виборі траєкторії навчання (формуванні індивідуального навчального плану) й освоєнні освітньої програми; представляє академічні інтереси студентів і бере участь у підготовці всіх необхідних інформаційних матеріалів щодо організації навчального процесу [6]. Досвідчений едвайзер поєднує риси радника, керівника, просвітителя і ментора, водночас жоден із термінів окремо не вичерпує його ролі в повній мірі. У сучасній освітній практиці основними функціями едвайзера є допомога студентам в особистісному зростанні, розробці контенту навчальних програм, підтримці традицій студентської культури конкретного університету.

Фасилітатор (англ. Facilitator, від лат. Facilis — легкий, зручний) — це фахівець, який забезпечує успішну групову комунікацію. Забезпечуючи дотримання правил зустрічі, її процедури та регламенту, фасилітатор дає змогу сконцентруватися на її цілі та змісті. Фасилітатор допомагає групі зрозуміти спільну мету і підтримує позитивну

групову динаміку, полегшуючи процес комунікації, роблячи його комфортним. Функції фасилітації реалізуються в різних моделях дистанційної освіти (наприклад, створюють психолого-педагогічні умови для саморозвитку, осмисленого засвоєння основ професійної діяльності та розвитку професійної свідомості майбутніх фахівців). Найчастіше цей термін використовується щодо роботи з off-line групами, однак в сучасних умовах методи фасилітації ефективно адаптуються і для on-line середовища. Саме тому термін «фасилітатор» часто зміщують з терміном «модератор», тому важливо розмежувати зміст цих понять:

1) модератор стежить за виконанням встановлених правил і норм, а фасилітатор допомагає учасникам групи знайти шлях вирішення завдання;

2) модератор не відстежує змісту, що формується з позицій відповідності завдання, яке розв'язується. Тоді як основне завдання фасилітатора — підвищити ефективність роботи групи, яка виявляється на рівні якості контенту, що надходить [5].

Таким чином, вживання зазначених термінів для системи дистанційної освіти є досить специфічним та залежить від конкретного професійного контексту. Чіткої межі їхнього застосування не існує у вітчизняних та зарубіжних наукових джерелах. Досить часто одне поняття визначається за допомогою інших. Наприклад, тьютор — це фасилітатор, основне завдання якого полягає у сприянні студенту у виборі індивідуальної освітньої траєкторії [5].

Припускаємо, що основна причина невпорядкованості у використанні цих досить синонімічних термінів полягає в тому, що всі вони знаходяться в полі більш широкого англomовного поняття «guidance», від guide — вести, керувати, спрямовувати студентів за обраною освітньою траєкторією задля особистісного зростання й академічних успіхів [2, с. 343]. Зазначені освітні механізми характерні для гуманістичного підходу, де авторитарна роль викладача замінюється більш м'яким наставництвом, керівництвом. Широке коло педагогічних функцій, що співвідносяться з різними можливими формами допомоги студенту, ускладнює теоретичне розмежування термінів.

Отже, деякі терміни є більш обмеженими (*ментор, едвайзер/едвайзор*). Поняття *тьютор* (наставник, професіонал, який відповідає за академічну успішність студента), знаходить дещо ширше розповсюдження у межах всіх формальних рівнів освіти. Терміни *коуч* та *фасилітатор* за своїми функціями належать до неформальної освіти. До того ж поняття *коуч* передбачає надання платних послуг. Термінологічний ряд: *ментор, тьютор, едвайзер/едвайзор, коуч, фасилітатор* не завжди піддається однозначному тлумаченню. Важливо розуміти, що зазначені терміни є достатньо специфічними і не можуть використовуватись поза конкретним контекстом.

Література

1. Іващенко М. В. Формування готовності студентів вищих навчальних закладів до діяльності тьютора: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. В. Іващенко. — Х., 2011. — 20 с.
2. Лелека Т. О. Функціонування англоамериканських запозичень-синонімів сфери безперервної освіти в українській мові початку ХХІ століття / Т. О. Лелека // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філологічна. — 2015. — Вип. 58. — С. 341–344.
3. Пьянин В. С. Функция тьютора в контексте психолого-педагогического сопровождения студентов / В. С. Пьянин // Среднее профессиональное образование. — 2009. — № 3. — С. 4–6.
4. Mentoring and Coaching for Professionals: A study of the research evidence [Електронний ресурс]. — 2008. — URL: www.nfer.ac.uk/nfer/publications
5. Qualities of the tutor/facilitator in problem-based learning [Електронний ресурс]. — URL: <http://www.google.ru/#newwindow=1&q=tutor+is+a+facilitator>
6. Teachers-As-Advisors — Georgia Standards [Електронний ресурс]. — URL: <https://www.georgiastandards.org/>

Секція 6. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Щербан Тетяна Дмитрівна
доктор психологічних наук, професор
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна

Щербан Ганна Вікентіївна
старший викладач кафедри педагогіки
дошкільної та початкової освіти
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна

Волошин Надія Петрівна
старший викладач кафедри теорії та
методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна

ПСИХОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Анотація. Досліджено вплив художнього образу включеного у навчальну взаємодію учня з вчителем, представлено методику аналізу художнього твору з позиції сприймання його учнем.

Ключові слова: художній образ, сугестивний вплив, асоціативне сприймання, навчальна взаємодія.

Проблема моделювання впливу на особистість у процесі вивчення саме художнього образу, сьогодні потребує ретельнішої уваги дослідників. Цілеспрямованого вивчення феномену художнього образу не проводилося. Саме поезія та художні твори розвивають душу учня, роблять його життя більш яскравим та витонченим.

Вивчення і переживання образу має ту особливість, якої бракує під час вивчення інших предметів у школі, — це сугестивний вплив цього художнього образу. У процесі його засвоювання під керівництвом учителя активізуються сугестивні елементи поетики, які відповідно трансформують психічний стан учня. Отже, предмет вивчення — вплив художнього образу включеного у навчальну взаємодію учня з вчителем. Метою роботи є — виокремлення методики аналізу художнього твору з позиції сприймання його учнем.

Художній образ, як форма відображення дійсності, вивчався багатьма науковцями: філософська теорія відображення (Б. Мейлах);

асоціативний напрям психології (Берклі, Юм, Міль); уселяння, як спеціально-організований вид комунікації (Б. Д. Паригін, Ю. А. Шерковін). Останнім часом дослідники [3,4, і ін.], що вивчають питання специфіки художнього образу, естетичного сприйняття, у тім чи іншому ступені стикаються з проблемою сугестивності. Тим часом приходиться відзначити недостатню розробленість даної проблеми, а в довідковій і навчальній літературі по естетиці відсутність визначення терміна «сугестивність художнього образу».

Художня творчість і сприйняття творів — дві взаємозалежні сторони освоєння людиною дійсності. Художній твір створюють письменник, а сприймають інші. Отже, діяльність, спосіб освоєння світу виявляються як у процесі творчості, так і в процесі сприйняття здобутків. Обидві ці сторони пов'язані між собою об'єктом сприйняття — здобутком мистецтва, художнім образом. Сугестивність художньо-образного мислення художника впливає на свідомість учня, викликає в нього безліч асоціацій.

У дослідженні апробовано та представлено аналіз поетики. Особливості організації аналізу художнього твору найкраще пізнаються тоді, коли підходимо до аналізу з позиції художнього сприймання, власне саме поняття ефекту оберненої воронки стає операціональним тільки тоді, коли ми аналізуємо художній текст з рецептивних позицій.

Цим і пояснюється ефективність методики аналізу. Аналізуючи текст з позиції художнього сприймання, ми фактично виявили і описали функції багатьох літературних прийомів, які просто не виявляються, коли аналізувати текст традиційно-філологічними способами. І чим більше ми відкриваємо застосованих автором виразально-зображальних прийомів, тим повніше бачимо художній текст як функціонуючу систему, що породжує художні смисли.

Системний підхід до аналізу поетики художнього твору найбільш ефективний тоді, коли сам аналіз здійснюється з рецептивних позицій. Один із найважливіших методичних принципів рецептивної поетики полягає у вимозі об'єктивізації тієї моделі сприймання твору, що вибудовується дослідником. Інакше кажучи, кожна проаналізована дослідником модель сприймання повинна бути об'єктивно аргументованою.

Отже, актуальність вивчення сугестивності художнього образу полягає в тому, що він породжує систему додаткових образів, пов'язуючи у цілісність досвід учня і здобуток поетичного замислу автора твору. Вивчення поетики відбувається з урахуванням законів асоціативного сприймання і у системі тріади: суб'єкт — предмет — суб'єкт. У цій тріаді предмет вивчення — художній образ уключений у навчальну взаємодію учня з вчителем. Враховуючи зазначене, представлено

методику аналізу художнього твору з врахуванням психологічних особливостей асоціативного сприймання образу учнем. Вивчення психологічних особливостей засвоєння учнем художнього образу не тільки покращить навчання учня, але закріпить його потребу у вивченні художніх творів, поезії.

Література

1. Никифорова О. И. Психология восприятия художественной литературы — М.: Книга, 1972. — 152 с.
2. Потебня А. А. Слово и миф. — М.: Правда, 1989. — 624 с.
3. Череповська Н. І. Психологічні проблеми символічного образу в художній діяльності людини / Проблеми загальної та педагогічної психології. — К.: Інститут психології ім. Г. С. Костюка, т. II, частина 5. — с. 194. — 2009.
4. Чепелева Н. В. Теоретико-методологічні основи психологічної герменевтики / Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні 1992–2002: Зб. наук. праць до 10-річчя АПН України // Академія педагогічних наук України. — ч. 1. — Харків: «ОВС», 2002. — С. 503–516.
5. УДК 7.01:111.852 Юлія Віталіївна Юхимик© доктор філософських наук, професор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Асоціативність як база художнього мімезису Аналізується специфіка взаємозумовленості та різноаспектної взаємодії засадничих.
6. Щербан Т. Д. Художній образ у навчальній взаємодії учня з вчителем / Т. Д. Щербан // актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / гол. редактор С. Д. Максименко. — Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2014. — Випуск 26. Том X: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. — С. 941–953.

Секция 7. ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИЕ НАУКИ

Yaschenko Kateryna
*Student of the
Department of Industrial Pharmacy
Kyiv National University of Technologies and Design
Kyiv, Ukraine*

PHYTOTHERAPY — FROM RAW MATERIALS TO FINISHED PRODUCTS

Phytotherapy is a kind of treatment where herbs are used as drugs. Phytotherapy based on experience and studies achieved during thousands years about herbs, minerals, nature. Phytotherapy evolve due to herbs and minerals were the only available cure for a long time. In few last decades phytotherapy has been developing very active, but their share in whole drugs market constantly reduced. This old medical branch more and more attracts medical doctors the same as public healers and scientists. Till 50's in XX century cure from herbs occupy about 70–80% of all drugs. Now they occupied only 30% of them. That's why phytotherapy should take appropriate place in clinical practice.

Using of herbs in medicine is due to the presence in their composition of biologically active substances, such as active substances which cause a physiological effect even in very small quantities. These active substances are synthesized by the plants from inorganic minerals in soil, water, and carbon dioxide from air. Synthesis is carried out by plants under the influence of light energy. The most important bioactive plant substances are: glycosides, enzymes, vitamins, lipids, organic acids, coumarin, alkaloids, resins, essential oils and tannins.

Phytotherapy has its own methodology and principles, the same like any other science: it is focused on individual treatment, characterized by adequate clinical symptoms at different stages of the disease, provides systemic principle: treatment of the main and concomitant diseases, potentiation: the simultaneous use of components and drugs, the continuity of treatment: long-term use with short interruptions or replacement, complexity of measures: combination with synthetic drugs. It is used as an independent method of treatment (necessarily under the supervision of a phytotherapist), and in the complex treatment of many diseases. In order to achieve the desired result you must adhere to the basic rules: to

start therapy after the established diagnosis, the doctor must appoint a treatment, medicinal plant material should be bought through the pharmacy network (only in this case the purchased raw materials will be collected, dried, stored, transported according to the rules and approved respectively, quality control), only pharmacopoeia medicinal plant material can be recommended.

During the existence of mankind, the experience of using phytopreparations has gained a considerable amount. In the Ukrainian market, herb drugs are available in packs and filter packages. In pharmacies, herbal preparations are represented by: extracts (liquid, thick, dry), infusions, broths, infusions, phytochemicals, herbal collections and in the form of mucus. With proper application, herbal preparations have a milder action, less toxic than synthetic, they do not cause addiction and allergies. Moreover, plants not only do not inhibit the body's defenses, but, on the contrary, are activated against many strains of microorganisms, have already acquired resistance to antibiotics, and can increase the immunity of a person, thus helping them to cope with different kinds of diseases.

References

1. Солодовниченко Н. М., Журавльов М. С., Ковальов В. М. Лікарська рослинна сировина та фітопрепарати: Посіб. з фармакогнозії з основами біохімії лікар, рослин. — Х.: Вид-во НФАУ; Золоті сторінки, 2001. — 408 с.
2. Ковальов В. М., Павлій О. І., Ісакова Т. І. Фармакогнозія з основами біохімії рослин: Підруч. для студ. вищ. фармац. Установ освіти та фармац. Факультетів вищ. мед. Установ освіти III–IV рівнів акредитації / За ред. В. М. Ковальова. — Х.: Вид-во Прапор; НФАУ, 2000. — 704 с.

Секция 8. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Postnikova Lyubov

*PhD of Economics, Associate Professor,
Head of the Department of Accounting
Russian Timiryazev State Agrarian University
Moscow, Russia*

Deitch Ulyana

*PhD of Economics, Associate Professor
of the Department of Accounting
Russian Timiryazev State Agrarian University
Moscow, Russia*

Shmelev Stanislav

*Undergraduate of the Department of Accounting
Russian Timiryazev State Agrarian University
Moscow, Russia*

INTERPRETATION OF CONCEPTS: EXPENSES, COSTS, SPENDING

In domestic and foreign scientific literature and also in practical activities of business entities the concept of “expenses” do not have unambiguous, well-established interpretation. Kondrakov N. believes that expenses is the cost of resources used for a specific purpose [5]. Before starting its activity, each organization decides for itself what kind of profit she can get. In turn, the profit is determined by the price of the products and size of production expenses. Costs form the cost price and may fluctuate depending on many factors such as amount of used material and labor resources, organization of production, etc.

Badmaeva D. offers the following definition of expenses: “ Expenses are spending of resources attributable to the reporting period when calculating the financial result for this period” [2]. Most often under the cost understand the resources expended for a specific purpose, in terms of value.

According to O. Grishchenko, cost — obvious (actual, estimated) costs of the enterprise, that is the valuation of the resources used by the organization in its activities [4].

Under IFRS (International Financial Reporting Standards), the costs represent the expenditure or any other use of assets or incurrance of lia-

bilities during the period in connection with the delivery and production of goods, rendering of services, execution of various works, management of the other activities constituting a continuous core activities of the organization.

There are several interpretations of the differences between the concepts of “expenses” and “costs”. One of them is the concept of “costs” should be used to denote expressed in cash expenses due to the expenditure of various types of economic resources (raw materials, labour, fixed assets, services, financial resources) in the process of production and circulation of products, goods [11]. But according to V. Lebedeva, T. Drozdova, costs — actual or estimated expenses financial resources of the enterprise [12].

Some researchers have noted that the expenses — expenses that can be attributed to a particular kind of manufactured products (R. Harrison [3]), and the cost is increasing liabilities or decrease of assets in the current activity of business of the enterprise to generate income or other benefits in the future (Gubacheva O. [6]).

Very often in the economic literature is the identification of the concepts of “costs” and “expenses”.

According to the regulations on accounting “Expenses of the organization” (PBU10/99, approved by Order of the Ministry of Finance of the Russian Federation of 6 may 1999 No. 33h, expenses of the organization recognized a decrease in economic benefits as a result of disposal of assets (monetary funds, other property) and (or) occurrence of obligations leading to reduction of the capital of the organization, except for reduction of contributions upon decision of participants (proprietors of property) [10].

A number of authors under the cost understand the costs associated with the manufacture and sale of products, performance of work and provision of services and the purchase and sale of goods (L. I.] [1]), and other correlated income and expenses and the expenses referred to the cost of resources used that are completely spent (spent) during a specific period of time to generate income.

All of these concepts have to be distinguished in order to avoid inaccuracies and errors in approach to expense management.

References

1. Belov N.G. Accounting in agriculture: a textbook / N. Belova, L. Kho-rugy]. — M.: Eksmo, 2010. — 608 p.
2. Bychkova S. Accounting in agriculture: a textbook / S. Bychkova, D. Badmaeva. — M.: EKSMO, 2011. — 400 p.

3. Harrison R. Managerial accounting: study guide / R. garrison, E. Norreen, P. brewer. — SPb.: Peter, 2011.
4. Grishchenko O. Management accounting [Electronic resource]. — 2007. — Mode of access: <http://www.aup.ru>.
5. Kondrakov N. Accounting (financial, managerial) accounting / N. Kondrakov. — M.: Prospekt, 2013. — 496 p.
6. Oblik have Zarubina Cranach: Navch.Oleshko / O. Gubacheva. — Kyiv: nmts Youpost, 1999. — 226 p.
7. Postnikova D. the American experience of the application of ABC and RCA accounting systems cost / Modern high technologies. 2014. No. 7–1. S. 155–157.
8. Postnikova D. Organization of cost accounting by responsibility centers / Modern high technologies. 2014. No. 7–1. S. 157–158.
9. Postnikova L., Postnikova D. Features of cost accounting and calculation of production costs in the canning departments of agricultural organizations / Accounting in agriculture. 2015. No. 10. P. 27–36.
10. The order of the Ministry of Finance of the Russian Federation of 6 may 1999 N33h Position on accounting “Expenses of the organization” (PBU10/99).
11. Raizberg B. Modern dictionary of Economics: a training manual/ B. Raizberg, L. Lozovsky, E. Starodubtsev — M: INFRA-M, 2011.
12. Cost management in the enterprise: the textbook / under the General editorship of G. Krayukhina. 2-e Izd., Rev. and additional SPb. ID “Business-Press”, 2003. 256 p.

Sohatska Hanna

*PhD of Economics, Associate Professor
Kyiv National University of Technology and Design
Kyiv, Ukraine*

Kotova Nataliia

*Master's Degree Student of the
Kyiv National University of Technology and Design
Kyiv, Ukraine*

COMMERCIAL INTERMEDIARY ACTIVITY OF THE ENTERPRISE ON THE DOMESTIC MARKET

A commercial and intermediary activity is a phenomenon quite common in international and domestic markets. In countries such as Great Britain, the USA, Japan, Germany, Sweden, half of the turnover of goods and services accounts for half of intermediaries. In Ukraine, commercial intermediary activity develops rather contradictory: on the one hand, trade liberalization, expansion of foreign economic relations, and, on the other hand, the lack of development of the normative base, low professional level of intermediaries, general distrust hamper the process of formation of intermediary structures, which in its own turning their activities into a “shadow”.

Commercial mediation, in accordance with Article 295 of the Commercial Code of Ukraine, is an entrepreneurial activity consisting in the provision by a commercial agent of the services of economic entities in the course of their business activity by the way of mediation on behalf of, in the interest, under the control and at the expense of the entity which he represents [1]. At the same time, Chapter 31 of the Civil Code of Ukraine, which contains Article 295, is entitled “Commercial mediation (agency relations) in the field of management”. Therefore, from the content of the article it follows that commercial mediation is defined as activity, and in the other — as a relationship. In my opinion, this is an omission, but needs legal clarification.

The current Ukrainian legislation does not provide an exhaustive list of mediation agreements. Agency agreements are usually contracts for the provision of services. They allow the market to saturate the goods and services and satisfy the needs of the consumer, which, in turn, contributes to socio-economic stabilization in the country [2]. Necessary direct laws, systematized rules of law. This is primarily about the adoption of the Law of Ukraine “On Trade”. Such a law will help to effectively regulate the whole set of relations that arise in the field of trade.

In the new stage of Ukraine's integration it is expedient to develop such forms of mediation, which, while working on a profit basis, would take into account the interests of other participants in the distribution channel, in particular, producers and end consumers, that is, they focused not on current profit, but on long-term cooperation. In the services sector, the main forms of manifestation of commercial mediation are: outsourcing, trusteeship, recruiting (recruitment services).

Commercial representatives are dependent or partially dependent intermediaries who fulfill the orders of the manufacturer (the principal) provided for in the agreement. They search for profitable and reliable customers, negotiate with them on behalf of the principal, agree all essential terms of the transaction [3].

The Legislation of Ukraine provides that a commercial representative may be authorized to commit only those actions whose right to perform is the person he represents. That is, the authority of the clerk also includes the conclusion of a transaction of sale in the name and at the expense of the principal [4]. "On behalf of the principal" means that the parties to the transaction are a commodity producer (principal) and a buyer, but sign a deal for the principal of his agent (attorney).

The most important factors for making purchases for most consumers is the quality and price, their harmonious combination, so the intermediary companies need to carefully monitor this ratio. The appropriate level of quality will create a solid foundation for maximum customer satisfaction and, as a result, will lead to a permanent relationship between the firm and its customers.

The main measures to improve the business of commercial intermediary enterprises are:

- creation of a full-fledged marketing service and organization of its divisions: marketing research, advertising, commodity policy, sales promotion;
- a commercial intermediary is engaged in the implementation of several types of products, therefore it is recommended to have a manager for each product group;
- systematic marketing research;
- timely promotion of clients;
- directing these companies to create a good company image;
- to raise the level of service and reduce prices for goods and services.

Further prospects for improving the position of commercial intermediary companies are largely dependent from an understanding of the need to introduce changes in the operation process, the chosen marketing policy and the management decisions made. If managers take into

account the above recommendations and implement these measures, and laws will be adopted that clearly and thoroughly describe and regulate the relations of commercial intermediation in the domestic market, this should improve not only the financial condition of the object, but also its image among competing enterprises in the industry.

References

1. A. M. Makhinova, N. Y. Mykolska. Commercial Agency — the Ukrainian Way. *The Ukrainian Journal of Business Law* — March 2012. — P. 33–35.
2. Vinogradarska A. M. Commercial activity of trading enterprise — K.: KNTEU, 2005. — 326 p.
3. Pustovit, A. V. Competition issues of technology transfer — *The Ukrainian Journal of Business Law*. — Kiev, 2011. — Vol. 9, № 9: In focus: Tehnology & Inovations. — P. 22–23.
4. Sokhatska H. The research conditions for increasing the competitiveness of snack products in the food industry. *Technology audit and production reserves*, 2016. — № 6/4(32), p. 35–41.

Галстян Анна Леоновна

*студентка экономического факультета
Таганрогского института управления и экономики
г. Таганрог, Россия*

Кравченко Оксана Валерьевна

*студентка экономического факультета
Таганрогского института управления и экономики
г. Таганрог, Россия*

ОРГАНИЗАЦИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА ПО ЦЕНТРАМ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

В нынешних социально-экономических условиях многие сельскохозяйственные предприятия имеют неудовлетворительное финансовое положение. Современные тенденции преобразований в экономических отношениях обуславливают необходимость пересмотра теоретических и методологических подходов к управлению сельскохозяйственными организациями.

Стоит сказать, что сельскохозяйственные организации имеют не только экономическое значение. Уменьшение их количества может повлечь за собой и отрицательные социальные последствия. Ведь такие предприятия являются градообразующими для тех сельских населенных пунктов, где они находятся. Вследствие этого, в настоящее время, проблема предотвращения процессов массового банкротства сельскохозяйственных предприятий стоит очень остро. В связи с этим следует обратить внимание на улучшение финансовых показателей, а также повышение эффективности деятельности финансово неустойчивых предприятий рассматриваемой отрасли [1, с. 359].

Все большую актуальность в наше время приобретает вопрос применения управленческого учета в целях повышения эффективности управления предприятиями. Управленческий учет выполняет ряд задач по взаимодействию с финансовым учетом по учету ресурсов организации (материальные, финансовые, человеческие), позволяя управленческому персоналу владеть оперативной и достоверной информацией о наличии и движении этих ресурсов [1, с. 360].

Бюджетирование — это основа эффективного управления организацией и одна из важнейших составляющих системы управленческого учета. Оно позволяет определить вклад каждого подразделения и его

руководителя в достижение общих целей. Это информационная система внутрифирменного планирования и управления с использованием финансовых инструментов. Такими инструментами являются бюджеты. Бюджет — это свод информации об ожидаемых или планируемых доходах, расходах, активах и обязательствах. Он является директивным планом будущих операций и используется для планирования, учета, контроля и оценки эффективности деятельности организации [2, с. 179].

Повысить эффективность деятельности сельскохозяйственных предприятий в имеющихся условиях можно посредством организационной реструктуризации, что является одной из типовых проблем, решаемых с помощью управленческого учета [3, с. 179]. Реструктуризацию необходимо представлять как процесс изменения (обновления) организационно-производственной структуры, механизма и условий хозяйствования. Децентрализация управления требует и децентрализации функций бухгалтерского управленческого учета непосредственно в подразделения, то есть в центрах ответственности.

Следует отметить, что концепцию учета по центрам ответственности впервые выдвинул американский ученый Джон Хиггинс в 1952 г.: «Каждую структурную единицу предприятия обременяют только те доходы и расходы, за которые она может отвечать и которые контролирует» [4, с. 233].

Попробуем более детально рассмотреть суть понятия «центр ответственности». Сущность учета по центрам ответственности состоит в закреплении расходов и доходов за руководителями различных рангов для того, чтобы осуществлять систематический контроль над деятельностью каждого ответственного лица. При этом руководитель центра ответственности несет ответственность за процесс формирования этих показателей. Деятельность каждого центра ответственности оценивается эффективностью его функционирования [5, с. 2]. Цель использования учета по центрам ответственности — обобщение данных о результатах деятельности по каждому подразделению. Таким образом, центр ответственности — это самостоятельный объект управления, выделяемый в учете для контроля деятельности организации и являющийся ее частью.

Центры ответственности можно разделить на:

1) Центры по издержкам (сектор организации, где ресурсы используются для производственных целей, а руководители отвечают только за затраты, их регистрацию и управление ими, но не подводят результаты деятельности) Такой аналитический учет расхода материальных ресурсов в сельскохозяйственных организациях дает возможность конкретизировать ответственность за расход семян и посадочного

материала, удобрений, средств защиты растений и животных, кормов, работы и услуги, затраты на содержание основного капитала, страховые платежи, прочие затраты, потери от падежа животных и позволяет отражать их в разрезе рабочих мест;

2) Центры по доходам (сектор организации, где ресурсы используют только для сбытовых целей, а руководители отвечают за доходы, полученные от реализации) например, магазины, реализующие продукцию хозяйства;

3) Центры по прибыли (сектор организации, где ресурсы используют только для сбытовых целей, а руководители отвечают за доходы и расходы подразделений). Такие центры целесообразно выделять, если предприятие достаточно крупное или является холдингом;

4) Центры по инвестициям (сектор организации, руководитель которого не только контролирует доходы и расходы подразделений, но и следит за эффективностью инвестированных в них средств, а также за сроком окупаемости проекта).

В каждом конкретном случае разделение организационной структуры бизнеса по центрам ответственности должно соответствовать установленным предприятием целям и учитывать существующие особенности в отрасли.

Таким образом, для каждого из центров ответственности необходимо определение системы планирования показателей, системы оценки результатов и системы стимулирования трудовых коллективов. Решение всех указанных задач и вопросов возможно лишь в рамках рациональной организации управленческого учета затрат, объемов продукции (работ, услуг) и результатов деятельности по центрам ответственности.

Литература

1. Землякова С. Н., Зыбайлова И. В. Управленческий учет затрат по центрам финансовой ответственности / Молодой ученый. — 2016. — № 1. — С. 359–362.

2. Хромова И. Н. Бюджетирование и контроль затрат по центрам ответственности в сельскохозяйственных организациях / Теория и практика общественного развития. — 2013. — С. 179–182.

3. Хмара Е. Г. Организация бухгалтерского управленческого учета для формирования отчетности об устойчивом развитии предприятия / Вестник Таганрогского института управления и экономики. — 2016. — № 2 (24). — С. 46–49.

4. Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета / Я. В. Соколов. М.: Финансы и статистика, 2000. — 496 с.

5. Бескоровайная С. А. Организационные аспекты учета расходов на полиграфическом предприятии — управленческий аспект. — 2012. — С. 2–10.

Гаранжа Анна Олександрівна

студентка

кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування

Навчально-наукового інституту бізнес-технологій

«УАБС» СумДУ

м. Суми, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА

Витрати виробництва відіграють важливу роль в під час процесу виробництва, оскільки вони формують собівартість продукції, відповідно впливаючи на її конкурентоспроможність. З економічної точки зору витрати виробництва являють собою грошове вираження виробничих ресурсів, що були застосовані під час здійснення процесу виробництва продукту. Пошук шляхів мінімізації на промисловому підприємстві виробничих витрат є важливим завданням підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. При цьому велике значення має науково обґрунтована класифікація виробничих витрат.

Питанню щодо класифікації витрат виробництва в економіці на протязі тривалого часу приділялася достатньо велика увага, проте, такої класифікації витрат, яка змогла б задовольнити інформаційні потреби користувачів, до сих пір не розроблено. Вітчизняна класифікація витрат виробництва потребує доповнення новими видами та упорядкування за більш загальними ознаками. Тому розгляд зарубіжного досвіду на основі успішних американських компаній стосовно сутності виробничих витрат та їх класифікації дозволить вітчизняним підприємствам по-іншому згрупувати витрати для їх ефективного обліку.

Опираючись на вивчені матеріали американських промислових фірм витрати виробництва групуються за наступними принципами [3, с. 82]:

1. За економічним змістом. Згідно такої класифікаційної ознаки витрати виробництва є основні та накладні. Основні витрати включають основні матеріали, а також заробітну плату виробничо-промислового персоналу, що були затрачені на готову продукцію. В цей же час всі інші витрати належать до накладних.

2. Залежно від способу віднесення витрати виробництва розподіляються на прямі та непрямі. Прямі витрати безпосередньо можна віднести на виробництво виробів, тоді як непрямі слід розподіляти

через певні співвідношення (непрямі матеріальні витрати, заробітна плата управлінського персоналу тощо) [2, с. 13].

3. Залежно від зміни обсягу випущеної продукції чи продажу виробничі витрати поділяються на постійні та змінні. Змінні — це витрати, які змінюються через зміну обсягів випуску продукції. Відповідно постійні витрати не змінюються із збільшенням або зменшенням обсягу продукції чи продажу (заробітна плата адміністраторів фірми, страхування майна, амортизація основних засобів та ін.). Виокремлюють три типи постійних витрат — це робочі, запрограмовані та довготермінові. Витрати, що передбачені на тривалий час (наприклад, амортизація будівель і споруд) є довготерміновими. Витрати, які є необхідними для поточної діяльності підприємств (податки, страхування тощо) називаються робочими виробничими витратами. Запрограмовані витрати не пов'язані з виробничою та іншими видами діяльності фірми (наприклад, витрати на дослідження або рекламу та ін.). Такими витратами управління здійснює вище керівництво компанії.

4. Залежно від способу (методології) списання. Така класифікаційна ознака розподіляє всі виробничі витрати на затрати конкретного періоду та витрати на вироби. Витрати на вироби прямо пов'язані із виготовленням продукції, тому їх обсяг змінюється прямо пропорційно до кількості відпущених виробів. Сюди належать такі витрати як пряма заробітна плата, прямі матеріальні витрати та інші. В цей же час існують і витрати, що відносяться до певного періоду, які мають невиробничу природу та списуються на конкретний період. Загальний обсяг таких витрат незалежний від кількості випущеного продукту підприємства. Це такі витрати як адміністративні, дослідницькі, збутові тощо [2, с. 12].

5. Залежно від управлінських функцій витрати розподіляються на виробничі витрати, адміністративні витрати та витрати, пов'язані з реалізацією продукції. Виробничі витрати — це витрати на виробництво товарів. Адміністративні витрати являють собою витрати на утримання керівних кадрів, а також організацію виробництва й управління.

Витрати, що пов'язані із реалізацією продукції відносяться до позавиробничих витрат. Вони розподіляються на:

- витрати, що пов'язані з географічним розташуванням, тобто витрати на збут (наприклад, розвантаження, переміщення, реклама, заробітна плата торгових працівників і т.д.);
- витрати, пов'язані із розробкою та дослідженням;
- витрати, пов'язані із випуском цінних паперів [3, с. 83].

6. Залежно від ознак доцільності витрати виробництва поділяються на релевантні або доцільні та не релевантні (недоцільні). Доцільні

витрати виробництва пов'язані з прийняттям рішень, а недоцільні, в свою чергу, не залежать від прийнятих рішень, а зберігаються навіть тоді, коли продукція не випускається (наприклад, плата адміністраторам, амортизація та ін.).

Тож, розглядаючи класифікацію виробничих витрат іноземними вченими можна спостерігати схожість поглядів із вітчизняними науковцями. При цьому завжди в різних країнах головним завданням обліку і калькулювання виробничих витрат залишається визначення собівартості одиниці продукції, а також контроль за матеріальними трудовими та іншими витратами.

Література

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський учет в зарубіжних країнах: учеб. посіб. / Ф. Ф. Бутинець і др. — Житомир: Рута, 2002. — 660 с.
2. Бутинець Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб Управління / Ф. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. — 2012. — № 1(22). — с. 11–18.
3. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах / М. Р. Лучко, 2006. — 440 с.

Дунець Алла Анатоліївна
здобувач ОС «бакалавр»

Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ
м. Вінниця, Україна

Кур'євич Світлана Євгенівна
здобувач ОС «бакалавр»

Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ
м. Вінниця, Україна

Науковий керівник:

Середницька Людмила Петрівна
старший викладач

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ВІЗУАЛЬНОГО МЕРЧАНДАЙЗИНГУ НА ПРОДАЖ ТОВАРІВ

В сучасних ринкових умовах поняття візуального мерчандайзингу ввійшло в практику продажу не так давно і все ще знаходиться на рівні становлення, хоча щорічно все більша кількість власників магазинів розуміють його ефективність. Дана тема є актуальною і потребує дослідження, так як в порівнянні із зарубіжним досвідом у нас візуальний мерчандайзинг тільки впроваджується.

Дослідження вітчизняних науковців, таких як Гузелевич Н. Ю., Семін О. А., Сайдашева В. А., Таборова Л. Г., свідчать про те, що зручне розташування меблів і прилавків, правильний вибір кольору стін і освітлення, музичний супровід і запахи істотно впливають на збільшення продажів. Всі ці завдання розв'язує візуальний мерчандайзинг — мистецтво розміщення товару таким чином, щоб показати його з кращого боку і продати максимально швидко.

Варто зазначити, що візуальний мерчандайзинг — це комплекс заходів, що використовуються в магазині, спрямовані на підвищення уваги покупців до товару, забезпечення ефективності його презентації у місцях продажу. До елементів візуального мерчандайзингу відносяться: вибір місця розміщення магазину, оформлення вивіски та вітрин, дизайн приміщення, підбір відповідного торговельного обладнання, формування системи освітлення, використання інформаційно-рекламних носіїв, ін. [3].

Можна відзначити наступні складові візуального мерчандайзингу:

- 1) визначення робочих стратегій візуального мерчандайзингу в конкретному магазині;
- 2) вибір найбільш ефективних інструментів з обраної стратегії;
- 3) аналіз асортиментної структури для конкретної торгової точки;
- 4) визначення необхідної поведінки відвідувачів і планування їх переміщення по торговому залу;
- 5) сегментування торгового залу на зони згідно з асортиментом;
- 6) визначення дизайну приміщення по маршруту пересування відвідувачів;
- 7) вибір оснащення і торгового устаткування;
- 8) визначення оптимальної викладки товарів [2].

Інтереси вітчизняних покупців в магазинах з використанням елементів візуального мерчандайзингу різняться: покупцям чоловічої статі потрібно швидко знайти та з зручністю придбати певний одяг, а жіночої статі важливо добре провести час і разом з тим купити собі нову річ. Варто зазначити, що в стандартних ситуаціях покупці починають обходити торгове приміщення з правої сторони і рухаються по залу в напрямку проти годинникової стрілки.

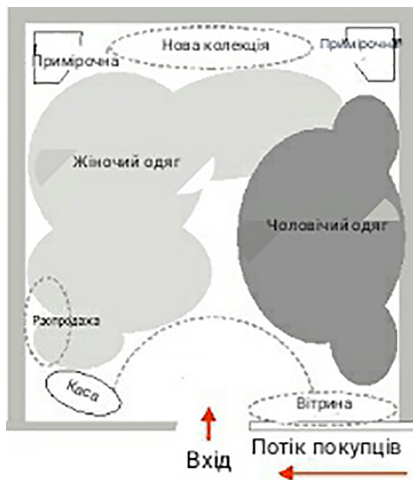

Рис. 1. Зонування магазину одягу

Відповідно секцію чоловічого одягу варто розміщувати біля входу праворуч, тому що чоловікам не подобається довгий час шукати потрібний одяг, а жіночий — можна помістити в глибшу частину магазину зліва. Нові колекції необхідно розмістити в глибині магазину, тобто в районі фронтальної стіни, тоді їх зможуть побачити всі відвідувачі. Зону розпродажів варто помістити при виході. Таким чином, можна

змусити покупця вибрати собі одяг з нової колекції раніше, ніж він дійде до одягу за нижчою ціною. Це дозволить отримувати магазину більший прибуток.

Правильне планування для магазину одягу зображено на рис. 1 — покупці будуть рухатися прямо і проти годинникової стрілки, каса і примірочні в кутових зонах, чоловічий одяг знаходиться близько за основним маршрутом руху покупців, жіночий — трохи далі, розпродаж можна побачити відвідувачам тільки при виході з магазину [1].

Важливою складовою візуального мерчандайзингу є викладка товарів (рис. 2).

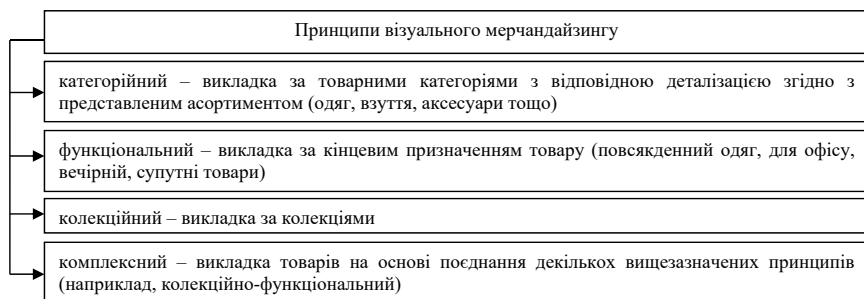

Рис. 2. Принципи викладки товарів у магазині одягу

Існують певні правила представлення товарів на вітринах. По-перше, кольорова гама представленого на манекенах одягу повинна змінюватися (в період осінь-зима на манекенах має бути представлений одяг темних тонів і з цупких тканин, а в період весна-літо — світлих тонів із легкої тканини). По-друге, значну увагу варто приділяти вітринним манекенам, які досить чітко позиціонують магазин (на вітрину виставляють з зачісками, рисами обличчя і у позах, які максимально подібні до характеристик цільової аудиторії). По-третє, манекени без голів використовуються при оформленні вітрин магазинів, які спеціалізуються лише на одязі для чоловіків.

Було проведено дослідження, за яким 30 респондентам віком 18–25 років було запропоновано обрати один з трьох магазинів, в якому здійснили б покупку. Результати наведено на рис. 3.

1-ий магазин — в інтер'єрі використаний один колір, багато зайвих предметів, погане освітлення, товар розміщений в кутових зонах магазину.

2-ий магазин — дизайн представлений в коричневих відтінках, які викликають почуття стабільності та впевненості, освітлення зроблено так, що увага зосереджується на самому товарі, товар розміщений на одному рівні.

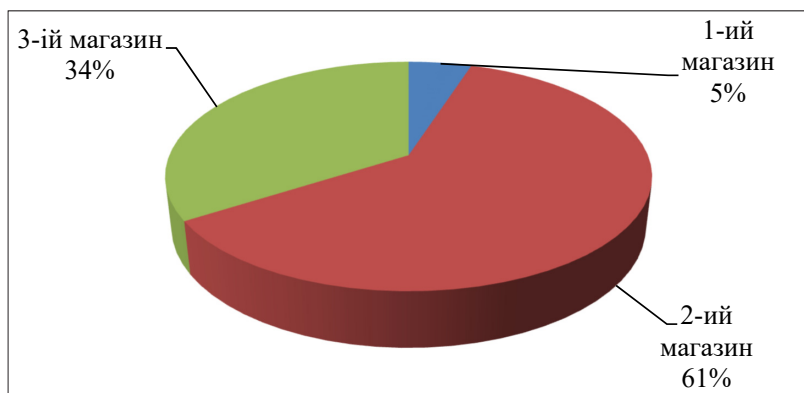

Рис. 3. Кількість покупців, які б здійснили покупку в магазині

3-ій магазин — в інтер'єрі використано різні елементи декору, повністю освітлений весь магазин, товар представлений на різних рівнях, що розсіює увагу покупців.

Проаналізувавши результати, можна виділити правила візуального мерчандайзингу, які допоможуть залучити покупців:

- необхідно дотримуватися одного нейтрального фону стін;
- найкращий товар варто викладати на правій і лівій сторонах магазину;
- товар повинен бути представлений не нижче рівня очей;
- ширина проходів в торговому залі повинна бути достатньою для того, щоб забезпечити безперешкодний рух потоку покупців;
- в одній викладці повинно бути не багато товарів (2 або 3 види);
- вартість одягу повинна фіксуватися чітко, а освітлення повинно підкреслювати оптимальність співвідношення «ціна — якість» [4, с. 74].

У наш час існує велика конкуренція серед торгових підприємств, в зв'язку з чим важливо завоювати симпатію покупця. Тому мерчандайзинг є вирішальним шансом в переконанні споживача здійснити покупку того чи іншого товару в торговому залі.

Таким чином, зі збільшенням кількості покупців, які купують товари в Інтернет-магазинах та збільшенням кількості таких магазинів, роздрібну торгівлю необхідно постійно вдосконалювати. З великою кількістю інформації, варіантів вибору товару, доступних для кожного споживача, продавці одягу повинні вводити нововведення, зробити придбання товару не тільки зручним, але і приємним для покупців, щоб ті знову поверталися за покупками.

Література

1. Богачова К. Зонування магазину одягу / К. Богачова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.src-master.ru/article22339.html>
2. Візуальний мерчандайзинг на прикладі магазину одягу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://memosales.ru/potrebiteli/vizualnye-metody-privlecheniya-vnimaninya>
3. Мерчандайзинг модного одягу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/2005100561505/marketing/merchandayzing_modnogo_odyagu
4. Щербачук В. П. Візуальний мерчандайзинг як ефективний маркетинговий інструмент для збільшення продаж в сфері послуг / В. П. Щербачук // Маркетинг послуг. — 2012. — № 1. — С. 68–75.

УДК 330.341.1

Кисіль Світлана Сергіївна
аспірант
Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Войтюк Алла Василівна
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна

ГЕНЕЗИС ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ЕКОНОМІЧНУ СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙ

Визначальним мегатрендом функціонування світової економіки є глобалізаційні процеси. Будь — яка сфера людської життєдіяльності та розвиток бізнесу пов'язані з глобалізацією. Останні роки тема інновацій є найбільш актуальною для економічних та політичних дискусій планетарного масштабу. Так, Всесвітній економічний форум в Давосі протягом двох років присвячений четвертій промисловій революції та її наслідкам у всіх сферах буття. Позитивна результативність функціонування бізнесу, за умов інформаційної економіки, економіки знань, вимагає серйозних трансформацій у підприємстві. Успішними можуть бути лише ті компанії, які генерують та впроваджують інновації.

Інновації являються визначальною складовою формування конкурентних переваг в діяльності підприємств та галузей, існування регіонів та країн, а також можуть бути безальтернативною умовою їх виживання. Глобальна інформаційна революція змінила зовнішнє середовище функціонування сучасних підприємств, трансформувавши внутрішнє на засадах активізації визискування інновацій.

Поняття «інновації» набуло великої популярності щодо використання в багатьох галузях та сферах суспільного буття. Стратегічний розвиток національної економіки уможливорюється переходом до інноваційної моделі економіки, яка ґрунтується на розвитку освіти, науки, поєднанні їх з бізнесом і впровадженні найкращих досягнень науково-технічного прогресу у практичну діяльність підприємств.

Генезис є філософською категорією, яка часто застосовується для пояснення походження явищ і особливостей природи та буття.

У перекладі з грецької генезис означає виникнення, походження, зародження, початок будь-чого, процес створення, тобто в науці тлумачення цього терміну пов'язане із наступними інтерпретаціями щодо об'єкту дослідження: його виникнення і походження, становлення та процес розвитку, метаморфози та певний стан. Генезис відіграє важливу методологічну роль у пізнанні буття, особливо в науках, що досліджують процеси розвитку [2].

Зміст, генезис, значення та роль інновацій досліджуються багатьма вченими протягом не одного століття. Проте, на сьогодні не сформовано єдиної думки щодо періоду виникнення та першої сфери застосування цього поняття. Так, існує думка, що поняття «інновація» з'явилося в ХІХ ст. та являло собою культурологічний термін, зміст якого розкривався у проникненні елементів певної культури в іншу [6].

Одночасно, існує припущення, що теорія інновацій, у сучасному розумінні цього слова виникла на початку ХХ століття, коли французький соціолог Г. Тард, а потім австрійський економіст Й. Шумпетер висунули гіпотези, щодо розгляду науково-технічних винаходів як головної рушійної сили суспільного прогресу.

Протягом наступних ста років теорія інновацій пройшла складний шлях від опису підприємця, підприємства і держави як окремих елементів інноваційного процесу до їх розуміння як взаємопов'язаних ланок складної системи, робота якої забезпечується певним набором інституційних чинників [4].

Також виникнення цього поняття можливо пов'язати і з Адамом Смітом, який у 1776 р. стверджував, що організаційним механізмом капіталізму служить не тільки ринкова система (співвідношення попиту і пропозиції), але і конкуренція, яка не просто змушує задовольняти всі потреби за допомогою зниження цін і поліпшення якості, але і робити це найбільш ефективним способом — за допомогою переходу на нові технології, тобто за допомогою інновацій [5].

Більшість вчених притримуються думки, що основоположником теорії інновацій є Йозеф Шумпетер, який запровадив цей термін та розробив інноваційну теорію. Він презентував економічні інновації та економічний розвиток уявляв в якості послідовності пульсацій, які зумовлені поширенням певних нововведень. Великого значення він надавав підприємцям та вбачав їх значну роль в економічному прогресі, шляхом вдосконалення та реформування існуючого виробництва. Тобто Й. Шумпетер інтерпретував інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих факторів, що умотивована підприємницьким духом [7].

Джон Бернал у середині ХХ століття у своєму дослідженні «Наука в історії суспільства» писав, що «періоди розквіту науки зазвичай

збігаються з періодами посилення економічної активності та технічного прогресу, як наслідку застосування інновацій» [1, с. 101]. Лауреат Нобелівської премії з економіки у 1971р. Саймон Кузнец вивчав зв'язок інновацій та економічного зростання. Він започаткував поняття епохальних нововведень, що є базисом для переходу історичних епох, а також у прискореному розвитку науки в індустріальну епоху, він вбачав революційне прискорення темпів економічного зростання [8].

У Новітньому онлайн-словнику української мови зазначається, що інновація — це нововведення, новітня зміна чи винахід. Нова технологія чи виріб, що якісно випереджає попередні або значно відрізняється від них. Діяльність спрямована на створення принципово нових, вдосконалених або більш відповідних умовам технологій, виробів тощо [3].

Термін «інновація» став активно використовуватися в перехідній економіці України як самостійно, так і для позначення ряду поріднених понять: «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційне рішення» тощо. Як вже було зазначено, в літературі налічується безліч визначень поняття «інновації». Наприклад, за ознакою змісту або внутрішньої структури виділяють інновації технічні, економічні, організаційні, управлінські. Існує розподіл і за такими ознаками, як масштаб інновацій (глобальні і локальні); параметри життєвого циклу (виділення й аналіз усіх стадій і підстадій), закономірності процесу впровадження тощо [4].

Трансформаційні перетворення економічної системи та фінансових відносин в суспільстві породили поняття інноватики. «Предмет сучасної інноватики — це насамперед створення, освоєння та поширення різних інтелектуальних продуктів» [6].

Наведені визначення та трактування економічного змісту поняття «інновації», з точки зору їх генезису та еволюції, окреслюють залежність сформульованих визначень від сформованої в світі системи економічного буття та існуючих об'єктивних законів суспільного відтворення. У нерозривному зв'язку із процесами технічного прогресу та зміною технологічних укладів відбувається трансформація змісту та значення поняття «інновації». Значення і роль інновацій доведена історією розвитку людства, яка підтверджує, що головним драйвером суспільного прогресу були інновації.

Література

1. Бернал Дж. Наука в истории общества / Дж. Бернал. — М.: Издательство иностранной литературы, 1956. — 736 с.
2. Зеліско Інна Парадигма еволюції економічної категорії «фінансові ресурси» / Інна Зеліско // Економіка і менеджмент культури. — 2016. — № 2. — С. 68–74.
3. Новітній онлайн словник української мови — Режим: <http://sum.in.ua/f/innovacija>. — Назва з екрана.
4. Павлова Г.Є. Інноваційний розвиток аграрного сектора національної економіки: теоретичні засади, методологія, механізми управління / Г.Є. Павлова. Монографія. — Київ: ТОВ ДКС Центр, 2015. — 354 с.
5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит; пер. с англ. — М.: ЭКСМО, 2007. — 960 с.
6. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України [Електронне видання]: монографія / [М.І. Діба, О.М. Юркевич, Т.В. Майорова, І.В. Власова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. М. І. Діби і к.е.н., доц. О.М. Юркевич. — К.: КНЕУ, 2013. — 425 с.
7. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1982. — 354 с.
8. Kuznets Simon S. Economic Change. New York. 1953; Capital in the American Economy: Its Formation and Financing. Princeton, 1961.

Лобачева Ірина Федорівна
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
м. Вінниця, Україна*

Жук Анастасія Олегівна
*студентка обліково-фінансового факультету
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ
м. Вінниця, Україна*

ПРОГНОЗ СПОЖИВАННЯ ЦУКРУ ПО ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ НА 2017–2021 РОКИ

Цукрова галузь України посідає вагоме місце в економіці країни та є однією зі стратегічних галузей харчової промисловості. Адже, цукор, виступає харчовим продуктом першої необхідності та володіє цінними харчовими, смаковими і фізичними властивостями. Фонд споживання цукру включає в себе споживання цукру в чистому вигляді (цукор-пісок, цукор-рафінад) і цукор, що міститься у складі кондитерських і хлібобулочних виробів, маргарину, майонезу, безалкогольних напоїв та інших виробів, що виробляються промисловістю та підприємствами громадського харчування.

Ситуація у цукровій галузі зумовлює необхідність вироблення чіткого бачення її розвитку, яке має базуватися на втіленні передових досягнень науки і техніки, у відповідності до умов сьогодення та існуючих ринкових викликів.

Необхідність прогнозування цукру виникає через невизначеність майбутнього і через те, що ефект багатьох рішень, які приймаються сьогодні, протягом певного часу не відчувається, зокрема євро інтеграційні процеси в сфері сільського господарства.

Дослідженням проблем і перспектив розвитку цукрової галузі займалися багато науковців, серед яких: Т. Ф. Косянчук, Г. І. Купалова, В. В. Швид, О. Г. Данькевич, Д. С. Боляновська, О. А. Забудкова, М. Ю. Куденська та інші.

Метою даного дослідження є прогноз споживання цукру по Вінницькій області у 2017–2021 роках.

Прогнозування — процес передбачення майбутнього стану предмета чи явища на основі аналізу його минулого і сучасного, систематично оцінювана інформація про якісні й кількісні характеристики розвитку обраного предмета чи явища в перспективі. В таблиці наведені дані про середнє споживання цукру за 2006–2016 роки.

Середньорічне споживання цукру по Вінницькій області на душу населення [1, с. 29]

Роки	Споживання цукру на одну особу за рік, кг	Роки	Споживання цукру на одну особу за рік, кг
2006	75,4	2012	43,7
2007	78,5	2013	40,9
2008	77,2	2014	39,6
2009	66,6	2015	39,0
2010	40,3	2016	36,0
2011	43,8		

Для аналізу споживання цукру по Вінницькій області на перспективу застосовуються прості методи екстраполяції, які включають: середній абсолютний приріст і середній коефіцієнт росту. Середній або середньорічний абсолютний приріст — це показник ряду динаміки, який показує на скільки одиниць у середньому за одиницю часу (щорічно) за певний період змінювався рівень показника, що аналізується [2]. Середній абсолютний приріст розраховується як середня арифметична проста з ланцюгових абсолютних приростів:

$$\bar{\Delta y} = \frac{y_n - y_1}{n - 1}. \quad (1)$$

Побудуємо таблицю оцінки якості прогнозу, складеного на основі середнього абсолютного приросту. Для цього використаємо дані перших шести років. Для розрахунку прогнозного значення потрібно використати таку формулу:

$$\hat{y}_{n+T} = y_n + T * \bar{\Delta y}. \quad (2)$$

Із цієї формули:

$T = 1, 2, 3, 4, 5$ відповідно;

$$\begin{aligned} \bar{\Delta y} &= \frac{y_n - y_1}{n - 1}; \\ \bar{\Delta y} &= \frac{y_6 - y_1}{6 - 1} = \frac{43,8 - 75,4}{5} = -6,32; \end{aligned} \quad (3)$$

y_n — відповідне фактичне значення.

Підставимо дані значення в головну формулу 2:

$$\hat{y}_7 = 43,8 + (-6,32) * 1 = 37,48;$$

$$\hat{y}_8 = \hat{y}_7 + (-6,32) = 37,48 + (-6,32) = 31,16;$$

$$\hat{y}_{11} = \hat{y}_{10} + (-6,32) = 18,52 + (-6,32) = 12,2 ;$$

$$\hat{y}_{11} = \hat{y}_{10} + (-6,32) = 18,52 + (-6,32) = 12,2 ;$$

$$\hat{y}_{11} = \hat{y}_{10} + (-6,32) = 18,52 + (-6,32) = 12,2 .$$

Таблиця 2

Оцінка якості прогнозу, складеного на основі середнього абсолютного приросту за 2012–2016 роки

Роки	Фактичне значення, кг	Прогнозне значення, кг	Відхилення	
			Абсолютне, кг	Відносне, %
2012	43,7	37,48	6,22	14,23
2013	40,9	31,16	9,74	23,81
2014	39,6	24,84	11,76	29,69
2015	39	18,52	20,48	52,51
2016	36	12,2	23,8	66,11

Абсолютне відхилення = Фактичне значення — Прогнозне значення. (4) Відносне відхилення = Абсолютне відхилення/Фактичне Відхилення (5) *100% .

Побудуємо таблицю оцінки якості прогнозу, складеного на основі середньорічного коефіцієнта росту, використовуючи дані перших шести років.

Таблиця 3

Оцінка якості прогнозу, складеного на основі середньорічного коефіцієнта росту за 2012–2016 роки

Роки	Фактичне значення, кг	Прогнозне значення, кг	Відхилення	
			Абсолютне, кг	Відносне, %
2012	43,7	38,98	4,72	10,8
2013	40,9	34,69	6,21	15,18
2014	39,6	30,88	8,72	22,02
2015	39	27,48	11,52	29,54
2016	36	24,46	11,54	32,05

Середній або середньорічний темп зростання — це показник ряду динаміки, який показує скільки відсотків у середньому за одиницю часу (щорічно) за певний період становить зміна рівня показника, що аналізується. Середній або середньорічний темп приросту — це показник ряду динаміки, який показує на скільки відсотків у середньому за одиницю часу (щорічно) за певний період змінювався рівень

показника, що аналізується. Ці показники краще розраховувати після визначення середнього або середньорічного коефіцієнта зростання (росту) [2]. Середній коефіцієнт зростання розраховують за формулою середньої геометричної:

$$\bar{K}_{P1} = n^{-1} \sqrt[n]{\frac{y_n}{y_1}}. \quad (6)$$

Підставимо наші дані у формулу і отримаємо:

$$\bar{K}_{P1} = 6^{-1} \sqrt[6]{\frac{43,8}{75,4}} = \sqrt[5]{0,581} = 0,89;$$

Для визначення прогнозного значення використовується така формула:

$$\begin{aligned} \hat{y}_{n+T} &= y_n * \bar{K}_{P1}^T; \\ \hat{y}_8 &= y_6 * \bar{K}_{P1}^2 = 43,8 * 0,89^2 = 34,69; \\ \hat{y}_9 &= y_6 * \bar{K}_{P1}^2 = 43,8 * 0,89^2 = 34,69; \\ \hat{y}_9 &= y_6 * \bar{K}_{P1}^3 = 43,8 * 0,89^3 = 30,88; \\ \hat{y}_{10} &= y_6 * \bar{K}_{P1}^4 = 43,8 * 0,89^4 = 27,48; \\ \hat{y}_{11} &= y_6 * \bar{K}_{P1}^5 = 43,8 * 0,89^5 = 24,46. \end{aligned}$$

Порівнюючи дані двох останніх таблиць, можна зробити висновок про те, що використання прогнозу на основі середньорічного коефіцієнта росту забезпечує більш високу точність прогнозу, про що свідчать відхилення, розраховані в двох останніх стовпцях таблиць.

Отже, знайдемо прогноз споживання цукру на 2017–2021 роки, використовуючи середньорічний коефіцієнт росту, враховуючи дані шести років за такою формулою:

$$\hat{y}_{n+T} = y_n * \bar{K}_P^T,$$

де

$$\begin{aligned} \bar{K}_{P2} &= n^{-1} \sqrt[n]{\frac{y_n}{y_1}}; \\ \bar{K}_{P2} &= 6^{-1} \sqrt[6]{\frac{36}{43,8}} = \sqrt[5]{0,822} = 0,96; \\ \hat{y}_{12} &= \hat{y}_{11} * K_{P2} = 36 * 0,96 = 34,56; \\ \hat{y}_{13} &= \hat{y}_{12} * \bar{K}_{P2} = 34,56 * 0,96 = 33,18; \end{aligned}$$

$$\hat{y}_{15} = \hat{y}_{14} * \bar{K}_{p2} = 31,85 * 0,96 = 30,58 ;$$

$$\hat{y}_{15} = \hat{y}_{14} * \bar{K}_{p2} = 31,85 * 0,96 = 30,58 ;$$

$$\hat{y}_{16} = \hat{y}_{15} * \bar{K}_{p2} = 30,58 * 0,96 = 29,36 .$$

Виходячи з проаналізованих результатів можна дійти висновку: на даному етапі розвитку суспільства тенденція до споживання цукру у Вінницькій області зменшується. Якщо порівнювати з областями України, то найменше цукру вживають у Київській області (30,3 кг на душу населення), Вінницька область посідає восьме місце по споживанню цукру в Україні (36 кг цукру на душу населення). Але Вінницька область стрімкими темпами зменшує споживання цукру, це зумовлено тим, що кожна людина прагне зберегти своє здоров'я, а надмірне споживання цукру може призвести до ожиріння, хвороб діабетом і серцево-судинних захворювань, хвороб зубів. Якщо порівнювати з роками минулих років, то споживання знаходиться на низькому рівні, що є позитивним впливом на стан і розвиток суспільства.

Література

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України у 2016: [стат. збірник / відп. за вип. О. М. Прокопенко]. — Київ: Державна служба статистики України, 2015. — 55 с.
2. Косянчук Т. Ф. Прогнозування та макроекономічне планування [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. Ф. Косянчук, В. В. Швид. Львів: Новий Світ2000, 2013. — 293 с.
3. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу [Електронний ресурс]: [навч. посіб.]. — Київ: Знання, 2008.

Лобачева Ірина Федорівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри обліку і оподаткування

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

м. Вінниця, Україна

Фурман Дар'я Володимирівна

студентка обліково-фінансового факультету

Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

м. Вінниця, Україна

МЕТОД МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА МІНІМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПРОЦЕСІВ ОБСЛУГОВУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ

Кожна людина, яка вирушає куди-небудь, де передбачається очікування, інтуїтивно задає собі питання: яка ймовірність черги певної довжини? І від яких параметрів залежить період очікування? Як швидко відбувається процес обслуговування людей? І ось при дослідженні даних запитань часто доводиться стикатися з системами, які призначені для багаторазового використання при вирішенні типових завдань. Процеси, які при цьому виникають отримали назву процесів обслуговування, а системи — систем масового обслуговування.

Серед різноманітних категорій задач які потребують наукового підходу до вивчення випадкових явищ, особливу увагу приділяють проблемам масового обслуговування, які можна розв'язувати за допомогою методів і моделей, які спеціально для цього і створені. Теорія масового обслуговування (ТМО) — та область, яка займається аналізом певних процесів у системах виробництва, управління, обслуговування, у яких повторюються багато разів схожі події. Важливою складовою якісного обслуговування споживачів є зменшення часу їхнього очікування, зменшення та виключення черг. Тому і предметом теорії масового обслуговування є з'ясування взаємозв'язків між різноманітними заявами, числом каналів, які можуть обслужити дану заявку, зв'язок продуктивності окремого каналу та ефективності обслуговування. Завданням даної теорії є визначення такого варіанта системи за використанням якої буде мало витрат від зазначеного виду обслуговування, часу та ресурсів, а також затрат від простоїв самих каналів обслуговування.

У наш час з'явилося багато літератури, яка присвячена безпосередньо теорії масового обслуговування, розвитку її математичних

аспектів, різних галузей її застосування. Дослідженням та проблемами удосконалення теорії масового обслуговування займалось багато вчених, серед яких А. Ерланг, О. Я. Хинчин, Б. В. Гнеденко, К. Пальм, Ю. В. Жерновий, А. Г. Ложковський, І. Н. Коваленко, Є. К. Бабець, М. І. Горлов, О. С. Жуков, В. П. Стасюк та багато інших.

На первинний розвиток теорії масового обслуговування особливий вплив зробили роботи відомого данського вченого А. К. Ерланга, співробітника Копенгагенської телефонної компанії. А. К. Ерланг заклав основи теорії масового обслуговування в перші два десятиліття 20-го століття та основи математичної теорії телефонних повідомлень і отримав те, що широко використовується в даний час в теорії телеграфіки — формули для розрахунку втрат і часу очікування в комутаційних системах. О. Я. Хинчин зіграв величезну роль у розвитку цієї теорії запропонувавши сам термін — теорія масового обслуговування та написавши книгу «Математичні методи теорії масового обслуговування», яка виявилась першою працею, в якому строго були сформульовані ідеї та методи теорії систем масового обслуговування [1, с. 73]. Великий внесок щодо подальшого розвитку ідей та методів вніс також і академік Б. В. Гнеденко зі своїми учнями. К. Пальм протягом тривалого періоду робив дослідження в області телекомунікації та дослідив як відбуваються процеси змін інтенсивності в телефонному трафіку. Також Ф. Пальм вивів формулу для стаціонарних потоків з обмеженою післядією що зв'язує функції щільності. Проте, програмні та інструментальні засоби побудови імітаційних моделей в теорії та на практиці систем масового обслуговування залишаються недостатньо вивченими та потребують подальших досліджень.

Метою даної статті є дослідження процесів у системі масового обслуговування та розроблення рекомендацій щодо усунення її недоліків.

В багатьох напрямках людської діяльності ми зустрічаємося з процесами, що мають характер масового обслуговування. Для того, щоб більш докладно уявити собі область застосування ТМО та коло її можливих задач, наведемо декілька ситуацій з нашого повсякденного життя. Прикладом цього є побутове обслуговування в усіх його видах, будь то обслуговування продавцями покупців у магазинах, ремонт різноманітних побутових предметів у майстернях, забезпечення розмов по телефону з потрібним абонентом або надання медичної допомоги хворим у поліклініці, продаж квитків у залізничних, театральних і інших касах.

Також можна розглянути процеси посадки та зльоту літаків у аеропортах, розвантаження та завантаження суден в морських портах, виготовлення на підприємствах товарів. Теорія масового обслуговування застосовується в різних сферах, таких як: організація обслуговування

абонентів на телефонній станції; обслуговування робітником або групою робітників декількох верстатів; ремонт машин і профілактичне обслуговування в масштабі великого автогосподарства; організація обслуговування пасажирів на залізничному, водному та авіаційному транспорті; обробка інформації в складних керуючих і обчислювальних системах; математичне моделювання і організація різноманітних систем військового призначення; медичне обслуговування [2, с. 45]. Не дивлячись на великі відмінності між сферами застосування наведених прикладів у них є ознаки які їх поєднують. Першою ознакою є те, що усі ці процеси пов'язані з обслуговуванням клієнтів — покупців, пасажирів. Другою ознакою є самі процеси обслуговування, які неодноразово повторюються під час надання тої чи іншої послуги, що викликана масовим попитом населення.

Майже кожній людині хоча б раз у житті доводилося марнувати час в очікуванні у черзі за придбанням квитків на поїзд. Причому за цей час очікування можна було помітити, що інтенсивність просування черг у різних касах не є однаковою. Можна припустити, така ситуація викликана багатьма чинниками, серед яких: досвід та професійні здібності кожного касира, кількість та зміст тих операцій, які він повинен виконувати при оформленні квитків, характер заявки клієнта, тощо. Окрім вказаних факторів, які можна вважати об'єктивними, інтенсивність проходження черги залежить ще і від психологічного настрою касира, від того, наскільки чітко пасажир формулюють свої вимоги, від необхідності відраховувати кожному пасажирові решту [3, с. 86].

Легко зрозуміти, що число цих чинників при тих чи інших обставинах може бути дуже значним і зростати пропорційно складності СМО. Зрозуміло, що не всі такі чинники є рівнозначними за своїм впливом на результати діяльності СМО. Серед них є основні, є й другорядні, є і такі, що хоча і створюють деякий вплив на довжину черги, проте у визначених умовах ними можна і знехтувати. Основними чинниками в нашому прикладі з залізничною касою є число пасажирів, що мають потребу у квитках, швидкість роботи касира і, нарешті, організація роботи квиткових кас на вокзалі, тобто розподіл квитків на різноманітні поїзди між касами [1, с. 100]. Припустимо, що на нас покладено завдання поліпшити якість обслуговування пасажирів у залізничних касах. Число пасажирів, що звернулися за квитками, від нас не залежить, тому вплинути на цей чинник ми не можемо. Швидкість роботи касира залежить від його тренуваності, освоєних методів роботи. Ці якості можуть бути доведені тільки до певних меж, які не перевершують психофізіологічних можливостей людини. Можна зробити так, щоб кожний касир продавав квитки тільки на

один поїзд або щоб усі касири продавали квитки на всі поїзди. В останньому випадку, принаймні, буде гарантія, що будь-який пасажир, незалежно від того, куди він їде, не буде простоювати в черзі більше інших. Такого роду зміни в роботі кас можна зробити без особливих зусиль. Але який вплив вони зроблять на якість обслуговування пасажирів? У нашому прикладі можна просто взяти і спробувати, а потім оцінити отримані результати і на підставі їхнього порівняння вибрати кращу організацію.

Також наявні приклади, коли задовільне рішення задачі масового обслуговування можна одержати тільки шляхом заміни даного процесу більш ефективним. Прикладом турботи про час клієнта в деяких обслуговуючих пристроях є впровадження самообслуговування [2, с. 91]. По телефоні можна зробити попереднє замовлення або призначити час прийому. Таким чином, втрати часу на чекання істотно зменшуються. Помітимо, що, вирішивши практичну задачу масового обслуговування шляхом збільшення числа осіб, що роблять обслуговування, можна створити іншу чергу тих, хто робить обслуговування. Тепер працівники, які надають послуги повинні очікувати клієнтів, що потребують у їхніх послугах.

Автоматизація технологічних процесів у машинобудуванні, приладобудуванні, галузях промисловості висунули низку задач для систем масового обслуговування, особливості роботи яких полягали в тому, що замовлення надходять спочатку не на обслуговуючі пристрої, а в збирач. У процесі функціонування цих систем замовлення можна було взяти зі збирача для обслуговування. Аналіз функціонування даної системи проводиться за наступним алгоритмом. Сама система складається зі збирача замовлень та пристрою обробки. Замовлення надходять у збирач у випадкові моменти часу, які розподілені за певним законом. Об'єм збирача замовлень обмежений. Якщо вимога, яка надійшла застає збирача зайнятим, то вона губиться для системи. Через випадкові моменти часу до збирача звертається пристрій обробки замовлень і бере на обслуговування всі вимоги, що нагромадились до того часу. Час обслуговування пристрою обробки замовлень також випадковий. Як тільки весь масив вимог буде оброблено, пристрій знову звертається до збирача [4, с. 234].

Ще одним наочним прикладом застосування методу масового обслуговування є обслуговування пасажирів транспортними засобами у місті Вінниці. З 23 лютого 2012 року у місті почала діяти нова схема організації руху громадського транспорту, яка передбачає кардинальну зміну маршрутів, на яких працює транспорт в режимі маршрутного таксі. Водночас, кількість працюючого комунального пасажирського транспорту зросла у кілька разів. Основне нововведення нової схеми

руху торкається того, що маршрутки не дублюють напрямок руху громадського електротранспорту. Отже, у Вінниці залишилось 5 трамвайних, 14 тролейбусних, 10 автобусних маршрути та 28 маршрутів для маршрутних таксі. Окрім цього ущільнився графік руху трамваїв та тролейбусів, а час їхньої роботи починається о 5:30 і закінчується о 24:00. Проте, запропонований Вінницьким трамвайно-тролейбусним управлінням інтервал руху трамваїв та тролейбусів, а також схема руху маршрутних таксі дає змогу дістатися у любому напрямку без особливих проблем. Тож головне нарікання вінничан на нову схему руху може лише торкатися того, що час пересування транспорту містом трохи зріс. Хоча не на всіх напрямках.

Так, як усе у світі не стоїть на місці, так і метод масового обслуговування вдосконалюється із кожним роком. Прикладом цього є те, що у місті Вінниця планують впровадження безготівкового проїзду в громадському транспорті міста та запровадження муніципальної картки вінничанина, що спростить оплату проїзду та надасть отримання додаткових послуг. Стратегією 2020 передбачено, що картковий проїзд в місті мають запровадити до 2020 року, але темпи пришвидшать. Планується на кожному транспортному засобі громадського користування встановити валідатори, які зчитуватимуть дані з картки. Служба контролю буде забезпечена спеціальними пристроями для доступу до інформації на картці про час останньої поїздки. За інноваційною програмою, планують об'єднати картки на проїзд із муніципальною картою вінничанина і роздати їх пільговим категоріям. В картці будуть об'єднані всі сервіси (карта пацієнта, знижки в торгових мережах, пропускна карта, яка є в деяких школах, інститутах), щоб людина сама хотіла отримати цю картку і персоніфікуватись. Їх можна буде поповнювати на зупинках, в спеціальних відділеннях, в терміналах самообслуговування, так як мобільні рахунки і послуги. Валідатори розмістять при вході в кожні двері автобуса, тролейбуса, трамвая, на самих поручнях. Також передбачено що кожен транспортний засіб буде мати бортове обладнання водія, яке буде обладнане GPS навігатором, здійснюватиме контроль руху та навіть плануватиме графік роботи водія. Через таке обладнання у водія можна буде розрахуватись за проїзд навіть банківською картою. Для України запровадження безготівкової плати за проїзд в громадському наземному транспорті є інновацією. Тобто, Вінниця знову зробить крок вперед.

Отже, практично в усіх галузях людської діяльності тією чи іншою мірою реалізовані методи, моделі й системи масового обслуговування. Основним завданням масового обслуговування є визначення кількісних показників функціонування систем масового обслуговування і їхньої залежності від параметрів вхідного потоку і структури власне системи

(її складу і функціональних зв'язків). Вирішення цього завдання дає можливість знайти в системі слабкі ланки, визначити їхній вплив на ефективність обслуговування і знайти шляхи їх поліпшення або при заданих характеристиках потоку вимог і критеріях якості обслуговування дати пропозиції щодо структури системи, що забезпечить виконання поставленого перед нею завдання. Для вирішення цього можуть бути застосовані різноманітні методи оптимізації: лінійне або нелінійне програмування, динамічне програмування, теорія ігор. Як при аналізі, так і при синтезі процесів масового обслуговування дослідження ТМО повинне починатися з вивчення джерел і потоків вимог, що випускаються ними. Особливої актуальності теорія масового обслуговування набуває у зв'язку з інформатизацією суспільства. Комп'ютерні мережі, різноманітні автоматизовані системи керування й аналогічні їм технічні засоби втілюють у собі численні ідеї й методи ТМО. Практика вказує на необхідність вирішення таких задач, які спрямовані на підвищення якості обслуговування в системі масового обслуговування та підвищення ефективності їх функціонування. Прагматизм розв'язку таких задач полягає у розповсюдженості в нашому житті СМО та подальшому впровадженні їх у різних сферах діяльності людства. Заходами для підвищення ефективності систем масового обслуговування є скорочення часу обслуговування або зменшення відхилень від середнього значення, застосування додаткового обслуговування в моменти найбільшого напливу і керування розподілом вхідного потоку. Такі життєві потреби викликали появу у теоретичній та практичній областях наукових досліджень нового математичного апарату — теорії масового обслуговування.

Література

1. Коваленко И. Н. Теория массового обслуживания / И. Н. Коваленко // Итоги науки. Серия «Теория вероятностей 1963». — 1965. — С. 73–125.
2. Ложковський А. Г. Теорія масового обслуговування в телекомунікаціях / А. Г. Ложковський. — Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2013. — 112 с.
3. Хинчин А. Я. Роботи по математичній теорії масового обслуговування, М., 1963. — 236 с.
4. Теорія економічного аналізу / Є. К. Бабець, М. І. Горлов, О. С. Жуков, В. П. Стасюк. — Київ: «Професіонал», 2007. — 384 с.

Удовицька Марія Ігорівна
*студентка факультету менеджменту
Харківського національного університету міського господарства
імені О. М. Бекетова
м. Харків, Україна*

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Туристична індустрія для багатьох країн — основне джерело доходів в бюджет. Доходи, отримані від розвитку туристичної сфери, для цих країн є вагомим чинником економічного розвитку. Цей процес супроводжується підвищенням життєвих стандартів, зменшенням тривалості робочого часу, збільшенням кількості платних відпусток, зростанням рівня освіти, розвитком транспортної мережі і, як наслідок, сприяє зростанню туристської активності [1].

За інформацією Вікіпедії, сільський туризм — це «надання (чи отримання) послуг туристичних атракцій, асоційованих з відпочинком, по використанню екосистемного потенціалу агропромислового комплексу та локальної інфраструктури певного регіону сільської місцевості або ж її характерної колоритної особливості (культурної, архітектурної, етнічної, господарської тощо)» [2].

Відомо, що сільський туризм як різновид туристичних послуг зародився у 18 столітті у французьких і швейцарських Альпах. Тоді на найвищих альпійських точках Альп почали з'являтися перші гостьові будиночки-шале для обслуговування експедицій британських туристів-природолюбів.

Ще одну назву використовують щодо сільського туризму — зелений туризм.

Вікіпедія трактує сільський зелений туризм як «вид туризму, що передбачає відпочинок у сільській, курортній чи природоохоронній місцевостях з використанням належно облаштованих приватних садиб чи інших закладів розміщення» [3].

Масовий розвиток сільського зеленого туризму в світі почався з другої половини 20 століття, коли у Великобританії та США виникла концепція «Bed & Breakfast» — тимчасове проживання близько 7 днів в порожніх кімнатах будинків незалежно від їх розташування [4].

У 21 сторіччі розвиток сільського туризму в усьому світі стає динамічним та прогресивним. Незаперечним є те, що обсяги зеленого

туризму у окремих європейських країнах нині у 2–4 рази перевищують обсяги зростання готельної бази і курортного сервісу [5].

Досі тривають суперечки, чи варто зелений туризм ще називати агро- чи екотуризмом. Саме для туристів цієї сфери не важливо, яка назва. Головне — отримати насолоду від «спілкування» з природою в межах своїх фінансових можливостей. А для власників садиб — це можливість додаткового заробітку та, при необхідності, можливість реалізувати надлишок сільськогосподарської продукції.

В Європі екотуризм — це один з найпопулярніших видів відпочинку, особливо влітку, причому кожна країна може похизуватись своїм, особливим, видом відпочинку. Наприклад, в Італії та Іспанії практикують поєднання активного відпочинку з поліпшенням здоров'я, відвідування різних сільських господарств. Проживають туристи безпосередньо в садибах сільських жителів або спеціальних готелях біля монастирів.

В Німеччині сільський туризм має дещо інші ознаки. Для туристів створюються більш комфортні умови, є можливість проживати в окремо обладнаному котеджі, їсти домашню екологічно чисту їжу. За бажанням еко-туристи можуть доглядати за тваринами, працювати в полі чи на городі. В Угорщині акцент зеленого туризму ставиться на конярстві, що є національною особливістю цієї країни. В Румунії зеленим туризмом займаються переважно жителі Південних Карпат, маючи при цьому вагомі податкові пільги. Вони організують екотури, засновані на етнокультурних традиціях, якими багатий їх регіон.

Франція запрошує еко-туристів на приморські агросадиби, кінні ферми, винні агросадиби, гірськолижні шале, агрокоттеджі, замки, рибальські будинки. Австрія залучає гостей до збору трав, приготування молокопродуктів, вигону худоби, активного гірського та екологічного туризму.

На сучасному етапі усі національні організації сільського туризму країн Європи об'єдналися в Європейську федерацію фермерського і сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism). Основною метою діяльності цієї організації є сприяння розвитку сільського зеленого туризму та цільове інвестування проектів розвитку сільського туризму [6].

Мода на туристичний відпочинок у селі в Україну прийшла у 90-х роках минулого століття. Навіть на законодавчому рівні з'явилося таке поняття, як сільський зелений туризм (Закон України «Про туризм» № 324 від 15.09.1995). З'явилася і Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

На сьогодні зареєстровано близько 1600 садиб на всю Україну, які надають послуги зеленого туризму. Іноземні туристи отримують

справжнє задоволення від живописних українських ландшафтів, затишної атмосфери українських містечок, гостинності українського народу [5].

В Україні існують усі передумови розвитку сільського зеленого туризму, який можна розглядати як специфічну форму підсобної господарської діяльності у сільському середовищі з використанням природного та культурного потенціалу регіону, більш повного використання природного та історико-культурного потенціалу сільської місцевості. Справа розвитку сільського відпочинку має реальну державну перспективу і сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації сільської місцевості.

Взагалі в Україні славиться безліччю цікавих місць зі своєю історією, вартих уваги пам'яток духовності та культури. Є вільна доступність до відвідування замків, історичних перлин народної творчості — дерев'яних церков, музеїв народної духовної культури та мистецтва, капличок над цілющим джерелом. Найактивнішими регіонами, що розвивають зелений туризм на своїй території, вважається Закарпатський, Івано-франківський, Вінницький, Київський, Львівський, Полтавський і Кримський [7].

Полтавська область славиться гоголівськими місцями (Диканька і Великі Сорочинці), садибою Кочубеїв, Музеєм українського гончарства в селі Опішне. Атмосферу козацтва відтворює село Петриківка Дніпропетровської області, а також з головою занурить в атмосферу знаменитого петриківського розпису. Західні області багаті неймовірними замками та палацами.

Нижнє Селище, Українське село на Закарпатті, більше відоме європейцям аніж самим українцям. Тисячі іноземних туристів щороку прямують до українського села, аби влаштувати собі еко- та гастротури, насолодитися неймовірною природою, горами, чистими річками та колоритним фольклором.

Верховна Рада ухвалила в першому читанні зміни до закону «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму. Законопроект дає юридичне визначення поняття сільського зеленого туризму. Закон «Про особисте селянське господарство» доповнюється пунктом наступного змісту: «добровільно надавати за плату або безоплатно послуги у сфері сільського зеленого туризму, а саме послуги з розміщення (проживання) не більше ніж на 10 місць, харчування, організації дозвілля і заходів, пов'язаних з використанням майна особистого селянського господарства, місцевими звичаями та традиціями гостинності».

Держава і надалі повинна сприяти господарям зелених садиб, зокрема в отриманні пільгових кредитів на будівництво. Проблемою

є підготовка кадрів і рекламно-інформаційне забезпечення. А обов'язкова сертифікація і категоризація садіб може призвести до тінізації їхньої діяльності. Та й нема ще в Україні національних стандартів послуг з сільського туризму [8].

Література

1. Вергун Л.І. Сільський туризм в Україні / Географія та туризм. — 2010. — № 9. — С. 104–110.
2. Поняття та види сільського туризму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.
3. Перспективи розвитку зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.
4. Оппельд Л.І., Гордіян А.О. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні проблеми та перспективи / Л.І. Оппельд, А.О. Гордіян / Ефективна економіка. — 2014. — № 1. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2667>
5. Твердохліб Д. Сільський туризм: Україні є що показати [Електронний ресурс]. — Дніпроград. — Режим доступу: https://dniprograd.org/2017/07/23/selskiy-turizm-ukraini-e-shcho-pokazati_58782.
6. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
7. Зелений туризм з релігійнознавчими родзинками [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua>.
8. «Зелений туризм»: проблеми і перспективи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/974526.html>.

Секція 9. ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

Козирєва Валентина Петрівна
*кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри
господарського, повітряного та космічного права
Навчально-науковий Юридичний інститут
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Масло Наталія Миколаївна
*студентка
Навчально-наукового Юридичного інституту
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна*

УВЕДЕННЯ В ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО ІНСТИТУТУ СВІДКА

На сьогодні інститут свідків є одним з найбільш відомих інновацій в сфері Господарського процесуального кодексу. Це нововиявлення викликає також ряд зауважень, одним з таких є затягування судового процесу. Тому, необхідно детально дослідити сильні та слабкі сторони проекту інституту свідків.

Стаття 63 Конституції України [1] регулює питання свідків, їх прав та обов'язків та відповідальність, що несе свідок за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Якщо більш детально досліджувати статтю 63 Конституції та її відображення в ст. ст. 51–52 Цивільного процесуального кодексу [3], ст.ст. 65–67 Кримінального процесуального кодексу [4] та ст. 65 Кодексу адміністративного судочинства [5], то можливо відмітити, що права та обов'язки свідків дещо різняться.

Історія розвитку інституту свідків досить глибока. У дореволюційній літературі процесуальна роль обізнаних людей, що беруть участь в огляді на місці, визначалася не тільки як роль «помічників суду», на підставі власних наукових, технічних або господарських відомостей, які оцінюють значення фактів для вирішення спірних питань, але і як роль «довідкових свідків», «тлумачів», що надають суду довідкові відомості, необхідні для вирішення питань, що виникають або дають суду пояснення з приводу «запропонованих їх увазі

об'єктів» [8]. Таким чином, участь обізнаних людей в огляді на місці (надання досвідченими людьми технічної допомоги суду і консультування суду у вигляді повідомлення довідкових відомостей, а також допомоги у вирішенні питань щодо встановлення фактів без проведення самостійного дослідження), є прообразом участі фахівця в огляді та дослідженні доказів за місцем їх знаходження. Громадянин стає свідком в силу випадкового збігу обставин, але його роль у судочинстві вкрай важлива, так як саме він має в своєму розпорядженні отриману їм особисто інформацію, що має значення для з'ясування обставин справи. Цей вид доказу має низку особливостей, що обумовлені правовим становищем свідка.

На даний час Господарський процесуальний кодекс [2] в Україні взагалі не визначає функціонування інституту свідків як одного з засобів доказування в господарському процесі. Така відмінність від Цивільного та Адміністративного кодексів в першу чергу визначається часовою тривалістю розгляду справ. На думку законодавців запровадження інституту свідків — один з найкращих варіантів щодо затягування і так тривалий процес судового розгляду. Господарський процес заснований перш за все на документальному засвідченні фактів [7, с. 150].

Якщо звернути увагу на системи права різних країн світу, то можливо відзначити, що в різних країнах господарський процес може називатися або арбітражним або ж — комерційним. Але, в даних поняттях практично немає відмінності. Сам же інститут свідків знайшов своє відображення в процесуальному законодавстві різних країн світу. У визначенні свідка законодавець враховує дві важливі ознаки свідка, що дозволяють відмежувати його процесуальний статус від статусу інших учасників судочинства. З одного боку, це обізнаність особи про обставини справи, з іншого — особа повинна бути викликана для дачі показань у якості свідка. Отже, свідок — це особа, яка має інформацію, сприйняту ним особисто, безпосередньо чи опосередковано, про обставини, що мають значення для розслідування і вирішення справи [6, с. 187].

Одна з вагомих спроб щодо впровадження інституту свідків в сучасний вітчизняний господарський процес був зроблений народним депутатом України — Притикою Д. М. Він запропонував новий варіант Господарського процесуального кодексу України. Хочу відмітити, що ініціатори цього проекту при його створенні в першу чергу звертали увагу на досвід зарубіжних країн, та створили нову модель інституту свідків. Ця модель передбачає, що свідком може бути будь-яка особа, котрій відомі обставини, що є вагомими по справі, котра розглядається в господарському провадженні. Таке визначення означає, що

господарський процес погоджується приймати покази свідків, якщо судом було вже використано всі інші варіанти доказування окремих фактів. Або ж якщо було використано всі варіанти доказування. Таким чином, сам судовий процес суттєво лібералізується. Природно, що вказане зумовило введення відповідного розділу в ті чи інші глави проекту ГПК, які так чи інакше стосуються всього комплексу питань, пов'язаних з участю в процесі свідків» [7, с. 148].

Аналіз показує, що законодавець, не відносить свідків ні до числа приватних осіб, що беруть участь в господарському процесі і володіють самостійним процесуальним становищем, на відміну від сучасних процесуальних фігур експерта і фахівця, ні до числа допоміжних діячів при господарських судах, розглядає їх як вид доказування.

В силу викладених обставин забезпечення свідкові можливості брати участь в господарському судочинстві з максимальною реалізацією своїх процесуальних прав і обов'язків — надзвичайно важливе завдання державних органів і посадових осіб, які здійснюють провадження у справі. Особливого значення набуває цей аспект в діяльності названих органів і посадових осіб у зв'язку з тим, що в останні роки законодавцем були зроблені важливі кроки щодо вдосконалення системи процесуальних гарантій прав свідків у господарському судочинстві.

У ситуації, що склалася закономірно виникає потреба в такій регламентації процесуального порядку допиту свідка, яка б повністю виключала можливість втрати для судочинства відомостей, що мають значення для правильного і обґрунтованого вирішення справи по суті, а також забезпечувала допустимість отримання цих показань і гарантування процесуальних прав свідка [5, с. 18].

Створений проект ГПК був різко розкритикований з боку Верховного Суду України, котрий визначив, що більшість положень проекту кодексу є застарілими та взагалі не відповідають Конституції України.

Так, до проекту кодексу залучено багато фактів з законодавства зарубіжних країн. Але багато з таких запозичень не можуть бути введені в законодавство України.

На даний момент через багато заперечень щодо даного законопроекту його було тимчасово відкладено та передано на доопрацювання. На нашу думку, саме питання щодо визначення та врегулювання правового статусу свідка відповідно до ГПК є досить чітким в логіці викладення та таким, що може бути застосований на практиці.

Можливість використання показань свідка в першу чергу визначається нормами, що регламентують допустимість носія доказової інформації, тобто свідка. Найважливішим обставиною, що характеризує особистість свідка, а, отже, і допустимість його показань, є наявність інституту звільнення від обов'язку давати свідчення у справі (імунітет

для свідка) [3, с. 77]. Реалізація імунітету свідків відповідає не тільки цілям суб'єктів цього імунітету, але і служить гарантом встановлення істини у справі з використанням тільки допустимих доказів, забезпечує дотримання особистих прав і свобод громадян, а також сприяє реалізації призначення господарського судочинства [4, с.67].

Тому, з врахуванням світового досвіду окремих країн СНД ми можемо з впевненістю стверджувати, що існування інституту свідків на даний момент є дієвим засобом доказування, котрий може надавати додаткову гарантію для розгляду господарської справи та сприяє виконанню основних завдань господарського судочинства.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — ст. 141.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ / Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 6. -Ст. 56.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. / Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40–41, 42. — С. 492
4. Кримінально-процесуальний кодекс України. — Х.: Одиссей, 2011. — 248 с.
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747 — ІV / Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35–36, № 37. — С. 446.
6. Абрамов Н. А. Хозяйственно-процессуальное право Украины: Учебное пособие (курс лекций). — Х.: Одиссей, 2002. — С. 77.
7. Бабенко В. В. Належність та допустимість доказів в господарському процесі / Вісник Академії адвокатури. — 2006. — № 5. — С. 64–69.
8. Бабенко В. В. Проблеми реалізації принципу змагальності під час доказування в господарському процесі / Україна: шляхами віків: Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 175 — річчю А. Андрузького. — К.: Вісник Академії праці і соціальних відносин, — 2002 р., — № 2, 1 частина, — С. 17–19.
9. Бабенко В. В. Актуальні проблеми доказування в господарському процесі / В. В. Бабенко // Вісник господарського судочинства. — 2005. — № 2. — С. 186–193.
10. Лютіков П. С., Краснова К. В. Показання свідка в господарському процесі: вкотре про необхідність оновлення засобів доказування / П. С. Лютіков та К. В. Краснова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. — 2015. — Ви. 34. — Т. 1. — С. 148–152.
11. Риженко І. М., Рибас А. В. Проблеми та напрями удосконалення господарського процесуального законодавства в умовах проведення судової реформи / І. М. Риженко, А. В. Рибас // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. — 2016. — Вип. 1. — С. 39–45.

Лукманова Ирина Николаевна
старший преподаватель кафедры гражданского права
Институт права Башкирского государственного университета
г. Уфа, Россия

Муратова Альмира Раисовна
кандидат юридических наук,
доцент кафедры гражданского права
Институт права Башкирского государственного университета
г. Уфа, Россия

ЮРИДИЧЕСКИЕ ФАКТЫ И УСЛОВИЯ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ПО НЕЗАВИСИМОЙ ГАРАНТИИ

Согласно п. 1 ст. 368 ГК РФ выдача независимой гарантии есть односторонняя сделка, порождающая обязательство гаранта уплатить бенефициару определенную денежную сумму. Стоит заметить, что весь процесс, предшествующий ее совершению, наделяет независимую гарантию некоторыми особенностями.

В соответствии с общепринятой практикой возникновению обязательства гаранта предшествует соглашение, заключаемое последним с принципалом о выдаче гарантии. Договорный характер взаимоотношений принципала и гаранта подтверждают положения п. п. 1, 2 ст. 370 ГК РФ, п. п. 1, 2 ст. 379 ГК РФ, а также формулировка, согласно которой гарантия выдается по просьбе принципала (ст. 368 ГК РФ). Момент обращения принципала с просьбой к гаранту, как правило, является отправным моментом возникновения обязательственных отношений по независимой гарантии. К этому следует добавить, что анализ норм о независимой гарантии позволяет говорить и о наличии соглашения между принципалом и бенефициаром, порождающего обязательство, исполнение которого обеспечивается независимой гарантией. Указание в нормах о независимой гарантии на соглашение между принципалом и гарантом, соглашение между принципалом и бенефициаром, а также на просьбу принципала к гаранту, и, собственно, на одностороннюю сделку по ее выдаче, привело к тому, что среди цивилистов нет единства мнений относительно оснований возникновения обязательства гаранта перед бенефициаром.

Так, одни ученые указывают, что обязательство гаранта возникает только при наличии, во-первых, основного договора, заключаемого между принципалом и бенефициаром, во-вторых, соглашения принци-

пала с гарантом о выдаче гарантии, и, в-третьих, односторонней сделки по ее выдаче [1, с. 56–65; 2, с. 63]. Другие считают, что отношения по гарантии возникают на основании фактического состава, в качестве элементов которого называются просьба принципала, соглашение между принципалом и гарантом о предоставлении гарантии, и односторонняя сделка по ее выдаче [3, с. 20–21]. При этом подчеркивается, что основанием возникновения гарантийных обязательств всегда является сложный фактический состав, в котором юридические факты в определенной последовательности следуют друг за другом [4, с. 71]. Обозначенные подходы к определению состава юридических фактов, влекущих возникновение обязательственных отношений по гарантии, представляются спорными.

Так, в теории права под фактическим составом понимается система юридических фактов, необходимая для наступления юридических последствий (возникновения, изменения, прекращения правоотношения) [5, с. 415; 6, с. 19], при этом под сложным фактическим составом следует понимать систему фактов, между которыми существует последовательная обусловленность, жесткая зависимость: факты в составе должны накапливаться в строго определенном порядке [5, с. 417], причем появление очередного элемента открывает возможность для накопления следующего [6, с. 8]. Динамика составов, подчиняющихся принципу накопления юридических фактов в определенной последовательности, открывается не любым, а строго определенным элементом. При этом отмечается, что для возникновения правовых последствий необходимо не только наличие всех элементов, необходимо также, чтобы указанные элементы накапливались в определенном порядке, нарушение которого приводит к недействительности состава и невозникновению определенных юридических последствий [6, с. 69].

В свете изложенного вызывает сомнение включение в фактический состав основное обязательство, которое обеспечивается гарантией. Предполагается, что к моменту выдачи гарантии основное обязательство существует. Однако, легально не запрещено выдавать гарантию в обеспечение обязательства, которое возникнет в будущем. Отсутствие по той или иной причине основного обязательства не изменяет содержание обязательства гаранта. Таким образом, наличие основного договора в момент обращения принципала с просьбой или выдачи гарантии необязательно. Более того, возможна ситуация, когда последнее может быть предпосылкой для возникновения основного договора, в обеспечение которого выдается гарантия. Кроме этого, в п. 1 ст. 370 ГК РФ предусматривается, что обязательство гаранта перед бенефициаром не зависит в отношениях между ними от основного обязательства, в обеспечение исполнения которого она выдана.

Что же касается определения соглашения между принципалом и гарантом в качестве элемента фактического состава, влекущего возникновение отношений по гарантии, то следует указать на следующее. Действительно, анализ некоторых положений ГК РФ, в частности, ст. 379 ГК РФ, позволяет прийти к выводу о том, что соглашение исполняется путем выдачи гарантии, т.е. первое предшествует второму. Однако, с другой стороны, в ст. 368 ГК РФ указывается лишь на просьбу принципала и отсутствует упоминание о соглашении. При анализе указанных положений можно сказать, что создается впечатление об определенной противоречивости норм ст. 368 и п. 1 ст. 379 ГК РФ. Однако, как справедливо указывается в цивилистической литературе, этому обстоятельству не стоит придавать большое значение, поскольку противоречие между анализируемыми нормами только кажущееся. В частности, поясняется, что, во-первых, содержание ст. 379 ГК РФ выражается в изложении правил по вопросам, возникающим при определенных условиях и лишь на определенной стадии складывающихся между гарантом и принципалом отношений. Во-вторых, следует учесть, что должник по какому-либо обязательству (будущий принципал), обращаясь с просьбой о выдаче гарантии, тем самым одновременно предлагает заключить договор. В случае совершения гарантом односторонней сделки, он, удовлетворяя просьбу принципала, тем самым выражает согласие на заключение договора. Из этого следует, что гарант, совершая одностороннюю сделку по выдаче гарантии по просьбе другого лица, не может утверждать, что соглашение между ними отсутствует (договор как юридический факт, породивший правоотношение, субъектами которого являются гарант и принципал). Указанное не исключает, что соглашения, заключенного в надлежащей форме, может и не быть (договора как документа, содержащего условия соглашения) [7][8]. Из этого также следует, что категория «просьба» не относится к традиционной структуре правоотношений обязательственного характера. Тем не менее, при системном анализе следует вывод, что фактически под «просьбой» законодатель подразумевает «поручение». Данный вывод находит свое подтверждение в том, что совершение гарантом односторонней сделки по выдаче гарантии происходит во исполнение соглашения, заключенного между гарантом и должником (ст. 379 ГК РФ).

Таким образом, основанием возникновения одностороннего обязательства, вытекающего из гарантии, не может быть сложный фактический состав, включающий в себя несколько элементов, которые в определенной последовательности следуют друг за другом. Если все же признать необходимость не только наличия всех элементов, но и их накопление в определенном порядке, то нарушение последнего

может привести к недействительности состава и невозникновению определенных юридических последствий. В отношении независимой гарантии это означает, что признание, например, соглашения о выдаче гарантии недействительным, может привести к недействительности всего состава и невозникновению соответствующих отношений. Аналогичные последствия наступят, если недействительным признать и соглашение, в обеспечение которого выдается гарантия.

В связи с этим, представляется вполне логичной и обоснованной позиция Президиума Высшего Арбитражного Суда РФ, признающего в качестве основания возникновения обязательства гаранта перед бенефициаром одностороннюю сделку [9, п. 3]. Суды положительным образом восприняли подобный подход. Более того, позиция законодателя также отражает правильность данного подхода к основанию возникновения обязательств, вытекающих из гарантии. Так, в п. 1 ст. 370 ГК РФ установлено, что предусмотренное независимой гарантией обязательство гаранта перед бенефициаром не зависит в отношениях между ними от основного обязательства, в обеспечение исполнения которого она выдана, от отношений между принципалом и гарантом, а также от каких-либо других обязательств, даже если в независимой гарантии содержатся ссылки на них. Таким образом, единственным основанием возникновения обязательства гаранта перед бенефициаром следует признать совершаемую гарантом одностороннюю сделку по ее выдаче.

Признавая единственным основанием возникновения обязательства гаранта перед бенефициаром одностороннюю сделку, справедливо может возникнуть вопрос о правовом значении просьбы принципала к гаранту, соглашения гаранта и принципала, а также основного обязательства, в обеспечении которого выдается гарантия.

В юридической литературе среди юридических фактов и фактических составов, выделяют такие юридические факты, которые, хоть и являются необходимыми для наступления определенных юридических последствий, все же находятся вне рамок фактического состава. Такие юридические факты называются «нормативными» или «юридическими» условиями, что, в свою очередь, позволяет, во-первых, провести грань между ними и юридическими фактами и фактическими составами, выступающих в качестве фактических предпосылок, и, во-вторых, подчеркнуть их роль для возникновения определенных юридических последствий. Как справедливо отмечается в литературе, указанные условия нецелесообразно включать в качестве элементов в фактический состав, поскольку в этом случае неизбежно «размывание» границ фактического состава, в то время как последние должны характеризоваться достаточной четкостью. Юридические

условия возникают до образования фактических составов или юридических фактов, могут существовать на протяжении длительного времени, не порождая при этом никаких последствий [6, с. 9]. Таким образом, просьба принципала к гаранту, соглашение о выдаче банковской гарантии и основное обеспечиваемое обязательство следует рассматривать в качестве юридических условий, предшествующих совершению односторонней сделки по выдаче независимой гарантии.

Сказанное выше позволяет прийти к следующим выводам. Единственным основанием возникновения обязательства гаранта является совершаемая им односторонняя сделка. Просьбу принципала к гаранту, соглашение о выдаче гарантии и основное обеспечиваемое ею обязательство следует рассматривать не как совокупность юридических фактов сложного фактического состава, а с точки зрения юридических условий, необходимых для выдачи независимой гарантии. Квалификация указанных юридических фактов в качестве юридических условий свидетельствует о том, что недействительность одного из условий не повлечет недействительность независимой гарантии, что в свою очередь согласуется с подходом законодателя. Правильная структурная характеристика юридически значимых фактов позволит избежать исключения громоздких фактических составов, добиться экономной урегулированности соответствующих отношений.

Литература

1. См.: Аванесова Г. А. О банковской гарантии / Г. А. Аванесова // *Хозяйство и право*. — 1997. — № 7. — С. 63–71.
2. См.: Абрамов В. А. Сделки и договоры: Комментарии. Разъяснения / В. А. Абрамов. — М.: Ось-89, 1997. — 96 с.
3. См.: Бирюкова Л. А. Гражданско-правовое регулирование отношений, связанных с использованием банковской гарантии [Электронный ресурс]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. — М.: РГБ, 2003.
4. См., напр.: Перепёлкина Е. А. Проблемы обеспечения исполнения обязательств путем привлечения третьих лиц [Электронный ресурс]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. — Москва: РГБ, 2007. См. также: Паплинский В. В. Гарантии и поручительство как правовые способы активизации инвестиционной деятельности [Электронный ресурс]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. — М.: РГБ, 2006.
5. См.: Алексеев С. С. *Общая теория права: учеб.* — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 2009. — 576 с.
6. См.: Исаков В. В. *Фактический состав в механизме правового регулирования*. — Саратов: Издательство Саратовского университета, 1980. — 78 с.
7. См.: Гонгало Б. М. *Учение об обеспечении обязательств. Вопросы теории и практики*. М., 2004. 222 с. [Электронный ресурс]. — Доступ из справ.-правовой системы «КонсультантПлюс».

8. Необходимо отметить, что приведенное мнение было высказано в отношении банковской гарантии (т.е. до внесения изменений в гражданско-правовое регулирование отношений, возникающих в связи с выдачей гарантии), однако, сказанное справедливо и в отношении независимой гарантии.

9. См.: Информационное письмо Президиума ВАС РФ от 15.01.1998 г. № 27 «Обзор практики разрешения споров, связанных с применением норм Гражданского кодекса Российской Федерации о банковской гарантии» [Электронный ресурс]. — Доступ из справ.-правовой системы «КонсультантПлюс».

Мейрамов Еркин Эсенгельдинович
магистрант
Университета «Туран-Астана»
г. Астана, Республика Казахстан

НОВЫЙ ТРУДОВОЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В УРЕГУЛИРОВАНИИ ТРУДОВЫХ СПОРОВ

С начала 2016 года действует новый Трудовой кодекс Республики Казахстан (далее — ТК). Принятый закон прежде всего направлен на формирование новой модели регулирования трудовых отношений, для создания необходимых правовых условий развития социального взаимодействия работодателей и работников в комплексе мер по либерализации экономики. Новый ТК также предлагает расширить механизмы гибкого регулирования трудовых отношений и снять ряд ограничений, препятствующих развитию предприятий, что должно положительно сказаться на развитии предпринимательства, рынка труда и привлечению иностранных инвестиций.

При разработке ТК решалась весьма сложная задача: с одной стороны, создать правовые основы саморегулирования трудовых отношений с минимальным участием в этих процессах государства, а с другой — сохранить сложившийся высокий уровень правовой защищенности и гарантий трудовых прав работников, обеспечиваемых ранее государством.

Поводом же для разработки ТК стало обретение Казахстаном членства ВТО и принятие на себя обязательств по Договору о Евразийском экономическом союзе (ЕАЭС), что потребовало за собой гармонизации национального законодательства с нормами и стандартами, применяемыми соответствующими международными организациями.

Здесь отобрано несколько наиболее важных изменений в трудовом кодексе:

1. Обязательное досудебное урегулирование.

Одно из существенных изменений нового ТК касается порядка рассмотрения индивидуальных трудовых споров. Ранее в соответствии с ТК старой редакции индивидуальные трудовые споры рассматривались согласительными комиссиями и (или) судами. В согласительной комиссии споры рассматривались только по заявлению стороны трудового спора.

Новый ТК предусматривает обязательное рассмотрение индивидуальных трудовых споров посредством согласительных комиссий, а по неурегулированным вопросам либо по вопросам неисполнения решений согласительной комиссии — судами, за исключением субъектов малого предпринимательства и руководителей исполнительного органа юридического лица (п. 1. ст. 159 ТР).

Согласительная комиссия является постоянно действующим органом, создаваемым в организации, ее филиалах и представительствах на паритетных началах из равного числа представителей от работодателя и работников (п. 2 ст. 159 ТК), а также обязательным досудебным органом для урегулирования индивидуальных трудовых споров, возникающих в организации между работниками и работодателем. Комиссия вправе рассматривать все, без исключения, возникающие индивидуальные трудовые споры.

Согласительная комиссия рассматривает споры работников, связанные с применением трудового законодательства, споры, возникающие в связи с коллективными договорами, соглашениями и иными локальными правовыми актами, трудовыми договорами, а также в обязательном порядке рассматривает другие индивидуальные трудовые споры, связанные с применением трудового законодательства, коллективного и трудовых договоров, актов работодателя.

Согласительная комиссия обязана рассмотреть спор в течение 15 рабочих дней со дня регистрации заявления и выдать сторонам спора копии решения в 3-х дневный срок со дня его принятия (п. 5 ст. 159 ТК). Для сравнения, ранее действовавший ТК предусматривал, что спор рассматривается в течение 7 дней со дня подачи заявления.

2. Сроки обращения за разрешением трудовых споров (ст. 160 ТК).

Для обращения в согласительную комиссию или суд для рассмотрения индивидуальных трудовых споров регламентированы следующие сроки:

- а) по спорам о восстановлении на работе:
  - для обращения в согласительную комиссию — 1 месяц со дня вручения копии акта работодателя о прекращении трудового договора,
  - для обращения в суд — 2 месяца со дня вручения копии решения согласительной комиссии при обращении по неурегулированным спорам либо при неисполнении решения комиссии стороной трудового договора;

Ранее для данной категории споров был предусмотрен 3-х месячный срок, который отчитывался со дня вручения копии акта работодателя о расторжении трудового договора.

б) по другим трудовым спорам — срок обращения в согласительную комиссию составляет 1 год со дня, когда работник или работодатель узнал или должен был узнать о нарушении своего права.

Течение срока приостанавливается в период действия договора о медиации по рассматриваемому трудовому спору, а также в случае отсутствия согласительной комиссии до ее создания.

3. Порядок работы комиссий по трудовым спорам.

Трудовой спор рассматривается комиссией, если работник не урегулировал разногласия работодателем. Прием заявлений, поступающих в комиссию, производится работодателем, все расходы по работе комиссии также несет последний.

Заявитель должен быть извещен о заседании комиссии не позднее, чем за 3 дня, а само заседание проводится только в его присутствии. Заочное рассмотрение спора допускается лишь по письменному заявлению работника. Заседания комиссии по трудовым спорам назначаются и проводятся в удобное время для всех сторон, включая третьих лиц (свидетели, специалисты и эксперты).

Если работник не явился на заседание комиссии, то рассмотрение его заявления откладывается. При повторной неявке работника без уважительных причин комиссия может вынести решение о снятии данного заявления с рассмотрения, однако это не лишает работника права подать заявление вновь.

Согласительная комиссия по трудовым спорам имеет право вызывать на заседание свидетелей, поручать отдельным лицам проведение технических и бухгалтерских проверок, требовать от администрации представления документов и расчетов, направлять запросы и пользоваться консультациями государственных и вышестоящих профсоюзных органов.

Заинтересованный работник имеет право заявить мотивированный отвод любому члену комиссии, участвующему в заседании. Этот отвод должен быть заявлен в начале заседания комиссии. При заявлении отвода рассмотрение спора переносится на другое время, устанавливаемое комиссией.

Вопрос об удовлетворении отвода решается:

а) в отношении представителя администрации — руководителем организации;

б) в отношении представителя профсоюза — профсоюзным комитетом.

Руководитель издает приказ, а профсоюзный комитет принимает решение, которым удовлетворяется либо не удовлетворяется заявление об отводе. Вместо отведенного члена комиссии может быть назначен другой представитель.

Согласительная комиссия правомочна принимать решение, если на ее заседании присутствует не менее 2/3 всех членов комиссии. Решения комиссии по трудовым спорам принимаются по соглашению между всеми представителями профсоюзного комитета или работников, и представителями администрации, участвующими в заседании, имеют обязательную силу и в каком-либо утверждении не нуждаются.

Решения комиссии должны быть мотивированы и основаны на действующем законодательстве, коллективном и трудовом договорах, соглашениях, правилах, положениях и инструкциях. Решение согласительной комиссии в течение 3-х рабочих дней должно быть направлено работодателю и заявителю.

На каждом заседании комиссии по трудовым спорам обязательно ведется протокол. Протокол подписывается после окончания заседания председателем и секретарем. Если при рассмотрении заявления в комиссии не достигнуто соглашение, в протоколе заседания комиссии следует изложить предложения каждой стороны и указать о том, что соглашение не состоялось.

К протоколу прилагаются материалы проверок, письменные объяснения, заключения, переписка и иные документы, полученные комиссией в ходе рассмотрения спора.

4. Порядок исполнения решений комиссии по трудовым спорам.

Решение согласительной комиссии подлежит исполнению в установленный ею срок, за исключением споров о восстановлении на работе, которые подлежат немедленному исполнению (п. 6 ст. 159 ТК).

В случае неисполнения решения согласительной комиссии в установленный срок, работник или работодатель вправе обратиться в суд (п. 7 ст. 159 ТК)

Новым Трудовым кодексом также предусмотрено, что стороны согласительной комиссии обязаны проводить ежегодное обучение членов согласительной комиссии основам трудового законодательства Республики Казахстан, развитию умения вести переговоры и достижению консенсуса в трудовых спорах.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЦЕНТР

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»**

Сборник тезисов научных трудов

**XXIV МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ:
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ»**

Санкт-Петербург–Астана–Киев–Вена

«29» ноября 2017

Издано в авторской редакции

Адрес: Украина, г. Киев, ул. Павловская, 22, оф. 22

Контактный телефон: +38(044) 222-5-889

E-mail: info@international-science.com

<http://international-science.com>

<http://inter-nauka.com>

Подписано в печать 12.12.2017. Формат 60×84/16

Бумага офсетная. Гарнитура SchoolBookAS. Печать на дупликаторе.

Тираж 100. Заказ № 389.

Цена договорная. Напечатано с готового оригинал-макета.

Напечатано в издательстве ООО «Центр учебной литературы»

Свидетельство про внесения субъекта издательской деятельности в
государственный реестр издателей, изготовителей и распространителей
издательской продукции: Серия ДК № 2458 от 30.03.2006